

STATSRÅDETS KANSLI

På väg mot hållbara val

Ett nationellt och globalt hållbart Finland

Finlands strategi för hållbar utveckling
Statsrådets kanslis publikationsserie | 2/2008

SUOMEN KESTÄVÄN
KEHITYKSEN TOIMIKUNTA
FINLANDS KOMMISSION
FÖR HÅLLBAR UTVECKLING
FINNISH NATIONAL COMMISSION
ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

På väg mot hållbara val

Ett nationellt och globalt hållbart Finland

Finlands strategi för hållbar utveckling
Statsrådets kanslis publikationsserie | 2/2008

Pärmbild
Annikka Lindblom

Författare

Strategigruppen tillsatt av Finlands kommission för hållbar utveckling

Datum då utredningen tillsattes
3.5.2005

Uppdragsgivare
Statsrådets kansli

Typ av publikation
Publikation

Publikationens namn

På väg mot hållbara val. Ett nationellt och globalt hållbart Finland. Finlands strategi för hållbar utveckling (Kohti kestäviä valintoja. Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi. Kansallinen kestävä kehityksen strategia)

Referat

Den nationella strategin för hållbar utveckling har som vision att trygga välfärden på det nationella och globala planet inom ramen för naturens bärkraft. Målet är att skapa en hållbar välfärd i ett tryggt och pluralistiskt samhälle som främjar delaktighet och där alla bär ansvar för miljön. Visionen styr verksamheten såväl inom den närmaste framtiden som på längre sikt, vilket hjälper olika aktörer att fatta beslut i enlighet med en hållbar utveckling. Utgångspunkten är att strategins viktigaste riktlinjer skall utgöra en grund när regerings- eller politikprogram utarbetas. Målen sträcker sig över generationerna, dvs. fram till ca år 2030.

För Finlands del hänger de viktigaste utvecklingstrenderna och utmaningarna inom hållbar utveckling samman med klimatförändringen, anpassningen till de snabba svängningarna i världsekonomin och den förändrade befolkningsstrukturen. Globalt sett gäller de viktigaste utmaningarna, vid sidan av klimatförändringen, den globala fattigdomen och ojämlikheten samt befolkningstillväxten. De globala utmaningarna får återverkningar också i Finland. En hållbar lösning på de nationella och globala utmaningarna förutsätter samtidiga och ömsesidigt stödjande politikinsatser på kort och lång sikt såväl på det nationella planet som inom EU och globalt.

Enligt strategin skall samhället aktivt utvecklas så att Finland smidigt kan anpassa sig till en föränderlig global omvärld och en kulturell mångfald. För att klara sig i en föränderlig värld måste Finland i allt högre grad utvecklas till ett kunskaps- och innovationssamhälle, där landets starka sidor utnyttjas och utvecklas: utbildning och kunnande, teknologi, god förvaltning, jämlikhet, hög nivå på miljöskyddet och hållbar användning av de egna naturresurserna.

I den strategi och politik som syftar till hållbar utveckling stärks särskilt samhällets och medborgarnas innovationsförmåga och förmåga att hantera förändringar. De förnybara naturresurserna används till ekonomisk verksamhet och människornas välfärd på ett sådant sätt att de inte minskar utan förnyas från en generation till en annan. De icke-förnybara naturresurserna används så ecoeffektivt som möjligt. På så sätt äventyrar den nuvarande generationen inte kommande generationers möjligheter till ett gott liv i ett hållbart samhälle.

Nyckelord

hållbar utveckling, miljö, naturresurser, hållbart samhälle, välfärd, ekonomi, internationellt samarbete

Seriens namn och nummer:

Statsrådets kanslis
publikationsserie 2/2008

ISSN
0782-6036

ISBN (tryck)
978-952-5631-55-5

ISBN (PDF)
978-952-5631-56-2

Sidantal
140

Förläggare

Statsrådets kansli
Publikationen som PDF: www.vnk.fi/julkaisut
Ytterligare information: julkaisut@vnk.fi

Distribution och försäljning

Universitetstryckeriet, Helsingfors
www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti
Beställningar: books@yliopistopaino.fi

Språk
Sv

Layout
Statsrådets kansli

Sekretessgrad
Offentlig

Tryckort
Universitetstryckeriet, Helsingfors, 2008

INNEHÅLL

INLEDNING	9
HUR STRATEGIN FÖRBEREDES	11
SAMMANDRAG OCH CENTRALA SLUTSATSER	15
Vision och ram för målsättningen.	15
Jämvikt mellan förbrukning och skydd av naturresurserna.	16
Hållbara samhällen i en hållbar regionstruktur	18
Välbefinnande under hela levnadsloppet.	20
Ekonomi garanterar för en hållbar utveckling.	22
Finland som global och ansvarsfull aktör	24
Stöd för hållbara val.	26
Verkställande och uppföljning av strategin	27
1 BAKGRUNDEN TILL STRATEGIARBETET	31
1.1 Nationella riktlinjer för hållbar utveckling	31
1.2 Internationella riktlinjer för hållbar utveckling	32
1.3 Tolkningen av begreppet hållbar utveckling förändras	33
1.4 Ny strategi – Finlands modell	34
2 GLOBALA UTMANINGAR SOM PÅVERKAR DEN HÅLLBARA UTVECKLINGEN	37
3 NATIONELLA STYRKOR OCH UTMANINGAR BETRÄFFANDE DEN HÅLLBARA UTVECKLINGEN	41
4 VISION OCH RAM FÖR MÅLSÄTTNINGEN	47

5	ETT GOTT LIV I ETT HÅLLBART SAMHÄLLE	51
5.1	Jämvikt mellan förbrukning och skydd av naturresurserna	51
5.1.1	Utsläppen av växthusgaser begränsas	52
5.1.2	Energieffektiviteten och förbrukningen av förnybar energi ökas	55
5.1.3	Anpassning till de skadliga verkningarna av klimatförändring	58
5.1.4	Naturens mångfald tryggas	60
5.1.5	Hållbara produktionsmönstren främjas	62
5.1.6	Konsumtionsmönstren ändras	68
5.1.7	Östersjöns tillstånd förbättras	70
5.1.8	Naturtillgångarnas kulturella betydelse	72
5.2	Hållbara samhällen i en hållbar regionstruktur	75
5.2.1	En regionstruktur med många centra som bildar ett nätverk	75
5.2.2	Strukturellt enhetliga samhällen med mångsidig verksamhet och en god livsmiljö	78
5.2.3	En livskraftig landsbygd där servicen tryggas	81
5.2.4	Tillgången på service tryggas	83
5.2.5	Trafiksystem- och informationssamhällstjänster är ett grund- villkor för ett fungerande samhälle och för interaktion	85
5.3	Medborgarna – välbefinnande under hela levnadsloppet	89
5.3.1	Balans mellan individens och samhällets ansvar	89
5.3.2	Arbetslivskvalitet	92
5.3.3	Samhörighet mellan olika generationer	93
5.3.4	Förebyggande av utslagning och fattigdom	96
5.3.5	Främjande av funktionsförmågan och sunda levnadsvanor samt förebyggande av hälsofaror	98
5.3.6	Nationell identitet och ett mångkulturellt Finland	101
5.3.7	Främjande av medborgarinflytande	103

6	EKONOMIN GARANT FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING	107
7	FINLAND SOM GLOBAL OCH ANSVARSKÄNNANDE AKTÖR	117
7.1	Finlands verksamhetsprinciper i det internationella samarbetet	117
7.2	Utvecklingen i närområdena	118
7.3	Inflytande i EU-politiken	119
7.4	Finland bär globalt ansvar	120
8	STÖD FÖR HÅLLBARA VAL	125
8.1	Fostran och utbildning som stöder hållbar utveckling.	125
8.2	Forskning och utveckling, kunnsande och innovationer	127
8.3	Ekonomiska styrmedel	130
9	GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING AV STRATEGIN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING	133
9.1	Aktörer och ansvar	133
9.2	Utvärdering och uppföljning	135

UPPFÖLJNINGSSINDIKATORER

Figur 1:	Environmental Sustainability Index	42
Figur 2:	Human Development Index	42
Figur 3:	Utsläpp av växthusgaser	52
Figur 4:	Total energiförbrukning	56
Figur 5:	Användning av förnybara energikällor	56
Figur 6:	Utrotningshotade arter sorterade i olika livsmiljöer	61
Figur 7:	Försurande och övergödande utsläpp samt koldioxidutsläpp i relation till den ekonomiska tillväxten	63
Figur 8:	Användningen av energi och naturresurser i relation till den ekonomiska tillväxten	64
Figur 9:	Utvecklingen av förbrukningen av naturresurser i Finland 1970–2025	65
Figur 10:	Tjänster i relation till hushållens konsumtionsutgifter	68
Figur 11:	Närsaltbelastningen i Östersjön	71
Figur 12:	Relativ ändring i invånarantalet i fasta Finland i regioner av olika typer	76
Figur 13:	Avstånd hemifrån för tjänster, personer i åldern 15–74 år 1999 resp. 2004	79
Figur 14:	Försörjningskvoten landskapsvis	82
Figur 15:	Servicenöjdhet bland kommuninvånarna 1996, 2000 och 2004, undersökt efter kommunstorlek	84
Figur 16:	Utvecklingen av kollektiv- och personbilstrafiken	85
Figur 17:	Förväntad livslängd vid födelsetidpunkten	90
Figur 18:	Förväntad pensioneringsålder	91
Figur 19:	Yrkessjukdomar och olyckor	92
Figur 20:	Befolkningsutveckling efter ålderskategori	94
Figur 21:	Svårssysselsatta (strukturell arbetslöshet)	97
Figur 22:	Elever i årskurs 9 i grundskolan: fortsatta studier direkt efter skolan	97
Figur 23:	Konsumtion av alkoholdrycker per person och alkoholrelaterade dödsfall efter kön	99
Figur 24:	Arbetslöshet bland invandrare och antalet barn i skolåldern med främmande språk som modersmål	102
Figur 25:	Röstningsaktivitet	104
Figur 26:	Deltagande i samhällelig organisationsverksamhet bland 14-åringar	105
Figur 27:	Finlands konkurrenskraft i relation till övriga OECD-länder enligt relativa arbetskostnader per enhet	108
Figur 28:	BNP per invånare	109
Figur 29:	Ekonomisk försörjningskvot	110
Figur 30:	Den offentliga skulden i relation till BNP uppdelad på stat och kommun	111
Figur 31:	Antalet arbetslösa och arbetslösheten	112
Figur 32:	Offentliga anslag för utvecklingsamarbete	121
Figur 33:	Direkta investeringar från Finland i utlandet	121
Figur 34:	Forsknings- och utvecklingsanslag och beviljade patent	128

INLEDNING

Det är karakteristiskt för Finlands politik för en hållbar utveckling att alla aktörer i samhället ställer upp med ett brett deltagande både när innehållet läggs fast och när det är dags att genomföra insatserna. Samtidigt har insatser för en hållbar utveckling integrerats i all politik. Internationella bedömningar pekar mot att vår politik har varit rätt upplagd. Vår strategi omtalas redan nu som "den finländska modellen" där ett brett upplagt deltagande kombineras med politiskt ledarskap på hög nivå. I den finländska modellen för regeringen, det civila samhället och näringslivet en öppen dialog om politiken för en hållbar utveckling.

Ända sedan slutet av 1980-talet har Finland arbetat för att integrera en hållbar utveckling i all politik. Vår finländska kommission för hållbar utveckling har funnits utan avbrott sedan 1993. Med statsministern i spetsen har den lyft fram många viktiga teman i den nationella debatten, agerat tolk för nationella och internationella trender och stött arbetet bland ett flertal aktörer. Ett öppet debattforum för aktörerna har ansetts vara ett värdefullt tillskott för den nationella samhörigheten. Extra värdefullt har det varit att den absoluta kärnan i regeringen har varit närvarande vid kommissionens sammanträden och lagt fram sina synpunkter och svarat på frågor från det civila samhället.

En tydlig trend i politiken för en hållbar utveckling är att de sociala, kulturella och ekonomiska aspekterna har fått en allt mer framträdande roll vid sidan av miljöaspekterna. Politikinsatserna planeras med hänsyn till att de skall samverka och komplettera varandra. Sammanfattningsvis kan man säga att tiden är mogen för en strategi som likvärdigt tar hänsyn till olika dimensioner av en hållbar utveckling.

I Finland har vi ansett det viktigt att en hållbar utveckling integreras i alla politikområden. Samma princip var ett viktigt inslag i åtagandena från toppmötet i Johannesburg 2002 om en hållbar utveckling. I Finland har detta inneburit att förvaltningsområdena har arbetat för att införliva riktlinjerna för en hållbar utveckling i sina egna strategier och handlingsprogram. Det har vi lyckats mycket bra med. I och med integreringsprincipen har förvaltningsområdena åtagit sig att främja en hållbar utveckling samtidigt som alla sektorer har satsat på ett större engagemang i arbetet. Rent konkret har principen för en hållbar

utveckling gett utslag i styrmedlen, bland annat i lagstiftningen, beskattningen och bedömningen av miljökonsekvenser.

Som jag ser det var vårt nationella arbete mycket ambitiöst upplagt: vi ville sammanställa en genuint nationell strategi som både väger in samtliga aktörers synpunkter och tar lika stor hänsyn till alla dimensioner av en hållbar utveckling. I strategiarbetet fick aktörerna möjligheten att i dialog med varandra samverka och skissa upp framtidens vägval. Vår nationella strategi för en hållbar utveckling är ett utmärkt exempel på hur vårt finländska samhälle tar tag i nya internationella och nationella utmaningar och engagerar en lång rad aktörer i ett arbete där själva processen säkert är lika givande som det slutdokument som ni håller i er hand. Det är ytterst viktigt att vi också framöver ligger i framkanten i politiken för en hållbar utveckling.

Matti Vanhanen
Statsminister
Ordförande för Finlands kommission
för hållbar utveckling 2003–

HUR STRATEGIN FÖRBEREDDES

I december 2004 beslutade Finlands kommission för hållbar utveckling starta en process som tog sikte på en nationell strategi för en hållbar utveckling. Det inrättades en brett upplagd strategigrupp och kommissionen godkände mandatet för gruppen i mars 2005. Gruppens uppdrag var att utarbeta ett förslag till en nationell strategi för en hållbar utveckling. Arbetet skulle vara klart den 31 maj 2006.

Gruppen sammanträdde tio gånger mellan augusti 2005 och maj 2006. Dessutom ordnades ett möte tillsammans med forskare. I september 2005 ordnade kommissionen ett internationellt strategiseminarium tillsammans med riksdagens miljöutskott.

Strategigruppen bildade tre mindre grupper som utarbetade utkast till texter om skydd och användning av naturresurser, välfärd och en hållbar ekonomi. Samtidigt hörde gruppen också utomstående experter. Det nationella indikatornätet för en hållbar utveckling medverkade till strategiarbetet genom att inledningsvis identifiera de stora frågorna och under processens gång tillhandahålla uppföljningsindikatorer utifrån anvisningar från strategigruppen.

Kommissionen för hållbar utveckling behandlade ett utkast till strategi i mars 2006. I mars och april 2006 var utkastet ute för remiss och kommentarer på bred basis.

Strategigruppen antog enhälligt ett förslag till en nationell strategi för hållbar utveckling och uppföljningsindikatorer den 12 maj 2006.

Finlands kommission för hållbar utveckling antog strategigruppens förslag till nationell strategi för hållbar utveckling och uppföljningsindikatorer den 13 juni 2006. Beslutet var enhälligt.

Strategigruppen för hållbar utveckling

Presidium

Ordförande, understatssekretare Martti Hetemäki, finansministeriet

Vice ordförande, miljørådet Antero Honkasalo, miljöministeriet

Vice ordförande, konsultative tjänstemannen Liisa Ollila, social- och hälsovårdsministeriet

Medlemmar

Arbetsministeriet

Konsultative tjänstemannen Pekka Tiainen

Finansministeriet

Finansrådet Heikki Sourama

Ersättare: äldre budgetsekreterare Päivi Valkama

Handels- och industriministeriet

Industrirådet Risto Ranki

Ersättare: industrirådet Sirkka Vilkamo

Jord- och skogsbruksministeriet

Miljödirektör Veikko Marttila

Ersättare: överinspektör Tarja Haaranen

Kommunikationsministeriet

Trafikrådet Raisa Valli

Undervisningsministeriet

Direktör Marita Savola

Ersättare: överinspektör Pirkko-Liisa Kuhmonen

Utrikesministeriet

Enhetschef Jukka Siukosaari

Ersättare: ambassadrådet Jyrki Nissilä

Finlands Näringsliv

Chefsexpert Riitta Larnimaa

Ersättare: chefsekonom Simo Pinomaa

Företagarna i Finland

Lagfarna ombudsmannen Riikka Tähtivuori

Förbundet för Finsk Handel

Ombudsman Matti Räisänen

Ersättare: utvecklingschef Ulla Rehell

Finlands Kommunförbund

Miljöchef Maija Hakanen

Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenterna MTK

Direktör Markku Tornberg

Ersättare: miljöjurist Kurt Hemnell

Miljöorganisationer¹

Leo Stranius, Jordens vänner rf

Ersättare: ordförande Aleksi Neuvonen, Dodo rf

Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf

Ungdomsarbetschef Ossi Heinänen, Mannerheims barnskyddsförbund

Ersättare: utvecklingschef Liisa Sahi, Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf

Servicecentralen för utvecklingssamarbete (Kepa)

Riksdagsledamot Heidi Hautala, styrelseordförande

Ersättare: verksamhetsledare Timo Lappalainen

Fackorganisationer²

Direktör Matti Viialainen, Finlands fackförbunds Centralorganisation FFC

Ersättare: näringspolitiska sekreteraren Outi Ervasti, AKAVA

¹ Finlands naturskyddsförbund rf, Världsnaturfonden WWF, Jordens vänner i Finland rf, Luonto-Liitto rf, Natur och Miljö rf, och Dodo – Framtidens levande natur rf.

² Finlands fackförbunds Centralorganisation FFC, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf och AKAVA

Regional representant:

Programchef Maiju Hyry, Lapplands förbund

Sekretariat

Miljörådet Sauli Rouhinen, miljöministeriet

Överinspektör Annika Lindblom, miljöministeriet

Konsultative tjänstemannen Asta Niskanen, finansministeriet

Planerare Kirsi-Marja Lehtelä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes, deltog i framför allt utformningen av kapitlet "Välbe-
finnande under hela levnadsloppet" och var ett stort stöd i sekretariatets
arbete.

Presidiet och sekretariatet sammanträdde tretton gånger för att förbereda
dokumentet. Strategigruppens medlemmar Risto Ranki, handels- och industri-
ministeriet, och Heikki Sourama, finansministeriet deltog i mötena. Dessutom
var Kirsi-Marja Lehtelä, Stakes, närvarande.

För arbetet med indikatorer spelade ordföranden för indikatornätet, över-
inspektör Jarmo Muurman, miljöministeriet, sekreteraren för indikatornätet,
forskare Aili Pyhälä och civiltjänstgörare Tuomo Alhojärvi, Finlands miljöcentral,
en framträdande roll. Altti Moisala, praktikant vid miljöministeriet, biträdde
strategigruppen och indikatornätet i slutfasen.

SAMMANDRAG OCH CENTRALA SLUTSATSER

Vision och ram för målsättningen

Vision

Att trygga välfärden inom gränserna för naturens bärkraft nationellt och globalt.

Målet är att skapa hållbar välfärd i ett tryggt och pluralistiskt samhälle som främjar delaktighet och där alla bär ansvar för miljön.

Visionen styr verksamhet som både inom den närmaste framtiden och på längre sikt hjälper olika aktörer att fatta beslut som ligger i linje med hållbar utveckling. Utgångspunkten är att strategins centrala riktlinjer skall skapa en grund för utarbetandet av regerings- och politikprogram.

Inom ramen för Finlands kommission för hållbar utveckling startas en process i vilken olika instanser i samarbetet och på egna håll driver på strategiförslagen.

De ur Finlands synvinkel viktigaste utvecklingstrenderna och utmaningarna inom hållbar utveckling hänger samman med klimatförändringen, anpassningen till de snabba svängningarna i världsekonomin och den förändrade befolkningsstrukturen. De globalt sett viktigaste utmaningarna gäller, vid sidan av klimatförändringen, den globala fattigdomen och ojämlikheten, och dessutom befolkningstillväxten. Dessa får återverkningar också i Finland. För en hållbar lösning på de nationella och globala utmaningarna krävs samtidiga och ömsesidigt stödjande politiska insatser på lång och kort sikt såväl på det nationella planet som inom EU och globalt.

Tidsspannet för målen sträcker sig över generationer eller till omkring år 2030.

Strategin styrs av följande **principer som gäller samtliga dimensioner av hållbar utveckling:**

- De ekonomiska, ekologiska och sociala och kulturella dimensionerna av hållbar utveckling är ömsesidigt beroende av varandra.
- Målen sträcker sig över generationer och politiken är långsiktig.
- Konsekvens mellan de olika politiska sektorerna såväl globalt som nationellt och lokalt.
- En gedigen vetenskaplig grund och en approach som baserar sig på uppskattning av sannolikheter.
- De humana resurserna stärks genom erbjudande av bättre förutsättningar för hållbara val och jämlika möjligheter för individer att förverkliga sig själva och ha inflytande i samhället.

En hållbar utveckling förutsätter att medborgarna och företagen gör val som stöder den.

Jämvikt mellan förbrukning och skydd av naturresurserna

Klimatförändringen är ett av de största hoten mot mänsklighetens och natursystemens hållbarhet. Europeiska unionen har satt som mål att jordklotets medeltemperatur på lång sikt inte får öka mer än 2°C jämfört med den förindustriella tiden. Detta förutsätter enligt den internationella klimatpanelen IPCC:s bedömning att mängderna av världens växthusutsläpp börjar vända nedåt inom två årtionden, och därefter krävs avsevärda minskningar. Även i Finland uträknas olika alternativ för hur detta skall genomföras och en strategi skapas för en minskning av utsläppen på medellång och lång sikt som ett led i de världsomspännande ansträngningarna.

Finland bereder sig för de omvandlingar i naturen som klimatförändringen medför genom långsiktiga anpassningsprogram. Finland förbereder sig också för en klimatpåverkan utanför landets gränser och följer med eventuella sociala och sanitära verkningar och gör sig redo för dem.

Finland arbetar aktivt inom Europeiska unionen och internationellt för att åstadkomma ett världsomfattande samarbete så att den klimatförändring som orsakas av människans aktiviteter skall kunna kontrolleras och man skall kunna förbereda sig för de oundvikliga förändringarna i natursystemen. Vid de internationella klimatavtalsförhandlingarna stöder Finland som medlem av EU förslaget att det avtalsarrangemang som gäller tiden efter Kyotoprotokollets åtagandeperiod skall gälla alla stater som är viktiga med avseende på kontrollen av klimatförändringen, så att man skall kunna försäkra sig om en effektiv inter-

nationell klimatpolitik. Avsikten är att klimatpolitiken skall införlivas i all politik som gäller hållbar utveckling och minskning av den globala fattigdomen.

Mänskligheten använder för mycket av **jordklotets naturreserver**. Förbrukningen av naturresurser bör fås på hållbar grund på global nivå. Finland och övriga industriländer bär ett särskilt ansvar för detta och det är viktigt att de i avgörande omfattning skär ned ekonomiernas förbrukning av naturresurser och miljöförstörelsen.

Utarmningen av den **biologiska mångfalden** i Finland stävjas före år 2010 och den gynnsamma utvecklingen i landets naturtillstånd stabiliseras under åren 2010–2016. Detta ger en beredskap att på lång sikt åstadkomma ett jämviktsläge mellan utnyttjandet av naturen och tillståndet av naturens mångfald. Finlands möjligheter att inverka globalt på bevarandet av naturens mångfald stärks genom internationellt samarbete.

Finlands ekonomi stärks samtidigt som miljöbelastningen minskar. För att nå detta mål ökas begränsningen av utsläppen. Vid sidan av denna beaktas i allt högre grad den miljöförstöring som orsakas av materialflödena genom samhället samt utvecklas **materialeffektiviteten** såväl i produktionen som i konsumtionen. Den offentliga sektorn bör vara ett föredöme genom att gynna ekologiskt och socialt hållbara val i sin praxis och sina upphandlingsmetoder. Förslagen i det nationella programmet för hållbar konsumtion och produktion (KULTU) förverkligas.

Trycken på att använda **förnybara naturtillgångar** ökar speciellt på grund av den växande efterfrågan på bioenergi och klimatförändringen. Förnybara naturresurser rekommenderas i förhållande till icke förnybara, men de skall användas endast inom gränserna för natursystemens bärkraft. Avsikten är att andelen av förnybara energikällor och biobränslen ökas väsentligt inom de följande 10-15 åren. För produktionen av bioenergi skapas internationella hållbara kriterier.

Icke förnybara naturtillgångar förbrukas så ekoeffektivt som möjligt. Det är befogat att öka den inhemska förbrukningen av råvaror om förädlingen av dem minskar miljöbelastningen globalt i förhållande till efterfrågan med beaktande av produkternas hela livscykel. Det globala ansvaret för miljön skärps eftersom de råmaterial som används i den finska industrin och de

konsumtionsvaror som används i Finland i allt högre grad importeras från andra länder samtidigt som våra produkter konsumeras i andra länder.

Eftersom materialflödena från **fossila bränslen** belastar miljön mest minskar Finland konsekvent och målmedvetet koldioxidintensiteten och reder ut hur länge det kommer att ta innan man klarar sig utan miljöbelastande fossila bränslen. Att få oljan att räcka till och att kunna utnyttja olja på ett ekonomiskt hållbart sätt är viktiga utmaningar redan under vår generation. Genom att systematiskt bereda sig på den kommande situationen är det möjligt att uppnå även annan nytta än den som anknyter till kontrollen av klimatförändring.

Existerande skyddsprogram och strategier för **Östersjön** konkretiseras och fullföljs för att den ekologiskt, socialt och ekonomiskt skadliga utvecklingen skall vändas i en positiv riktning. Finland tar initiativ tillsammans med övriga länder inom Östersjöområdet och Europeiska unionen för att minska riskerna förenade med näringshaltiga utsläpp och havstransporter.

En metod utarbetas för beaktande av riktlinjerna i **samernas** program för hållbar utveckling i naturresurspolitiken och i landanvändningsplanerna för samernas hembygdsområde.

Hållbara samhällen i en hållbar regionstruktur

I arbetet på att **förbättra regionstrukturen** utgår man från att balanserat utveckla de resurser som finns tillgängliga för utvecklingen av Finlands regioner, bygder och samhällen. Målet är att ha många centra, dvs. att stärka nätverket av städer så att det blir livskraftigt och enhetligt och har en väl-fungerande arbetsfördelning så att olika centralorter och områden kan stödja varandra. Genom en regionstruktur med många centralorter som bildar ett nätverk uppnås ekonomiska fördelar. Samtidigt tryggas tillgången på stads-mässiga tjänster och aktiviteter i olika delar av landet och framför allt kan redan existerande strukturer och potentialen inom olika regioner utnyttjas. För att öka Finlands dragningskraft skapas så starka koncentrationer av innovationsverksamhet och högklassigt kunnande att de lockar tillväxtföretag och experter även från utlandet och kan fungera som knutpunkter i denna regionstruktur. Detta kräver samarbete mellan staten och kommunerna bl.a. beträffande infrastrukturen.

Den regionala utvecklingen balanseras med hjälp av Finlands och EU:s **region- och strukturpolitik**. Insatser riktas utifrån regionernas egna resurser och utgångspunkter till det aktuella utvecklingsarbetet. Man satsar särskilt på att bygga upp regionernas globala konkurrenskraft, stärka kunskapsbasen och förbättra företagens verksamhetsbetingelser. EU:s strukturfondsprogram utnyttjas effektivt. De regioner som är svagast utvecklade stöds genom att man stärker deras kunskapsbas och förbättrar i synnerhet de små och medelstora företagens verksamhetsbetingelser genom differentierade regionpolitiska stöd.

Målet är **strukturellt enhetliga samhällen med mångsidig verksamhet och en god livsmiljö**. Samarbetet mellan staten och kommunerna och kommunerna sinsemellan i fråga om den regionala markanvändningen förbättras. Genom samverkan försöker man också på bästa möjliga sätt utnyttja existerande byggnadsbestånd, infrastruktur och tjänster, minska bostadsbristen i tillväxtcentra, bromsa stegringen av bostadspriserna samt stödja strävandena att uppnå en trivsam boende- och verksamhetsmiljö.

I avsikt att förbättra **landsbygdens livskraft** stöds företagsamhet och en mångsidig näringsstruktur. Samtidigt drar man nytta av regionernas egna starka sidor och uppmuntrar deras samhällslighet och lokala kultur. En viktig utgångspunkt då det gäller att förbättra landsbygdens livskraft är att trygga verksamhetsbetingelserna för jord- och skogshushållningen. I framtiden kan framför allt bioenergiproduktion, skydd och vård av natur och kulturlandskap samt ett mångsidigt bistånd till inhemsk turism bli allt viktigare då det gäller att utveckla landsbygden. Finland arbetar aktivt inom EU för utarbetandet av en gemensam jordbrukspolitik som bättre än förr skall svara mot de krav som en hållbar utveckling ställer.

Den offentliga sektorn bär ett stort ansvar då det gäller att åstadkomma regional och balanserad välfärd. För att trygga **tillgången på offentliga tjänster** uppgörs en nationell kommunpolitik som skall sörja för att kommunernas ekonomi utvecklas på ett balanserat sätt och att skillnaderna mellan kommunerna utjämnas så att tillgången på tjänster är god och jämlik i hela landet. En samverkan mellan den offentliga, den privata och den tredje sektorn om produktionen av tjänster är nödvändig också i fortsättningen.

Ett grundvillkor för samhället och interaktionen är ett **välfungerande trafiksystem**. Samarbetet mellan kommunerna och staten intensifieras och den

regionala och sociala jämlikheten beaktas vid anordnandet av trafiktjänster och de tjänster informationssamhället kräver. Kollektivtrafik, cykelåkning och fotvandring understöds så att de bättre kan konkurrera med bilkörning. Med avseende på den nationella konkurrenskraften är det viktigt att hela det logistiska systemet är konkurrenskraftigt. Ett mål är också att göra varutrafiken så trygg, effektiv och miljövänlig som möjligt.

Vid planeringen utgår man från att minimera trafikbehoven och minska den belastning som orsakas av trafik. Avsikten är att öka det nuvarande trafiksystemets ekoeffektivitet och att utveckla rälstrafiken, kollektivtrafiken och vägnäten. För att stävja trafikens tillväxt krävs en övergripande approach vilket innebär att man aktivt påverkar efterfrågan på trafik förutom med konventionella trafikpolitiska åtgärder också genom ekonomisk och informativ styrning, planering av markanvändningen och bedömning av hur andra samhällspolitiska beslut, speciellt inom ekonomi-, skatte-, region-, närings-, och bostadspolitik, inverkar på efterfrågan på kommunikationer.

Välbefinnande under hela levnadsloppet

Samhället skapar jämlika möjligheter för **aktiva medborgare** att ta egna initiativ, ha kontroll över sitt eget liv och utöva ansvarsfull verksamhet i samhället och inom det lokala samfundet. Samhället bär ansvaret för beredande av bastjänster och grundtrygghet. **Socialskydds- och servicesystemen** skall också i fortsättningen täcka medborgarnas hela levnadslopp, vara socialt rättvisa och ekonomiskt hållbara. Socialskyddssystemen skall uppmuntra till arbete och möjliggöra en anpassning till föränderliga förhållanden samt stödja individuella lösningar och självständig beredskap för kommande behov.

Hög sysselsättning är ett centralt krav då det gäller hållbar utveckling. **Arbete** är en viktig faktor då man ser till individens välbefinnande, och brist på arbete är en av de största riskfaktorerna för utsatthet. Arbetsmarknadens struktur vidareutvecklas så att det lönar sig för arbetsgivaren att erbjuda arbete och för arbetstagaren att ta emot arbete. Vid utvecklandet av arbetslivet beaktas på ett balanserat sätt arbetstagarnas välbefinnande på arbetsplatsen och ork i arbetet och likaså samordningen mellan arbete och familjeliv. Genom att stärka arbetets positiva drag, utveckla individen i arbetet, stödja karriärutveckling och innovationer och genom god ledning kan man bättre trygga företagets framgång och arbetstagarnas hälsa och välbefinnande i dagens snabbt föränderliga arbetsliv.

Jämställdheten mellan män och kvinnor är ännu inte genomförd i fråga om löner, stadigvarande anställningsförhållanden, föräldraskapskostnader och uppskattad livslängd, och därför fortsätter arbetet på en förbättring på dessa områden målmedvetet och på ett övergripande sätt. Könaspekten beaktas i allt beslutsfattande.

Ett nationellt mål bör också i framtiden vara att upprätthålla ett sådant inkomst-överförings- och servicesystem som varaktigt sörjer för att den för de olika åldersgrupperna viktiga **sammanhållningen mellan generationerna** bibehålls. Ett mål är att trygga barnens och de ungas välbefinnande samt uppväxt och utveckling till harmoniska vuxna och likaså möjligheten till utbildning och andra motsvarande val. Utkomst- och servicesystemet byggs upp så att barnen och barnfamiljerna inte har en ojämlig position. En aktiv åldrande befolkning är en resurs inom olika områden i samhället, bl.a. inom arbetslivet, i frivilligt arbete och organisationsarbete, inom anhörigvården och utbildningen och vid överföring av erfarenheter.

Förebyggande av utslagenhet integreras i den normala verksamheten och ingår i social-, hälsovårds-, utbildnings-, och sysselsättningspolitiken. Långtidsarbetslösheten uppmärksammas speciellt genom att den aktiva arbetskraftspolitiken reformeras. I sista hand utarbetas pensionslösningar för långtidsarbetslösa med nedsatt kondition. Utkomstskydd och tjänster utbyggs i en aktiverande riktning så att utslagningsfallor inte uppstår i systemen.

I takt med att de nya åldersklasserna minskar och befolkningen åldras anpassas **produktionen av tjänster** till förändringen. Detta kräver en öppen diskussion om social-, utbildnings- och hälsovårdsservicesystemets gränser, olika aktörers roll i produktionen av tjänster samt om utvecklingen av förebyggande system och inriktningen av resurser till de tjänster som har största inverkan. Viktigt med avseende på servicesystemets hållbarhet är att den åldrande befolkningens verksamhetsförmåga stärks också i framtiden, att åldringarnas behov av omsorg uppskjuts och att tjänsterna inriktas enligt vårdbehovet.

Insatserna inom de offentliga hälsovårdstjänsterna koncentreras på **förebyggande hälsovårdspolitik**. Samhället skapar möjligheter för människorna av främja sin hälsa på egna villkor i syfte att öka deras eget ansvar och intresse för att behålla god hälsa. I framtiden skulle det därför vara viktigt att klarlägga på bred bas hur man med hjälp av olika samhällspolitiska medel kunde verk-

ställa hälsofrämjande reformer. Människornas möjligheter att påverka sin egen hälsa och faktorer som inverkar på den förbättras.

Hot mot hälsan som orsakas var smittosamma sjukdomar iakttar inte gränserna mellan stater. Hälsoriskerna till följd av klimatförändringen anknyter till extrema klimatiska fenomen bl.a. stormar, översvämningar och värmeböljor. Beredskap för dylika hälsorisker kräver bl.a. samarbete mellan forskare och flera olika myndigheter.

Finlands kulturella egenart bör vårdas. Ett starkt nationellt arv på samhunds nivå och kännedom om andra kulturer ökar stabiliteten och toleransen. Det är viktigt att arbeta för bevarande av den kulturella mångfalden inom Finlands områden och att beakta den kulturella aspekten i alla beslut.

Finland är i framtiden alltmera **ett mångkulturellt land**. Det är viktigt med tanke på invandrarnas välbefinnande och en balanserad utveckling både i samhället och inom ekonomin att invandrarna integreras snabbare och lär sig språket. Med avseende på arbetsföra invandrare är målet att de inlemmas i arbetslivet så att deras kunskaper och utbildning kan nyttjas i det finska samhället. Särskilt bör man skapa förutsättningar för ungdomar med invandrarbakgrund att integreras i samhället.

Grunden för utvecklandet av en välfärdsstat består av de långtgående rättigheterna i ett demokratiskt samhälle, frihet för individen, yttrandefrihet, religionsfrihet, politiska rättigheter och en vidareutveckling av dessa rättigheter. En hållbar utveckling förutsätter att medborgarna har jämlika möjligheter att engagera sig, ta ansvar och utnyttja de ökade valmöjligheter som utvecklingen medför. Genom att medvetet och aktivt upprätthålla en **värdediskussion** gör man det möjligt för medborgarna att vara med om att fastställa prioriteringsordningen för gemensamma frågor.

Ekonomin garanterar för en hållbar utveckling

Finlands strävan är att också i framtiden vara ett nordiskt **välfärdssamhälle** för vilket nationalekonomins konkurrenskraft och den stabila offentliga ekonomin skapar förutsättningar. En god sysselsättnings-, utbildnings-, hälsovårds- och socialpolitik och en sund miljö utgör en gynnsam grund för ett stabilt samhälle och stärker således för sin del Finlands konkurrenskraft.

Målet är **ett dynamiskt informationssamhälle som tar vara på möjligheter** och som har en ur miljösynvinkel effektiv produktion. Finlands ekonomiska tillväxt och välbefinnande baserar sig på framgångsrika företag, en öppen ekonomi, ett gediget kunnande och en miljövård på hög nivå. Finlands mål är att erbjuda såväl företag som människor en sådan miljö som lockar till verksamhet i och från Finland även i framtiden. Detta kräver en välfungerande arbetsmarknad, ett effektivt innovationssystem, grundstrukturer i gott skick och fungerande bastjänster samt en god regleringsmiljö.

Framgång i den globala konkurrensen kräver specialisering, beredskap för förändringar och **utnyttjande av de egna resurserna**. Finland drar nytta av sina egna starka sidor, dvs. utbildning, stabila arbetsmarknadsförhållanden, teknologi, miljövård på hög nivå och med god förvaltning, tillgång till välfärdstjänster samt jämlikhet och satsar på dem också i framtiden. Samtidigt måste Finland ge utvecklingsländerna möjlighet att dra nytta av sina resurser.

Finlands ekonomiska framgång och välbefinnande baserar sig också i framtiden på **gediget kunnande** och erbjudande av jämlika utbildningsmöjligheter för hela befolkningen. En utmaning för utbildningen är att övergå från förmedlande av kunskaper i allt högre grad till att också inhämta färdigheter och skapa ny information och nya innovationer samt att ta fram lösningar. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att utbildningens struktur skall motsvara efterfrågan under de kommande årtiondena. Samtidigt måste också möjligheterna till ett livslångt lärande för dem som är i arbetslivet utvecklas.

Näringspolitiken bidrar till att förbättra kvaliteten på företagets verksamhetsmiljö, skapa en atmosfär som gynnar företagande, säkra företagets tillträde till marknaden och främja tillväxten speciellt hos företag som är i början av sin verksamhet.

För att trygga en hög inkomstnivå krävs en fortsatt förbättrad **produktivitet**. En god produktivitetsutveckling såväl i varu- som i tjänsteproduktionen förutsätter tillräcklig arbetstrivsel och motivation för att det mänskliga kapitalet och innovationsverksamheten skall öka. Beskattningen utvecklas så att den stöder både arbetsmottagare och arbetsgivare i Finland, främjar en hållbar användning av naturresurserna och attraherar utländska investeringar och skickliga yrkesmän till landet.

Finansieringen av den offentliga sektorn är i sista hand beroende av att en tillräckligt stor andel av den arbetsföra befolkningen är sysselsatt. För att välfärdssamhället skall ha en hållbar grund krävs en sysselsättningsgrad på 75 procent. Underlaget för finansieringen av den offentliga ekonomin stärks då de arbetsföras ork i arbetet förbättras, arbetsförmögenheten förebyggs, tillträdet till utbildning och utexaminering försnabbas och lärandet blir livslångt. Vidare behövs en kontrollerad arbetsbaserad invandring som kompletterar utbudet av arbetskraft vid en eventuell brist på inhemsk arbetskraft.

Finland som global och ansvars-kännande aktör

Sociala, ekonomiska och miljömässiga problem kan vid krissituationer överskrida staternas gränser, kopplas till varandra, ta nya former och spridas snabbt och därigenom bilda regionala eller världsomfattande hot mot säkerheten. Vårt lands interna och externa säkerhet har i takt med globaliseringen blivit alltmera beroende av det internationella läget. **Finland arbetar på ett uppbyggande, aktivt och initiativrikt sätt** för att hållbar utveckling, demokrati, yttringsfrihet, god förvaltning, mänskliga rättigheter, jämställdhet, rättsstatsprincipen och en väl fungerande marknadsekonomi skall kunna genomföras i vid utsträckning i världen. Finland försöker också så effektivt som möjligt påverka beslut som fattas i internationella förhållanden och processer och som har återverkningar på Finlands och finländarnas säkerhet och välfärd.

För global påverkan krävs **starka internationella organisationer och avtalsarrangemang**. Ett multilateralt system måste grunda sig på ansvariga och redovisningsskyldiga institutioner och på ett samspel mellan offentliga organisationer, marknader och aktörer inom medborgarsamhället. Det är viktigt att öka utvecklingsländernas möjligheter till inflytande särskilt inom de internationella finansinstituten. Bättre demokratiska påverkningsmöjligheter också för folkrörelserna ger mervärde åt det internationella systemets funktionsförmåga och acceptabilitet.

Finland stöder arbetet på att **FN skall stärkas** som central, multilateral samarbetsorganisation vars beslut bör få ökad slagkraft och verksamhet förenhetligas. Som ett led i reformen av FN stöder Finland förslaget att en miljöorganisation inrättas inom FN. Finland arbetar också för att länderna i världen i bred omfattning skall förbinda sig till internationella avtal.

Ur Finlands synpunkt är det synnerligen viktigt att utvecklingen **inom våra närområden** är stabil. De gemensamma strävandena fortsätter och intensifieras speciellt för att avvärja hot som riktar sig mot den känsliga miljön kring Östersjön och i det arktiska området och för att öka ansvaret för miljön. I det regionala samarbetet bör särskild uppmärksamhet ägnas åt utvecklandet av infrastrukturen och logistiken, energisamarbetet, bekämpningen av smittosamma sjukdomar och undanröjandet av hinder för handel och investeringar.

Europeiska unionen är ur Finlands perspektiv en viktig kanal för genomdrivandet av målen för hållbar utveckling i FN och andra internationella organisationer. För att EU skall kunna inverka på det internationella beslutsfattandet enligt sin ekonomiska och politiska vikt bör unionen stärkas internt. Den bör också finna sin plats i den allt snabbare globaliseringen och den internationella arbetsfördelningen. Finland arbetar för att Europeiska unionens möjlighet och förmåga att fungera som initiativtagare och aktiv aktör inom den internationella utvecklings-, människorätts- och miljöpolitiken skall ytterligare förbättras. Finland verkar också för att tryggheten av en hållbar utveckling och EU:s konkurrenskraft skall bli prioriteringsområden på ett mera markant sätt än de nu är inom EU:s verksamhet. Hållbar utveckling skall starkare än i dag integreras i alla politiska sektorer inom EU.

Det inbördes beroendet mellan industriländerna och utvecklingsländerna har ökat i takt med globaliseringen. Finland strävar att verka för **en rättvisare globaliseringsutveckling**, för utrotning av fattigdom och diskriminering. Finland har förbundit sig till FN:s millenniemålsättningar i vilka ingår främjande av fred och trygghet och minskning av fattigdomen i dess olika former. Finland har också förbundit sig att konsekvent främja utvecklingspolitiska mål inom alla de internationella samarbetsområden och nationella politiska sektorer genom vilka utvecklingsländernas position kan påverkas. Finland har likaså förbundit sig att öka sina medel för utvecklingssamarbete till 0,7 procent av bruttonationalprodukten vilket avtalats inom FN.

Finland arbetar för att **nya teknologier och datateknik** skall göras tillgängliga för utvecklingsländerna samt söker tillsammans med privata sektorn data- och kommunikationstekniska lösningar som är lämpliga för de fattigaste utvecklingsländerna och som bidrar till att uppnå målen i millenniedeklarationen.

En ekonomisk tillväxt producerad av privat näringsverksamhet som fungerar på en hållbar grund är viktig i alla länder då det gäller att öka välfärden och antalet arbetsplatser och minska fattigdomen. Den ekonomiska tillväxten bör betjäna målen för **mänsklig välfärd** utan att förstöra miljön och naturens mångfald.

Stöd för hållbara val

En hållbar utveckling kräver att medborgarna och företagen gör val som stöder en sådan utveckling. Valen påverkas av människornas värderingar och valmöjligheterna. En stram regleringskultur leder inte nödvändigtvis till ett önskat resultat, eftersom den inte bereder tillräckligt med utrymme för nya skapande lösningar. Även om det i många fall alltså är nödvändigt och effektivt att ha en lagstiftande styrning behövs i allt högre grad nya slags instrument, bl.a. ekonomiska styrmedel som **uppmuntrar till hållbarare val** och självständig verksamhet. Internationella spelregler bör dock iakttas. Styrsystemet bör också vara acceptabelt i medborgarnas ögon.

I framtiden utökas utbildningen med information och undervisning som är viktiga med tanke på utformningen av värderingar och attityder och gynnar hållbara val. Vikten av hållbar utveckling stärks i **utbildningspolitiken** och i lärarnas grund- och kompletteringsutbildning. Hållbar utveckling bör intas som ett prioriterat område i strategier som gäller undervisningssektorn och förskoleverksamhet och stöd ges för uppfostran och utbildning i strategierna för andra förvaltningsområden och aktörer. De utvecklingspunkter som läggs fram i strategin av nationella kommissionens utbildningutskott (2006) förverkligas enligt handlingsplanen.

För att främja **innovationer** är det viktigt att man utvecklar kunskapssamhället, dvs. verksamhetsmiljöer som stöder skapandet och tillämpandet av ny kunskap och starka kunskapskoncentrationer. Flaskhalsar i innovationssystemet avvecklas och nya kunskaper och färdigheter som anknyter till riskfinansiering, affärsverksamhet, kommersialisering och internationalisering utvecklas. Företagen i Finland bör ta till sig ny information särskilt om användbarhet, formgivning och produktifiering av tjänster. Omvandlingen av uppfinningar som stöder hållbar utveckling till produkter som har framgång på marknaden pådrivs och samtidigt satsar man kraftigt på forskning och produktutveckling. Främjande av innovationer som stöder hållbar utveckling kräver en enhetlig

politik på olika sektorer och utveckling av regleringen så att den belönar innovationsverksamhet som stöder hållbar utveckling.

I styrningen använder Finland de ur ekonomisk synvinkel vid varje situation **mest kostnadseffektiva och verksamma styrmedlen**. Valet av styrmedel bör baseras på gedigen vetenskaplig dokumentering och på försiktighetsprincipen som grundar sig på sannolikheter. Styrmedelssystemen bör utvecklas systematiskt och på lång sikt såväl nationellt som inom EU. Genom samverkan och gemensamma beslut inom Europeiska unionen är det möjligt att öka styrmedelssystemets effekt och minska anpassningskostnaderna för ny styrning. Målet på lång sikt är att man skall kunna avtala om användningen av effektiva styrmedel i internationellt samarbete som svar på globala miljöutmaningar.

Styrmedel utvecklas som bidrar till att minska användningen av icke förnybara naturtillgångar och avvärja miljöförstöring och som främjar återvinning och energieffektivitet då det gäller produkter, konsumtionen av dem och energiförbrukningen i samband med dem. Möjligheterna utreds att minska stöd som har negativa verkningar med tanke på miljön och en hållbar utveckling. Genom **ekonomisk styrning** är det möjligt att främja hållbara produktionssätt, konsumtionsvanor och levnadsmönster, effektivisera miljöstyrningen samt öka den miljöpolitiska kostnadseffektiviteten.

Verkställande och uppföljning av strategin

Strategin godkänns av kommissionen för hållbar utveckling och den gäller tills vidare.

Avsikten är att **politiken för hållbar utveckling skall garanteras kontinuitet**. Huvudansvaret för linjedragningarna och verkställandet ligger hos statsrådet som styr arbetet via regerings- och politikprogram och statsrådets principbeslut.

Det är ändamålsenligt att den nationella strategin för hållbar utveckling behandlas i alla de riksdagsutskott till vilkas verksamhetsområde strategins riktlinjer anknyter.

Avsikten är att de riktlinjer som framläggs i strategin skall beaktas i **de olika förvaltningsområdenas och andra instansers egna program och strategier för hållbar utveckling**. Inom ramen för Finlands kommission för håll-

bar utveckling startas en process där olika aktörer i samarbete och på egna håll driver på strategiförslagen. Kommissionens bredbasiga verksamhet med statsministern som drivkraft tryggas också i fortsättningen.

Målet för Finlands politik för hållbar utveckling är också att säkerställa att **politiken är konsekvent** mellan det globala, regionala, nationella och lokala programarbetet. Samarbetet mellan olika förvaltningsnivåer förbättras och dialogen mellan dem ökas. I nationella lösningar ges akt på hur dessa inverkar på regionernas och kommunernas förutsättningar att fatta beslut som stöder hållbar utveckling.

Medborgarna, kommunerna, regionerna, landskapen och olika slag av samhällen och företag är alla aktörer vilkas val avgör i vilken omfattning en hållbar utveckling kan förverkligas. **På lokal nivå** och riksnivå har den hållbara utvecklingen framskridit på många sätt. På lokal nivå är utmaningen att koppla samman arbetet för hållbar utveckling med kommunens strategiarbete och planeringssystem samt att knyta bygder och regioner intimare till processen för hållbar utveckling.

Det är viktigt att **innovationsverksamheten** säkerställs i politiken för hållbar utveckling genom program och nätverkssamarbete inom förvaltningen, vetenskaps- och medborgarsamhället och inom det ekonomiska livet.

Politikens framsteg uppföljs bland annat via ett nationellt indikatorarbete. Indikatorerna för hållbar utveckling utvecklas och uppdateras i ett nationellt indikatornät mellan de olika förvaltningsområdena.

Strategin för hållbar utveckling utvärderas vartannat år och denna granskning kopplas till EU:s värderingsprocess för strategin för hållbar utveckling. Finlands kommission för hållbar utveckling rapporterar resultaten till regeringen.

1 BAKGRUNDEN TILL STRATEGIARBETET

1.1 Nationella riktlinjer för hållbar utveckling

Finland var med bland de första länderna som utarbetade sitt eget program för hållbar utveckling år 1998. Programmet utformades enligt förslaget i handlingsprogrammet Agenda 21 som godkänkts av miljö- och utvecklingskonferensen i Rio år 1992. Syftet med regeringens program var att eftersträva ekologisk hållbarhet och skapa ekonomiska, sociala och kulturella betingelser som främjar den. I programmet framlades dessutom de viktigaste strategiska målen och handlingslinjerna för verksamhetsområdena för hållbar utveckling. Programmet har genomförts av ministerierna och övriga offentliga förvaltningsenheter.

Finlands kommission för hållbar utveckling uppmanade olika aktörinstanser i samhället att skapa sina egna program i dialog med regeringens programarbete för hållbar utveckling. Program utarbetades av Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund TT, Handelns Centralförbund, Finlands Kommunförbund, Sametinget, medborgarorganisationerna tillsammans, företrädare av Finlands Naturskyddsförbund, samt Jord- och Skogsbruksproducenternas Centralförbund MTK. Programmen godkändes till sina huvuddelar år 1997.

Utvärderingen av regeringens program för hållbar utveckling utfördes som en omfattande interaktiv process med ledning av Finlands kommission för hållbar utveckling under åren 2000-2002. I utvärderingen deltog förutom förvaltningen bl.a. också de intressegruppsorganisationer som utarbetat sina egna program.

Hållbar utveckling har främjats i Finland på bred front inom såväl den offentliga som den privata sektorn. Strategier och program har utarbetats och åtgärder har utvärderats inom ett antal förvaltningsområden, kommuner, organisationer och företag. Dessutom har man vid kommissionens möten med speciella teman från och med hösten 2003 behandlat frågor som är centrala med avseende på politiken för hållbar utveckling och som bildar en god plattform för bredare strategiska linjedragningar.³ Programförslaget för främjande

³ Finlands kommission för hållbar utveckling har haft följande teman för sina sammanträden under åren 2003–2006: Handel, fattigdom och hållbar utveckling; Långsiktsmål för Finland klimatpolitik; Trafik och kommunikationer i Finland; Företagens samhällsansvar; Ekologisk skattereform; Hur minska övergödningen i Östersjön; Hållbar välfärd från mångformiga skogar; Naturens mångfald – för naturen, till människornas bästa; Hållbar regionutveckling – symbios mellan landsort och städer; samt Uppfostran och utbildning som främjar hållbar utveckling

av hållbar konsumtion och produktion i Finland (det s.k. KULTU-programmet) blev färdigt bland de första i världen i juni 2005. I förslaget skapar kommissionen en långsiktssvision av ett ekoeffektivt samhälle och lägger fram förslag till åtgärder som bidrar till att skapa välfärd med mindre miljöbelastning än förr. Kommissionens utbildningssektion har dragit upp en strategi för uppfostran och utbildning som främjar hållbar utveckling och en verkställighetsplan för denna för åren 2006–2014. Den godkändes vid kommissionens sammanträde i mars 2006.

1.2 Internationella riktlinjer för hållbar utveckling

Vid FN:s miljö- och utvecklingskonferens i Rio de Janeiro 1992 godkändes idén om hållbar utveckling för första gången på hög politisk nivå, och världens regeringar förband sig att främja hållbar utveckling i sin nationella verksamhet och inom det internationella samarbetet. I takt med toppmötet i Rio började man överallt i världen bli medveten om att okontrollerad ekonomisk tillväxt, fattigdom och befolkningstillväxt har betydande skadeverkningar på den globala miljön. Ett annat viktigt slutresultat av konferensen var samförstånd om att miljöskydd, ekonomisk tillväxt och sociala frågor i samband med människornas välmående är intimt sammankopplade med varandra.

Finland förband sig år 2000 att förverkliga millenniumdeklarationen och dess gemensamma utvecklingsmål senast år 2015. I deklarationen som godkänts av Finland och 188 andra länder lovade man förverkliga åtta millenniummål: att minska extrem fattigdom och hunger med hälften, utsträcka grundutbildningen så att den når alla, främja jämställdhet mellan könen, minska barndödligheten, förbättra blivande mödrars hälsa, bekämpa aids, malaria och andra sjukdomar, stödja hållbar utveckling av miljön samt bringa global solidaritet till utvecklingen.

FN:s toppmöte för hållbar utveckling hölls hösten 2002 i Johannesburg. Där godkändes den politiska deklarationen och handlingsprogrammet som omfattar förbindelser från centrala sektorer för hållbar utveckling. I programmet prioriteras praktiska åtgärder genom vilka man kan stödja FN:s mål för utrotning av fattigdom, bättre kontroll över och nyttjande av naturresurserna samt förbindelser som berör ändring av produktions- och konsumtionsvanorna. I handlingsprogrammet ingår dessutom förbindelser bl.a. gällande hälsa, kontroll av globaliseringen, handel och finansiering samt utbildning.

Europeiska rådet godkände i Göteborg år 2001 Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling som kompletterar och stöder EU:s s.k. Lissabonstrategi för konkurrenskraft. Europeiska rådet godkände en reviderad strategi för hållbar utveckling i juni 2006. Prioritetsområden är klimatförändring och rena energiformer, folkhälsa, social utsatthet och migration, skydd och kontroll av naturtillgångar, hållbar konsumtion och produktion, hållbar trafik samt den globala fattigdomen och utvecklingsutmaningar.

Den första strategin som gäller hållbar utveckling i Norden och som godkänts av statsministrarna för de nordiska länderna och Nordiska rådet trädde i kraft år 2001, och den reviderade strategin (Hållbar utveckling – En ny kurs för Norden) godkändes år 2004. I strategin fastställs riktlinjerna för långsiktig hållbar utveckling fram till år 2020 samt beskrivs åtgärder som de nordiska länderna avser att satsa på under åren 2005–2008. Nya temaområden i den reviderade strategin är hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt sociala frågor om hållbar utveckling.

1.3 Tolkningsen av begreppet hållbar utveckling förändras

Hållbar utveckling är en process vars definition förändras och får olika tolkningar i dialogen mellan olika aktörer. Hållbar utveckling som begrepp och princip nådde internationellt intresse för omkring 20 år sedan efter det att den s.k. Bruntlandskommissionen publicerat sin berömda definition 1987: *”Hållbar utveckling är en utveckling som tillgodoser behoven av i dag utan att äventyra kommande generationer möjligheten att tillgodose sina behov.”*

Finlands kommission för hållbar utveckling definierade begreppet på följande sätt i december 1994: *”Hållbar utveckling är en kontinuerlig, styrd samhällslig förändring på olika regionnivåer, vars mål är att trygga möjligheterna till ett gott liv för nuvarande och kommande generationer.”* Mera ingående definierat består den hållbara utvecklingen av tre funktionella dimensioner: den miljöekonomiska eller ekologiska, den samhällsliga och den kulturella dimensionen.

Definitionen av hållbar utveckling har utvecklats på olika håll. Världsbanken har exempelvis skärskådat den från slutet av 1990-talet via kapitalbegreppen. Hållbar utveckling ses därvid som ett skapande av möjligheter, genom vilket *”vi lämnar till kommande generationer lika många möjligheter som vi haft, om inte rentav mera.”* Möjligheterna kan uttryckas som förmögenhet, välstånd, kapital som kan konkretiseras och mätas med hjälp av fyra slag av kapital, dvs.

humankapital (t.ex. kunskaper, vetenskap, forskning och utveckling, patenter), fysiskt kapital (t.ex. produktionsmaskineri, infrastruktur, bebyggd miljö), socialt kapital (t.ex. lagstiftning, administration, sociala nätverk, förtroende och legitimitet, verksamhet som utgår från medborgarna) samt naturkapital (förnybara och icke förnybara naturtillgångar, naturens mångfald). Den hållbara utvecklingen och särskilt dess sociala dimension har också tolkats via kapitalbegreppet av Finlands kommission för hållbar utveckling.

Under de senaste åren har inom den samhällspolitiska forskningen och debatten som gäller hållbar utveckling bl.a. en sådan approach lyfts fram enligt vilken en övergång till ett hållbart samhälle förutsätter nya innovativa lösningar samtidigt som förändringar behövs i tillvägagångssätt och beteende. Om likriktade förändringar som stärker varandra sker t.ex. inom teknologi, ekonomi, institutioner, ekologi, kultur, uppfostran och utbildning, levnadsvanor och förväntningar, uppstår en cirkel av positiv verksamhet. En övergång till ett hållbart samhälle kräver också alltid tillförlitlig information om de förändringar som sker i samhället och tillgång till källorna av dylik information.

1.4 Ny strategi – Finlands modell

Finlands kommission för hållbar utveckling beslöt vid sitt sammanträde i december 2004 att starta en process som siktar till en ny nationell strategi för hållbar utveckling. Beredningsarbetet i kommissionens sekretariat inledes i början av år 2005. För utarbetandet av strategin bildades en bredbasig strategigrupp vars mandat godkändes vid kommissionens sammanträde i mars 2005. Strategigruppens uppgift är att bereda ett förslag till en nationell strategi för hållbar utveckling i Finland att läggas fram för kommissionen senast den 31 maj 2006.

Beredningsprinciperna och målen för strategin är enligt det mandat som godkänts av kommissionen följande:

- strategin följer Europeiska unionens hållbarhetsstrategins och Lissabonstrategins helhetstänkande i fråga om hållbar utveckling;
- strategin beaktar strategiprocesserna för global hållbar utveckling och hållbar utveckling inom Europeiska unionen samt drar upp linjerna för Finlands deltagande i dessa processer;
- strategin beaktar sektorinriktade och horisontala strategier och handlingsprogram för nationell hållbar utveckling som utformats i olika sammanhang och skapar allmänna politiska linjer utifrån vilka dessa kan

utarbetas och uppdateras samt beaktar programmet för främjande av hållbar konsumtion och produktion;

- strategin stöder också arbetet för hållbar utveckling på lokal nivå;
- vid utformningen av strategins innehåll beaktas initiativ och slutledningar som lyfts fram vid kommissionens temamöten;
- strategin bildar ett underlag till planer för genomförande av hållbar utveckling när kommande regeringsprogram utstakas.

Utgångspunkten för strategin för hållbar utveckling i Finland är att förena hållbart nyttjande och skydd av naturkapitalet, trygghet av medborgarnas välfärd och harmonin i samhället så att resultatet blir ett land som har hållbar utveckling och gediget kunnande och som drar nytta av sina starka sidor.

Förutsättningen för att strategin skall kunna förverkligas är att

1. de ekonomiska, sociala och miljömässiga verkningarna av hållbar utveckling beaktas balanserat under förändringen;
2. samhällets olika aktörer tar del i beredningen och genomförandet av strategin;
3. genomförandet säkerställs genom institutionella arrangemang; och att
4. en integrerad utvärdering av verkningarna av hållbar utveckling fogas till de politikprogram och planer som strategin gett upphov till.

2 GLOBALA UTMANINGAR SOM PÅVERKAR DEN HÅLLBARA UTVECKLINGEN

Enligt FN:s befolkningsprognos fortsätter världens befolkning att växa från dagens 6,5 miljarder till 9,1 miljarder år 2050. Tillväxten har dock avtagit från början av 1990 och denna riktning antas fortsätta i takt med att levnadsförhållandena i utvecklingsländerna förbättras. Minskad nativitet och längre livstid håller samtidigt på att leda till förändringar i befolkningens åldersstruktur i alla industriländer. Befolkningen i Europa minskar och blir äldre. Denna förändring är tydligt skönjbar också i Japan och Kina. Trycken på befolkningen i utvecklingsländerna att flytta till länder med högre inkomstnivå är starka.

Den teknologiska utvecklingen och friare handel och kapitalrörelser bidrar kraftigt till att förändra strukturen i världsekonomin. En allt större del av industriproduktionen sker annanstans än i de utvecklade industriländerna. Världshandeln har under de senaste decennierna ökat snabbare än världens bruttonationalprodukt och många stater har förmått höja sin levnadsstandard med hjälp av internationell handel. Den ökande globaliseringen har medfört att flera nya och stora länder, bl.a. Kina, Indien och Brasilien har blivit viktiga aktörer i världsekonomin. Utvecklingen i Ryssland är speciellt angelägen ur Finlands synvinkel. De nya ländernas avancemang till betydelsefulla aktörer i världsekonomin påskyndar konkurrensen om naturresurserna och leder till allvarliga miljöproblem i länder med snabb utveckling. I dessa länder ökar energiförbrukningen i snabbare takt än i industriländerna. Å andra sidan skapar den ekonomiska tillväxten nya möjligheter att bekämpa miljöförstöringen.

Den kraftiga tillväxten i världsekonomin har hjälpt många länder att minska fattigdomen. Även om tillväxten är snabb kommer utvecklingsländerna ännu inte under flera generationer att uppnå samma nationalprodukt per capita som i de länder som i dag har hög levnadsstandard. Naturtillgångarnas tillräcklighet sätter samtidigt en gräns för tillväxten. Den ekonomiska tillväxten ökar efterfrågan på naturresurser och samtidigt leder förbrukningen till ökade skador på naturen. Särskilt snabbt har efterfrågan vuxit i Kina. En annan orsak till ökad efterfrågan på naturtillgångar i utvecklingsländerna är den kraftiga befolkningstillväxten. Energibehovet kommer att öka drastiskt under de följande trettio åren, eftersom konsumtionen i utvecklingsländerna beräknas stiga med 250 procent. I värsta fall kan konkurrensen om naturtillgångarna leda till internationella kriser.

Trots tillväxten håller många länder på att marginaliseras och hamna utanför tillväxt och världshandel. En stor del av världens befolkning lever i yttersta fattigdom. Av de fattigaste på landsbygden i utvecklingsländerna bor 60 procent i ekologiskt känsliga regioner såsom torra områden och bergstrakter. I många utvecklingsländer utgör basen till invånarnas näringsfång sektorer som är beroende av naturtillgångar, t.ex. jord- och skogsbruk, fiske, jakt, insamlande och turism. Skydd och hållbar förbrukning av naturtillgångarna är en förutsättning för att dessa människor skall få sin utkomst.

Människan har genom sin verksamhet förändrat jordklotets ekosystem snabbare och i större utsträckning under de senaste femtio åren än någonsin tidigare. Den odlade arealen har vuxit efter det andra världskriget mera än på 1700- och 1800-talet sammanlagt. Det ökade lantbruket och användningen av gödningsämnen och likaså annan mänsklig verksamhet har reducerat naturens mångfald. Upp till en tredjedel av alla däggdjurs-, fågel- och groddarter är för närvarande i fara att dö ut. Enligt den FN stödda millennievärderingen av det globala ekosystemet (Millennium Ecosystem Assessment) håller två tredjedelar av de för människorna livsviktiga ekosystemtjänsterna på att avta. Eventuella framsteg i arbetet på att avskaffa hungersnöd, fattigdom och sjukdomar från jordklotet kommer att bli kortlivade om de för människans välmående centrala ekosystemen fortsätter att förstöras.

Klimatförändringen och tillgången på färskvatten är kanske de största hoten mot mänsklighetens och miljöns välbefinnande. Användningen av fossila energikällor och förstörelsen av jordklotets skogar är de viktigaste faktorerna som orsakar förändringar i klimatet. Klimatförändringen anses bidra till att öka och stärka extrema väderfenomen, bl.a. stormar, perioder av torka och översvämningar. En fortgående klimatförändring kommer sannolikt att förorsaka avsevärda kostnader. Dessutom är de fossila bränslena, speciellt oljan, en sinande naturresurs, och förbrukningen av dem rimmar på lång sikt illa med principerna för hållbar utveckling.

Fattigdom och social ojämlikhet och olika slags samhälleliga tvister om naturtillgångar, särskilt om färskvatten och energi samt dålig administration är bland de största hindren för hållbar utveckling eftersom de utgör en plattform för konflikter och terrorism. Många miljöproblem är en följd av att hållbara alternativ för arbete och utkomst inte funnits och man därför drivits till aktiviteter som är skadliga för den miljömässiga och sociala utvecklingen. Global syssel-

sättning, social harmoni och tillgång till utbildning hör till förutsättningarna för hållbar utveckling.

En allt större del av befolkningen i utvecklingsländerna bor i storstäder, där invånarna är utsatta för luftföroreningar och i synnerhet de fattigaste för problem på grund av avfall och avloppsvatten. HIV/AIDS-epidemierna fortsätter att öka i världen. Till följd av AIDS-dödligheten har den uppskattade livslängden sjunkit i 38 länder. Spridningen av smittosamma sjukdomar hotar också Finland.

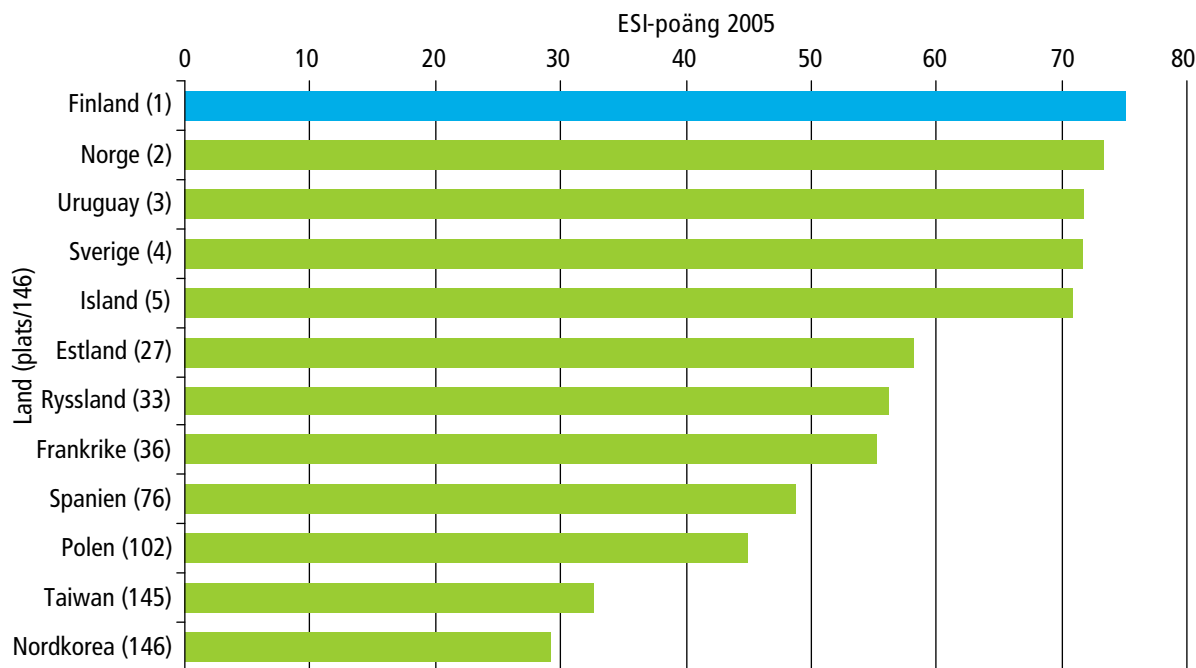

3 NATIONELLA STYRKOR OCH UTMANINGAR BETRÄFFANDE DEN HÅLLBARA UTVECKLINGEN

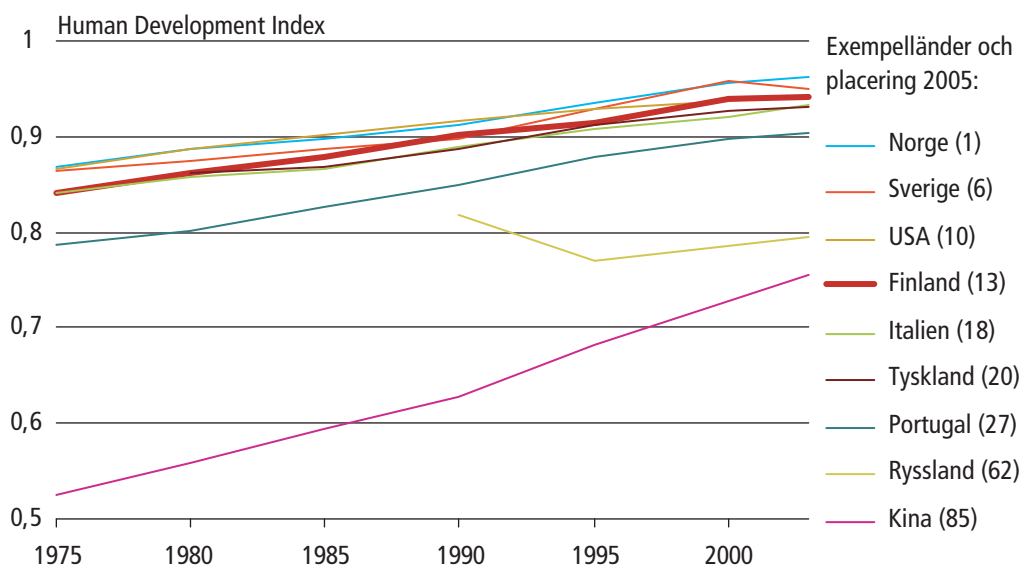
Finland har haft god framgång i flera internationella jämförande undersökningar för mätande av den hållbara utvecklingen. I Världens ekonomiska forums (World Economic Forum, WEF) indexjämförelse av miljöhållbarheten (Environmental Sustainability Index; ESI) har Finland placerat sig först under tre på varandra följande år, senast år 2005. Yales och Columbias universitet har under åren 2001, 2002 och 2005 producerat för Världens ekonomiska forum en internationell jämförelse av ländernas miljömässiga hållbarhet som har mätts med ett särskilt index. I jämförelsen har hållbarheten delats upp i fem komponenter: miljösystem, minskning av miljöbelastning, människornas och samhällenas sårbarhet inför miljöhot, samhällelig och institutionell kapacitet samt deltagande i arbetet på att lösa globala miljö- och utvecklingsproblem. Finland har haft god framgång inom flera delområden i jämförelsen, men nådde första plats då man särskilt mätte samhällets förmåga att minska människornas och samhällenas sårbarhet inför miljöhot samt det sociala och humana kapitalets förmåga att svara effektivt på miljöutmaningar. Belyst i detta perspektiv lever medborgarna i Finland i en mycket trygg livsmiljö, där förvaltningen, lagstiftningen, kunskapsnivån och näringslivets ansvar för miljöskyddet ligger på en hög nivå. Finland är också en av de minst korrumperade länderna i världen. Enligt ESI-jämförelsen borde Finland förbättra sig främst då det gäller att bära globalt ansvar för miljön och att minska ekonomins miljöbelastning. Enligt jämförelsen hänför sig industriländernas problem i allmänhet till icke hållbara konsumtions- och produktionsvanor, avfall och utsläpp.

Finland har också varit ett av de länder som toppat listan i Världens ekonomiska forums övergripande undersökning om global konkurrenskraft (2004–2005) och i en undersökning som mätte jämställdheten mellan könen (2005) och i OECD:s Pisa-undersökning som kartlade utbildningsnivån (2004). År 2006 placerade sig Finland som tredje i en prestationsutvärdering av miljöskydd (Pilot 2006 Environmental Performance Index). Vid sidan av dessa har Finland varit ett av toppländerna bl.a. i index som mätt samhällelig stabilitet, livskvalitet, social utveckling, jämställdhet mellan könen, företagens sociala ansvar och den offentliga sektorns handlingsförmåga.

Finland har många olika styrkeområden för vilka en strategi för hållbar utveckling kan dras upp. Bland dem kan nämnas betydande satsningar i forsk-

Figur 1**Environmental Sustainability Index**

Källa: Yaleuniversitetet och Columbiauniversitet

Figur 2**Human Development Index**

Källa: Human Development Report 2005

nings- och utvecklingsverksamhet, ett väl fungerande utbildningssystem och hög utbildningsnivå hos medborgarna, fungerande servicesystem, ansvarsfulla företag, god förvaltning, ett fungerande medborgarsamhälle samt en tradition av samarbete. En grundfaktor för välfärden i Finland är den rena, livskraftiga och mångsidiga miljön. Finland är också ett avancerat informationssamhälle. Starka, även ur exportens synvinkel centrala kunskapsområden är bl.a. effektiva industriprocesser, t.ex. elektronik- och skogsindustri samt stålindustri, och monitorerings- och styrningssystem, medräknat styrning av processer. Finland har också satsat på klimat- och energiteknologi, särskilt i kombinerad produktion av elkraft och värme, bioenergi och vindkraftsteknologi samt på kunnande i infrastruktur som ett brett begrepp.

Hälsofrämjandet och förebyggandet av sjukdomar har på ett avgörande sätt bidragit till bättre hälsa hos befolkningen såväl i Finland som annanstans. Bland annat har bekämpningen av smittosamma sjukdomar med hjälp av vaccinering och bättre hygien samt nedgången i hjärt- och kärlsjukdomar genom ändrade levnadsvanor i hög grad förbättrat finländarnas hälsotillstånd under de senaste decennierna. Aktuella utmaningar är de stora hälsoförlusterna till följd av av rökning och rusmedelsmissbruk, de ökande mentala problemen, överviktsökningen och det stigande antalet av många sjukdomar och problem i samband med åldrande. Upprätthållande och främjande av handlingsförmågan och hos de äldre bibehållandet av kapaciteten att klara sig självständigt har också blivit allt viktigare uppgifter.

De samhälleliga strukturer som ansetts utgöra grunden för välfärdsstaten har under det senaste årtiondet undergått kraftiga förändringar. Inom många politiska block innebar depressionen i början av 1990-talet en kännbar förändring. Depressionen har haft en lång skugga. Den offentliga ekonomin som traditionellt visat överskott började visa underskott i början av 1990-talet. Balans i ekonomin uppnåddes först i slutet av 1990-talet och att bevara balansen på lång sikt är alljämt en angelägen samhällelig utmaning. Arbetslösheten har inte sjunkit till nivån före depressionen på 1990-talet. I synnerhet långtidsarbetslösheten fortsätter att vara ett mycket djupgående problem även om den håller på att krympa. Arbetsförhållandena har blivit mera otypiska. Förändringen inom arbetslivet har skapat ett nytt slags arbetsmarknad och nya anställningsförhållanden. Regionalt har tillväxten koncentrerats. Hushållens medelstorlek har krympt och barnen växer allt oftare upp i hushåll med en förälder. De äldre bor långt borta från sina anhöriga. Förutom dessa faktorer håller också befolk-

ningens tidigare exceptionellt gynnsamma åldersstruktur på att ändras som en följd av befolkningens åldrande och en relativt låg nativitet.

I takt med befolkningens åldrande ökar utgifterna för hälsovård och pensioner i förhållande till bruttonationalprodukten såväl i Finland som i andra OECD-länder. Enligt OECD:s, EU-kommissionens och nationella beräkningar kommer under nu rådande utveckling efterfrågan på offentliga tjänster och på socialskyddssystemets tjänster att öka. Även om man i Finland synnerligen väl förberett sig för åldrandet bl.a. genom att fondera arbetspensionsmedel och effektivisera servicesystemet, förefaller den offentliga ekonomin dock inte vila på en hållbar grund i Finland. Globaliseringen ökar skattekonkurrensen och finansieringen av den offentliga ekonomin tillstramas.

En allt viktigare del av industriproduktionen sker annanstans än i de utvecklade industriländerna som inte förmår konkurrera om den låga lönenivån med de länder som är i de första skedena av industrialisering. Detta blir till ett problem om inte ny företagsverksamhet och nya arbetsplatser fås i stället för gamla och om inte Finlands satsningar på innovationsverksamhet och utbildning i enlighet med hållbar utveckling kan utnyttjas i full utsträckning.

Betydelsen av världsomfattande problem, utvecklingskriser och regionala konflikter som hot mot tryggheten har ökat. Finlands interna och externa trygghet har i takt med globaliseringen blivit alltmer beroende av det internationella läget.

4 VISION OCH RAM FÖR MÅLSÄTTNINGEN

Vision

Att trygga välfärden inom gränserna för naturens bärkraft nationellt och globalt.

Målet är att skapa hållbar välfärd i ett tryggt och pluralistiskt samhälle som främjar delaktighet och där alla bär ansvar för miljön.

De ur Finlands synvinkel viktigaste utvecklingstrenderna och utmaningarna inom hållbar utveckling hänger samman med klimatförändringen, anpassningen till snabba svängningar i världsekonomin och den förändrade befolkningsstrukturen. De globalt sett viktigaste utmaningarna gäller, vid sidan av klimatförändringen, den globala fattigdomen och ojämlikheten och dessutom befolkningstillväxten. Dessa får återverkningar också i Finland. För en hållbar lösning på de nationella och globala utmaningarna krävs samtidiga och ömsesidigt stödjande politiska insatser på kort och lång sikt såväl på det nationella planet som inom EU och globalt.

Samhället utvecklas aktivt så att Finland smidigt kan anpassa sig till den föränderliga globala verksamhetsmiljön och den kulturella mångfalden. Framgång i en föränderlig värld kräver att Finland utvecklas allt mera till ett kunskaps- och innovationssamhälle där man drar nytta av och utvecklar de nationella starka sidorna: utbildning och kunnande, teknologi, god förvaltning, en hög nivå på miljöskyddet samt hållbar förbrukning av de egna naturresurserna.

I ett hållbart samhälle bär samhället ansvar för anordnandet av bastjänster och grundtrygghet samtidigt som de aktiva medborgarna tar ansvar för sitt eget och kommande generationers välbefinnande ekonomiskt och på ett ur miljösynpunkt hållbart sätt. Samhället bör skapa möjligheter för individen att verka självständigt, ha kontroll över sitt eget liv och vara aktiv inom det lokala samhället. Medborgarna har förbundit sig till ett hållbart levnadssätt och deltar aktivt i samhällsutvecklingen. De vet hur man i praktiska situationer avväger de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella följderna av sina val såväl lokalt som globalt.

I en strategi och en politik som siktar till hållbar utveckling stärks speciellt samhällets och medborgarnas förmåga att kontrollera innovationer och förändringar. Förnybara naturtillgångar används vid ekonomisk verksamhet och för att öka människornas välbefinnande på så sätt att de inte minskar utan förnyas från en generation till en annan. Icke förnybara naturtillgångar används så ekoeffektivt som möjligt. På detta sätt riskerar den nuvarande generationen inte kommande generationers möjligheter till ett gott liv i ett hållbart samhälle.

Med tanke på välfärden och tryggheten i Finland är det också viktigt att försöka verka för att globaliseringen skall utvecklas på ett rättvisare sätt.

Visionen styr verksamhet som både inom den nära framtiden och på längre sikt hjälper olika aktörer att fatta beslut som ligger i linje med en hållbar utveckling. Utgångspunkten är att strategins centrala linjer skall skapa en grund för utarbetandet av regerings- och politikprogram. Inom ramen för Finlands kommission för hållbar utveckling startas en process i vilken olika instanser i samarbete och på egna håll driver på strategiförslagen.

Tidsspannet för målen sträcker sig över generationer eller till omkring år 2030.

Strategin styrs av följande **principer** som gäller samtliga dimensioner av hållbar utveckling:

- De ekonomiska, ekologiska och sociala och kulturella dimensionerna av hållbar utveckling är ömsesidigt beroende av varandra.
- Målen sträcker sig över generationer och politiken är långsiktig.
- Konsekvens mellan olika politiska sektorer såväl globalt, nationellt som lokalt
- En gedigen vetenskaplig grund och en approach som baserar sig på en uppskattning av sannolikheter.
- De humana resurserna stärks genom erbjudande av bättre förutsättningar för hållbara val och jämlika möjligheter för individer att förverkliga sig själva och ha inflytande i samhället.

En hållbar utveckling förutsätter att medborgarna och företagen gör val som stöder den.

5 ETT GOTT LIV I ETT HÅLLBART SAMHÄLLE

5.1 Jämvikt mellan förbrukning och skydd av naturresurserna

Centrala utmaningar

- Hur skall man samordna den konsumtion som belastar miljön i industriländerna och de länder som håller på att industrialiseras så att hela jordklotets och kommande generationers primära livsvillkor kan tryggas?
- Hur skall Finland nyttja sin förnybara naturreserv så att man med hjälp av den kan bevara och öka nationens välfärd och hållbart nyttja naturtillgångarna på såväl nationell som global nivå?
- Hur kan Finland förbruka icke förnybara naturresurser på ett hållbart sätt på såväl nationell som global nivå? Hur förbereder sig Finland för en minskning av de fossila bränslena?
- Hur verkar Finland för att hejda klimatförändringen och hur förbereder man sig för den?

Mänskligheten använder för mycket av jordklotets naturtillgångar. Huvudresultaten av en övergripande undersökning av det globala ekosystemet (Millennium Ecosystem Assessment, 2005) var att världens ekosystemtjänster, d.v.s. den nytta och de nyttigheter som ekosystemen erbjuder människorna har försvagats kraftigt. Vid undersökningen kartlades 24 ekosystemtjänster, av vilka 15 har försvagats eller är i stor fara att försämrats till följd av miljöförändringarna. Särskilt svagt är tillståndet för världens tillgångar av dricksvatten och fiskbeståndet men också brännveden och de genetiska reserverna har minskat oroväckande. I rapporten granskas förutom materiella nyttigheter också de kulturtjänster som erbjuds av ekosystemen. Vackra landskap och antalet djur och växter som hålls för heliga i olika religioner har exempelvis minskat.

I rapporten framhålls att natursystemens bärkraft utan kraftiga motåtgärder kommer att försämrats i takt med befolkningstillväxten och speciellt tillväxten av den materiella förbrukningen beräknad per capita. Den förbrukning av naturreserven som åsamkas av den materiella välfärden i Finland, de övriga industriländerna och de länder som håller på att industrialiseras är mångdubbel jämförd med den stora globala majoritetens förbrukningsnivå. Kartläggningen

av ekosystemet som igångsattes på initiativ av FN:s generalsekreterare Kofi Annan har utarbetats av över 1300 experter inom olika områden från 95 olika länder.

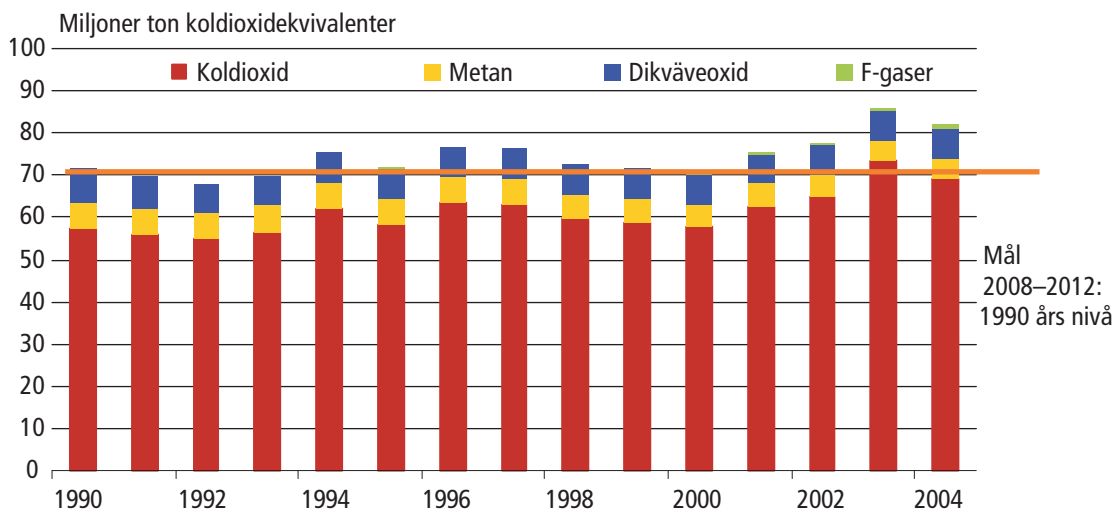
I Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling som reviderades år 2006 är det allmänna målet för bättre kontroll av naturresurserna att "skydda jordklotets förmåga att upprätthålla liv i alla dess former, respektera att jordklotets naturtillgångar är begränsade samt främja hållbar produktion och konsumtion med målet att bryta kopplingen mellan ekonomisk tillväxt och utarmning av miljöns tillstånd".

5.1.1 Utsläppen av växthusgaser begränsas

Kontroll av klimatförändringen kommer länge att förbli den viktigaste prioriteringen inom Finlands miljöpolitik. Enligt de förpliktelser som ställs i Kyotoprotokollet (1997) som preciserar målen i FN:s ramavtal om klimatförändring (UNFCCC, 1992) är det gemensamma målet för industriländerna att minska utsläppen av växthusgaser med i genomsnitt 5,2 procent jämfört med nivån år 1990 under perioden 2008–2012. I enlighet med den interna fördelningen av bördan inom EU förbinder sig Finland att stabilisera sina utsläpp till 1990 års nivå.

Figur 3

Utsläpp av växthusgaser

Källa: Miljö- och naturresurser, Statistikcentralen

Kyotoprotokollet är ett viktigt steg. Fortsatta åtgärder är dock nödvändiga. Vid det elfte mötet i Montreal år 2005 mellan klimatavtalsparterna och vid det första mötet mellan Kyotoprotokollets parter inleddes också diskussioner om klimatpolitiken efter Kyoto. Parterna i Kyotoprotokollet, för närvarande 162 länder, börjar granska de i Kyotoprotokollet deltagande industriländernas förbindelser efter år 2012. En total utvärdering av hela protokollet inleds på hösten 2006. Klimatavtalets parter (189 länder) startar en dialog om samverkan på lång sikt för att bemöta klimatförändringarna. På mötenas ärendelistor finns också andra punkter som är viktiga med tanke på fortsättningen, t.ex. ett initiativ om skogsförstörelsen i utvecklingsländerna och ett femårigt arbetsprogram om anpassning till klimatförändringen.

Europeiska unionen har ställt som mål att jordklotets medeltemperatur på lång sikt inte får stiga mer än 2°C jämfört med den förindustriella tiden. Enligt den internationella klimatpanelen IPCC:s beräkningar förutsätter detta att världens växthusgasutsläpp börjar minska inom två decennier och därefter krävs avsevärda nedskärningar i storleksklassen minst 15 procent och eventuellt rentav 50 procent före år 2050 jämfört med mängden år 1990. Europarådet har följaktligen framhållit att EU är beredd att tillsammans med andra parter undersöka vilka utsläppsreduceringar och strategier som behövs för att de nödvändiga minskningarna skall kunna uppnås. EU:s miljøråd har föreslagit att man i detta sammanhang för industriländernas del skulle överväga utsläppsminskningar av storleksklassen 15–30 procent fram till år 2020 och 60–80 procent fram till år 2050.

Finlands energi- och klimatpolitiska strategi blev färdig i november 2005. I den utstakas planer som gäller Finland för verkställande av de internationella förpliktelserna för begränsning av växthusgaser under Kyotoavtalsperioden 2008–2012. I strategin som godkänts i form av en utredning satsar man på ibruktagandet av förnybara energikällor, energibesparing och minskning av växthusgasutsläppen. Därutöver införskaffar staten utsläppsenheter med s.k. flexibla mekanismer som tillåts i Kyotoprotokollet. Med de åtgärder som utstakas i strategin och med flexmekanismerna, inberäknat EU:s utsläppshandel, uppfyller Finland de förpliktelser som ställts och godkänts för landet. I annat fall skulle Finlands växthusgasutsläpp överskrida förpliktelserna i Kyotoprotokollet med cirka 15 procent.

- Också i Finland bedöms olika genomförandeplaner och skapas en strategi för minskning av utsläpp på medellång och lång sikt som ett led i de globala ansträngningarna.
- Ny teknologi utvecklas samtidigt som redan existerande teknologi utnyttjas mera effektivt. Dessutom utvecklas instrument på marknadsvillkor som baserar sig på miljömässig slagkraft och kostnadseffektivitet, exempelvis genuint globala marknader för utsläppshandel som fungerar enligt gemensamma principer.
- Medborgarnas medvetenhet om växthusgasutsläpp ökas liksom deras beredskap för bekämpning av dem och likaså ökas antalet alternativ som möjliggör miljövänliga val.
- Finland arbetar aktivt inom Europeiska unionen och internationellt för att få till stånd ett globalt samarbete, så att de klimatförändringar som orsakas av människans aktiviteter kan stävjas och man samtidigt kan bereda sig för de oundvikliga förändringarna i natursystemen. Vid internationella klimatavtalsförhandlingar driver Finland som en del av EU på att det avtalsarrangemang som gäller tiden efter Kyotoprotokollets åtagandeperiod skall omfatta alla de stater som är centrala med tanke på kontrollen av klimatförändringen, så att den internationella klimatpolitikens slagkraft kan säkerställas.
- Finland vinnlägger sig om att de projekt för minskning av utsläpp som genomförts i utvecklingsländerna med finländsk finansiering skall lindra fattigdom och främja hållbar utveckling. Avsikten är att klimatpolitiken inlemmas i all politik för hållbar utveckling och lindring av den globala fattigdomen. Ur utvecklingsländernas synvinkel bör avseende fästas på ett balanserat sätt både på bekämpning av klimatförändringar, anpassning till dem och på tillgången på energi. Finland förbinder sig att bistå utvecklingsländerna i förberedelserna för en klimatförändring enligt grundprinciperna och besluten i tidigare avtal.

5.1.2 Energieffektiviteten och förbrukningen av förnybar energi ökas

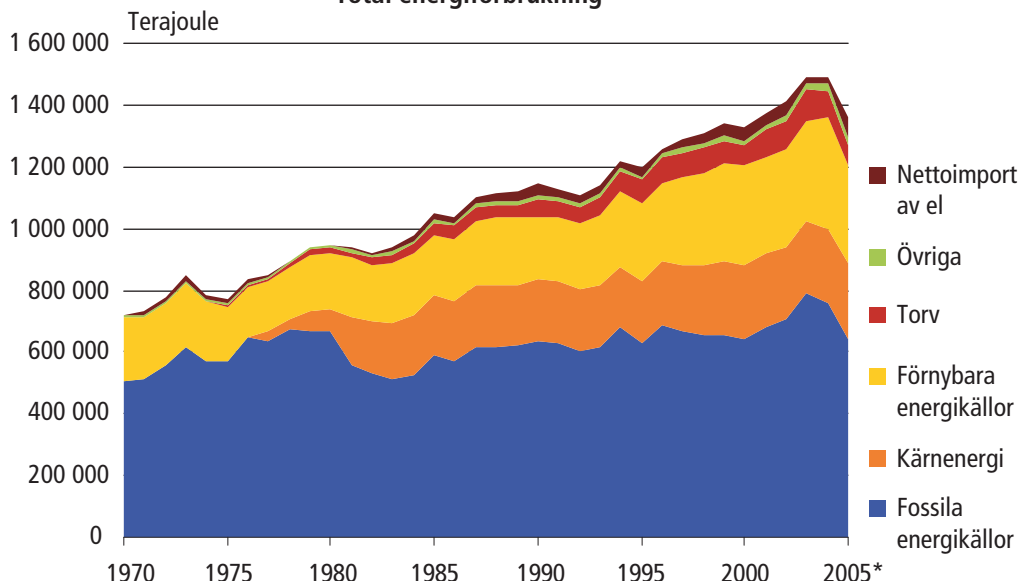
Ju effektivare energin utnyttjas i produktionsprocesserna desto mindre är förbrukningen och utsläppen till miljön. Energieffektivitet bidrar till att öka lönsamheten och förbättra självförsörjningen och har en positiv verkan då det gäller att minska växthusgaser och andra gaser. Effektiv produktion och förbrukning av energi är också viktiga faktorer i Europeiska unionens s.k. Lissabonstrategi då det gäller att öka konkurrenskraften.

Införandet av EU:s system för utsläppshandel medverkar till en effektivare energiförbrukning. Då marknadspriset på elkraft och kostnaderna i samband med bränslen som orsakar utsläpp stiger till följd av utsläppshandel blir det betydligt lönsammare att spara energi och lättare att uppnå målet för energisparande såväl inom sektorn med utsläppshandel (bl.a. massa- och pappersproduktion, järn- och stålproduktion, stora energiproduktionsanläggningar) som inom sektorer som inte har utsläppshandel (närmast trafik, jordbruksutsläpp, utsläpp från uppvärmningen av enskilda hus).

Enligt målet för den nationella energi- och klimatstrategin (2005) kommer totalförbrukningen av förnybar energi att öka åtminstone med en fjärdedel fram till år 2015 och med minst 40 procent före år 2025. Andelen av förnybar energi kunde således stiga till närmare en tredjedel av primärenergien, då andelen år 2005 uppgick till 25 procent. Andelen elkraft som producerats med förnybar energi under ett genomsnittligt vattenår har varit cirka 27 procent av den totala förbrukningen av elkraft.

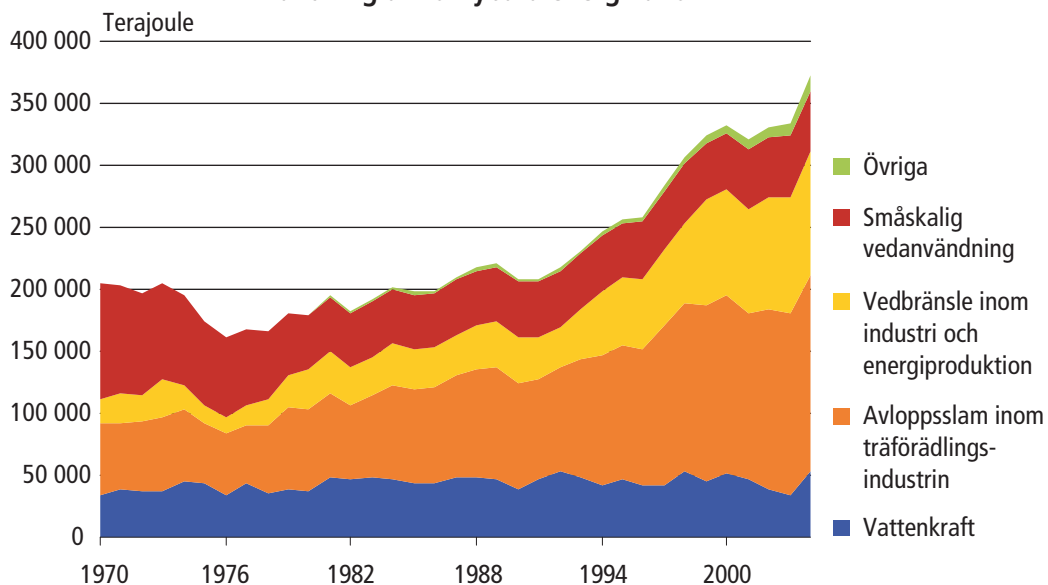
De inhemska energikällorna innehar en viktig position då det gäller leveranssäkerhet inom energiförsörjningen. De förnybara energikällornas och biobränslenas andel av totalförbrukningen uppgick år 2005 till omkring 24 procent, varav träenergins andel var 20 procent och vattenkraftens fyra procent. Torv användes till en andel av sex procent. Vindkraftens andel är liten men potentialen för utnyttjande är stor vid kusten, inom fjällområdena och särskilt inom havsområdena. Beträffande införandet av biobränslen inom trafiken är EU:s referensvärde en andel av 5,75 procent senast år 2010.

I framtiden kan speciellt bioenergiproduktionen få allt större betydelse för primärproduktionen, landsbygden och hela nationalekonomin. På lång sikt kommer förnybara och utsläppsfria energikällor och en allt bättre energieffektivitet

Figur 4**Total energiförbrukning**

Källa: Energistatistik, Statistikcentralen

* = förhandsinformation

Figur 5**Användning av förnybara energikällor**

Källa: Energistatistik, Statistikcentralen

att spela en allt viktigare roll inom världens energiförsörjning. Då bioenergi tas i bruk är det viktigt att beakta hur och i vilken form den är mest till nytta. Samtidigt är det viktigt att ta hänsyn till effekterna av bioenergiproduktion. I finska förhållanden har förbrukningen av biobränslen i fast form i värmeproduktionen eller i kombinerad värme- och elproduktion utvecklats så att hela produktionskedjan är effektiv och endast en ringa del av den energi som ingår i biomassan förbrukas. Däremot kräver produktionskedjan då det gäller flytande biobränslen av odlingsbara växter mycket mera energi. På detta delområde finns ännu utrymme för ett omfattande utvecklingsarbete.

- En av utgångspunkterna för Finlands energipolitik är att minska beroendet av olja och höja självförsörjningen av energi.
- Genom att effektivisera de nuvarande åtgärderna för energisparande och vidta nya åtgärder försöker man uppnå en extra inbesparing av fem procent i energiförbrukningen före år 2015 jämfört med ett läge utan nya åtgärder. Målet på lång sikt är att bromsa tillväxten av totalförbrukningen av primärenergi och vända siffrorna nedåt.
- Avsikten är att andelen av förnybara energikällor och biobränslen ökas betydligt under de kommande 10–15 åren. Bioenergisektorn kräver betydande insatser i forsknings- och utvecklingsverksamhet, speciellt för främjande av möjligheterna att producera och förbruka åkerbiomassa samt biobränslen och biogas. Genom att i dag satsa på forskning, produkter och export inom denna sektor skapas möjligheter till en ledande marknadsställning i framtiden. För bioenergiproduktionen skapas internationella kriterier för hållbar utveckling.
- Finland håller fast vid det mål som ställdes i samband med direktivet om främjande av elkraft som produceras av förnybara energikällor, enligt vilket andelen av elkraft som produceras av förnybara energikällor skall uppgå till en tredjedel av hela totalförbrukningen av elkraft i Finland år 2010.
- Ett mål är att andelen av förbrukningen av flis som producerats av skogsavfall, åkerbiomassor, återvinningsbränsle och biogas av den totala primärenergin skall åtminstone tredubblas från ca två procent år 2004 till över sex procent under en period av 15–20 år.

- Inom nyproduktionen av byggnader gynnas energieffektivt byggande och lågenergibyggnader samt säkerställs att teknologin är högklassig och tillförlitlig.
- Medborgarnas medvetenhet om energieffektivitet och förnybara energikällor ökas och medborgarnas valmöjligheter underlättas genom märkning som visar energieffektiviteten och en marknad som erbjuder ekoeffektiva alternativ.

5.1.3 Anpassning till de skadliga verkningarna av klimatförändring

De ökade halterna av växthusgaser i atmosfären värmer upp jordklotet och leder till förändringar i jordklotets klimat. Förändringarna kommer att vara stora under de närmaste årtiondena och kan ha påtagliga följdverkningar för naturen och samhällena. Klimatet värms upp kraftigast inom de nordliga och arktiska områdena. Enligt uppskattningar av meteorologiska anstalten kommer medeltemperaturen att stiga i Finland fram till år 2080 som högst med upp till 4–6°C och regnmängden ökar i genomsnitt med 15–25 procent. Samtidigt beräknar man att extrema former av väderfenomen, bl.a. stormar, perioder av torka och störtregn, kommer att tillta.

I Finlands nationella strategi för anpassning till klimatförändringarna (2003–2004) framläggs bedömningar av Finlands nuvarande förmåga att anpassa sig till klimatförändring och uppskisseras åtgärder genom vilka anpassningen kan förbättras. På detta sätt försöker man minska de negativa följderna och dra nytta av de möjligheter som de positiva verkningarna erbjuder. Strategin visar emellertid att den nu tillgängliga informationen om hur klimatet kommer att förändras, vilka verkningar klimatförändringarna kommer att ha och genom vilka åtgärder skador orsakade av klimatförändring kan minskas inte är tillräcklig för planeringen av anpassningsåtgärder.

På grund av Finlands nordliga läge kommer atmosfärens uppvärmning att leda till en förlängd skördeperiod och ha positiva effekter på jordbruket. Skogsgränsen förskjuts mera norrut och skogsbruket kommer sannolikt också att gagnas av klimatförändringen. Å andra sidan är osäkerhetsfaktorerna i samband med skogsgränsens förskjutning avsevärda, eftersom det inte är klart hur snabbt trädarterna förmår anpassa sig till klimatets uppvärmning och förflytta sig norrut. Behovet av uppvärmning minskar också, men å andra sidan ökar

regnen och stormarna och de påföljande översvämningarna ställer nya krav på byggnationen och annan markanvändning och styrningen av dem. De nordliga ekosystemen är känsliga för oregelbundna variationer i naturföreteelserna och för förändringar i organismarterna. Det är fara för att klimatförändringen inverkar negativt på den mångsidiga ekologiska, ekonomiska och sociala nytta som naturens mångfald ger mänskligheten. Förhållandet mellan klimatförändring och naturens mångfald ställer nya utmaningar för arbetet på att trygga biodiversiteten och skapa en hållbar förbrukning.

- Minskningen av utsläpp inverkar långsamt men är nödvändig för att förhållandena inte skall bli outhärdliga under århundradets senare del. Samtidigt är det viktigt att metoder utvecklas inom samhällets olika delområden med vilka man kan förutse förändringar, anpassa sig till klimatförändringen och minska riskerna för extrema väderfenomen. Det är skäl att uppmärksamma riskfaktorer, t.ex. översvämningar, mera effektivt än i dag i styrningen av byggande och annan markanvändning.
- Under åren 2006–2010 genomförs ett undersökningsprogram om anpassning till klimatförändringen i avsikt att öka Finlands beredskap till anpassning genom att producera information som saknas och som krävs för planeringen av praktiska anpassningsåtgärder. Undersökningen inriktas på ämnen som ur denna aspekt är mest brådskande, bl.a. de allt allmänare extrema väderfenomenen. Information till medborgarna utges också.
- I fråga om den finska naturens mångfald är det viktigt att så tidigt som möjligt bedöma vilka åtgärder som är nödvändiga för att minska skadliga verkningar eller öka anpassningen till dem. För att uppnå detta mål utvecklas metoder för uppgörande av känslighetsanalyser, t.ex. för att få reda på hur funktionsdugliga naturskyddsområdena är och om deras nätverk är enhetligt. För bedömning och kontroll av risker vid markanvändning, i synnerhet risker för översvämning, utvecklas metoder för s.k. flexibel planläggning som även beaktar beredskap för och anpassning till klimatförändring. Dessutom är det viktigt att bereda sig för att bevara de mest hotade arterna utanför naturmiljöerna.
- Vid förberedelserna för en klimatförändring är det viktigt att beakta att den är en allvarlig utmaning för jordbruks- och trädgårdsproduktionen.

De positiva och negativa effekterna kräver nya kunskaper som dessutom bör anpassas till konceptet för hållbar utveckling. Detta gäller bl.a. odlingsmetoder, satsningar på produktion, produktionsdjur och växtskydd. Det goda hälsotillståndet hos växter och djur i Finland bör kunna bibehållas.

- Finland följer med eventuella sociala och hälsoverkningar av klimatförändringen och förbereder sig för dem.
- Finland förbereder sig också på klimatologiska förändringar utanför landets gränser. Granskning av klimatförändringen ur global synvinkel framhäver att den bör ägnas större uppmärksamhet inom alla olika politiska sektorer, också inom utvecklingspolitiken och annan utrikes- och säkerhetspolitik.
- Vid uppdateringen av den nationella anpassningsstrategin kartläggs de globala effekternas betydelse för Finland så övergripande som möjligt. Den beräknade stegringen av två grader i jordklotets medeltemperatur innebär avsevärda regionala och globala förändringar överallt i världen. Deras inflytande har återverkningar i Finland trots det geografiska avståndet, bl.a. i form av flyttningsrörelser.
- Finland uppgör en omfattande bedömning av sitt utvecklingssamarbete om klimatförändringar. På basis av denna uppgörs en plan för hur arbetet på att bromsa klimatförändringar och möjligheterna att stödja utvecklingsländerna i deras anpassning till de förändrade förhållandena skall uppmärksammas i utvecklingssamarbetet och utvecklingspolitiken.

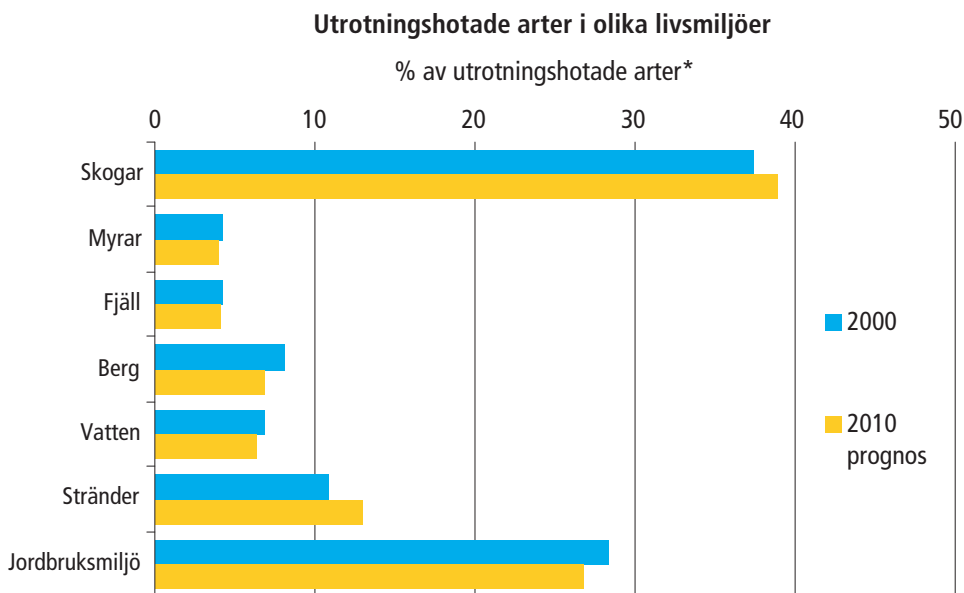
5.1.4 Naturens mångfald tryggas

Finland förband sig under konferensen om hållbar utveckling i Johannesburg (2002) att påtagligt bromsa upp utarmningen av den biologiska diversiteten före år 2010. Europeiska unionen har satt som mål att helt stoppa utarmningen av naturens mångfald före år 2010. De av människans aktiviteter som har den största inverkan på den biologiska mångfalden är i Finland effektiv skogsvård och jordbruk; av de utrotningshotade arterna är 37 procent skogsarter och 28 procent arter i landsbygdens traditionella miljöer. Strandbyggande och trafik påverkar också naturen och dess mångfald bl.a. genom att splittra

naturområden och förändra arternas och naturtypernas livsförhållanden. Enligt den senaste uppskattningen av antalet utrotningshotade arter i Finland (2000) är inalles omkring 10 procent av organismarterna hotade.

- Den nationella strategin och handlingsprogrammet för skydd och hållbar användning av naturens mångfald för åren 2006–2016 genomförs.
- Utarmningen av den finska naturens mångformighet hejdas före år 2010 och en gynnsam utveckling av naturens tillstånd stabiliseras inom åren 2010–2016. Finland har härvid också beredskap att på lång sikt uppnå ett jämviktsläge mellan nyttjandet av naturen och dess mångformighet. Finland förbereder sig för de omställningar som klimatförändringen leder till i naturen genom långsiktiga anpassningsprogram.
- Utöver skyddet av organismarter och livsmiljöer utvecklas och ibruktas också innovativa och övergripande planeringsförfaranden. Genom planering av områden och markanvändning är det möjligt att lindra

Figur 6

*Samtliga organismkategorier, också tidigare dåligt kända.

Källa: Utvärdering av Finlands nationella handlingsprogram för biologisk mångfald, 2005

samhällets och ekonomins skadliga effekter på naturen men samtidigt trygga utkomsten för de människor som får sin uppehälle från den.

- Ekonomiska incitament utvecklas så att nya näringar som är förknippade med naturen, t.ex. naturturism och företag som förädlar naturprodukter samt företag för naturvård och landskapsvård kan skapas.
- Det är mycket viktigt att finna ekonomiska möjligheter och möjligheter till sysselsättning i samband med skydd, vård och hållbart nyttjande av biodiversiteten för att denna skall accepteras av samhället. Satsningar görs för att öka medborgarnas medvetenhet om vikten av biologisk mångfald och genom vilka medel den kan skyddas. Speciellt tvärvetenskaplig forskning främjas för att utveckla innovationer och näringar samt sysselsättning med anknytning till biodiversiteten.
- Finlands inflytande då det gäller att bevara naturens mångfald globalt stärks genom internationellt samarbete.

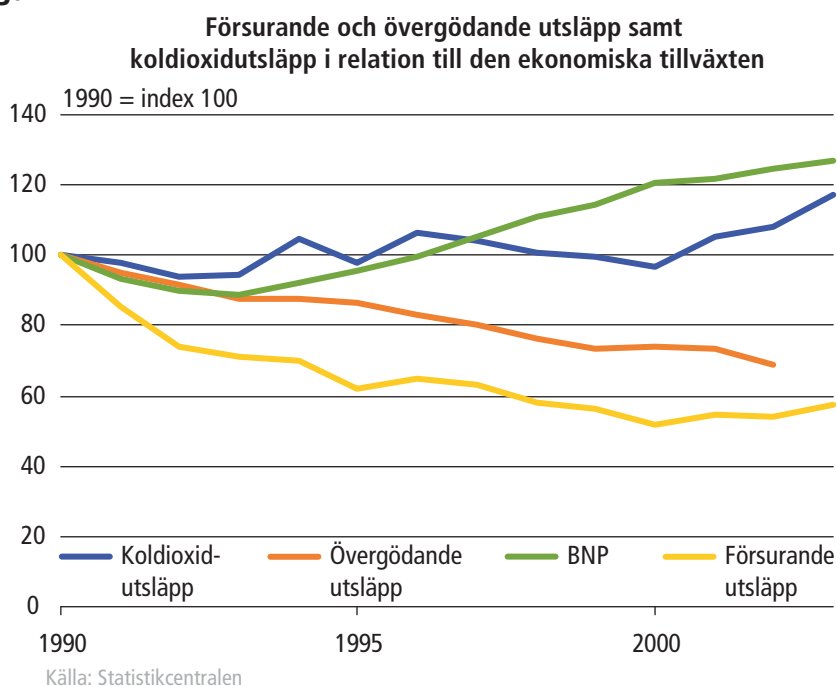
5.1.5 Hållbara produktionsmönstren främjas

I Finland ökar förbrukningen av naturtillgångar, utsläppen och avfallet långsammare än bruttonationalprodukten (relativ fränkoppling). Med undantag av koldioxidutsläppen har utsläppen i hela landet inte längre ökat under de senaste tio åren fastän produktionen och konsumtionen samtidigt vuxit påtagligt. År 2005 sjönk även koldioxidutsläppen till nivån år 1990. Trenden är den samma i fråga om samhällsavfall. Även industrins avfallsmängder, som med europeiska mått är stora, har som helhet minskat. Denna positiva utveckling fortsatte under hela 1990-talet men under 2000-talet har många slag av utsläpp upphört att minska eller minskningen utjämnats. Den ökade produktionen har också inneburit ökad användning av råmaterial.

Frånkoppling

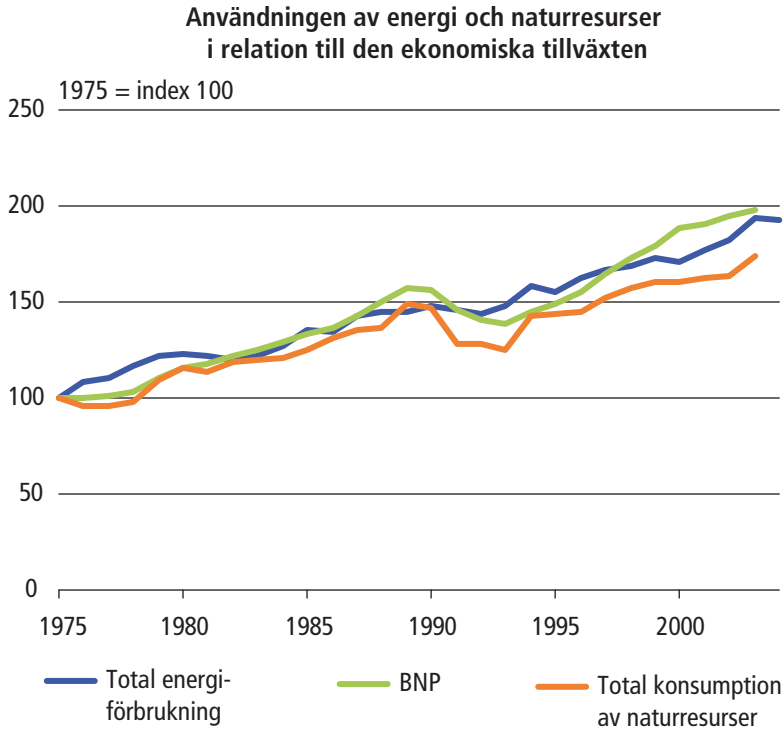
Med *relativ frånkoppling* avses att förbrukningen av naturresurser, utsläppen och avfallet ökar långsammare än bruttonationalprodukten. *Absolut frånkoppling* innebär att miljöförstörelsen minskar eller åtminstone inte ökar. På den nationalekonomiska nivån bör man vid frånkoppling från miljöförstörelse beakta såväl produktionens som konsumtionens inverkan på miljön.

Figur 7

I Finland ökade den direkta materialförbrukningen med 13 procent och den totala energiförbrukningen med 23 procent under åren 1995–2003, varefter energiförbrukningen likväl har minskat. Om man jämför förbrukningen år 2005 och år 1995 har av de fossila bränslena förbrukningen av olja vuxit med sju procent och av naturgas med 27 procent. Förbrukningen av kol under samma period

Figur 8

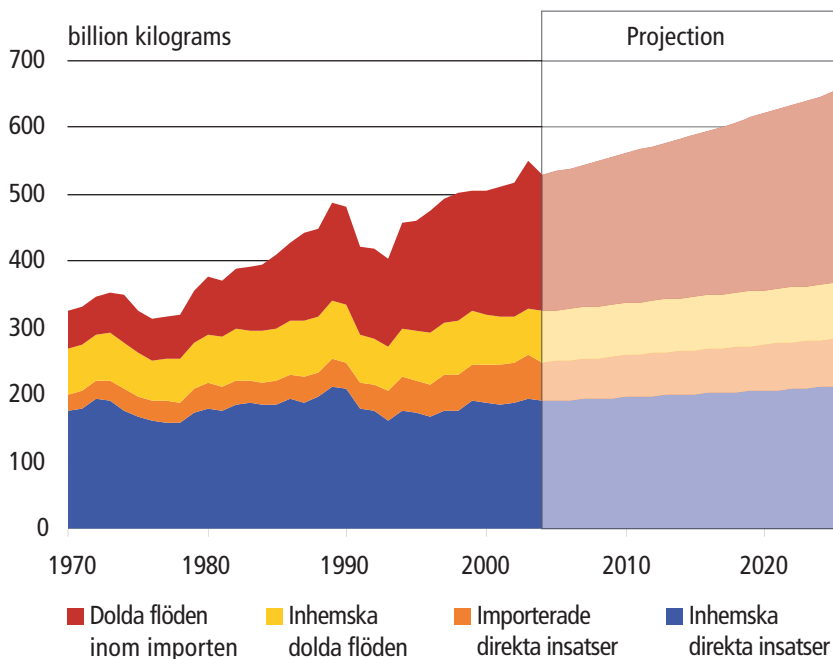

Källa: Statistikcentralen, Thuleinstitutet vid Uleåborgs universitet

har gått ned med 22 procent och av torv med 14 procent. Användningen av kol varierar årligen beroende bl.a. på väderleksförhållandena och marknadsläget.

Av de förnybara råmaterialen har förbrukningen av trä haft den största andelen: 25 procent. Av detta har cirka 20 procent importerats. Brytningen av malm, industrimineral och kalksten i Finland har ökat med närmare en femtedel och är tre gånger så stor i förhållande till mängden importerad metall. Grus och krossten som producerats i hemlandet utgör den största andelen av den totala materialförbrukningen.

Vid bearbetningen av olika slag av råmaterial utnyttjas endast en del av materialen. Resten är onyttigt material som tillsammans med de direkta insatserna av naturresurser (DMI) bildar den s.k. totala materialförbrukningen (TMR). Miljökonsekvenserna av dessa s.k. dolda flöden (hidden flow) är emellertid mycket olika beroende på råvaran.

Figur 9**Utvecklingen av förbrukningen av naturresurser i Finland 1970–2025**

Källa: Mänpää, Thuleinstitutet, 2005

En stor del av ekonomins materialflöden består av import. Eftersom ekonomierna specialiserar sig i världshandeln, producerar de inte längre allt de behöver utan importerar en del av produkterna och råvarorna annanstans ifrån. I denna process stannar ofta importproduktens s.k. dolda flöden kvar i producentlandet, dvs. icke-kommersiella materialflöden som uppstår i samband med ibruktagandet av råvaran, t.ex. erosion inom jord- och skogsbruk och krosssten inom gruvdriften. Enligt livscykeltankandet ingår i importens dolda flöden ibruktagande, förädling och transport av naturresursen, energiförbrukning och annan materialförbrukning som är oberoende av produkterna. Även i Finland används i allt högre grad industriråvaror och konsumtionsvaror som importerats från andra länder.

År 2000 utgjorde konsumtionens andel en fjärdedel och investeringarnas andel en femtedel av den totala förbrukningen av naturresurser. Produktionen av exportprodukter upptog något över hälften av ekonomins förbrukning av naturresurser. Exportens andel av totalförbrukningen av naturtillgångar har ökat betydligt under de senaste åren. Exportvolymen har åter vuxit påtagligt i Finland

efter depressionen i början av 1990-talet, vilket också ökar förbrukningen av naturtillgångar. Branschgruppsvis består Finlands export typiskt av dels tung basindustri dels högteknologi. Däremot är exporten inom tjänstesektorn i internationell bemärkelse mycket låg. Basindustriprodukternas andel av exporten kommer sannolikt att ligga kvar på en hög nivå också i framtiden.

En ekonomisk tillväxt som prioriterar en övergång från allt större exploatering av naturresurser till kunnande och kvalitet skapar möjligheter att höja ekoeffektiviteten och accentuerar samtidigt de mänskliga resursernas roll i tillväxten. Genom att utveckla tjänste- och informationssamhället skapar man förutsättningar för en minskad förbrukning av naturresurser. Hur detta inverkar på samhället totalt sett finns det emellertid ännu inte tillräcklig kännedom om. Processen kan påskyndas genom införande av ny teknologi. En sparsam förbrukning av naturresurser och en god miljöförvaltning skapar en hållbar grund även för företagens ekokonkurrenskraft och innovationer.

- Finlands ekonomi växer samtidigt som miljöförstörelsen minskar. Vid begränsningen av utsläppen ägnas särskild uppmärksamhet åt partiklar och farliga ämnen liksom också det tilltagande bullerproblemet. Förutom begränsningen av utsläpp beaktas också i allt högre grad de miljökonsekvenser som föranleds av materialflödena genom samhället, och materialeffektiviteten utvecklas inom såväl produktionen som konsumtionen. Det globala miljöansvaret accentueras eftersom råvarorna för den finska industrin och konsumtionsvarorna för marknaden i Finland i allt högre grad importeras från andra länder samtidigt som våra produkter konsumeras i andra länder.
- Eftersom materialflödena från fossila bränslen belastar miljön mest, minskar Finland konsekvent och målmedvetet koldintensiteten och reder ut hur man på lång sikt kan slippa förbrukningen av miljöbelastande fossila bränslen. Tillgången på olja och nyttjandet av olja på ett ekonomiskt hållbart sätt är viktiga utmaningar redan under denna generation. En systematisk beredskap för kommande förhållanden kan bli till stor nytta.
- Icke förnybara naturresurser används så ekoeffektivt som möjligt. Det är befogat att öka användningen av inhemska råvaror om deras förädling minskar den globala miljöbelastningen i förhållande till efterfrågan då hela produktcykeln tas i betraktande. Även i fråga om exporten

eftersträvas en så god global ekokonkurrenskraft som möjligt vilket innebär att ekoeffektiviteten i varje produktionsanläggning inom exportindustrin är så god som möjligt jämfört med produktionsanläggningarna för samma produkt i andra länder.

- Uppmärksamhet ägnas speciellt åt icke förnybara naturresurserns dolda flöden. De dolda flödenas konsekvenser för miljön har tills vidare inte undersökts tillräckligt och de bör klarläggas i framtiden. Man satsar också på utvecklingen av ekoeffektiva material.
- För de förnybara naturtillgångarnas del blir den viktiga frågan under de närmaste åren hur nyttjandet av naturresurserna skall kopplas samman med de mål som satts för olika användningsändamål, t.ex. för näring, bioenergi, skogsindustriprodukter och kolsänkor samt naturskydd. De allt större trycken på nyttjandet av naturresurser beror på en ökad efterfrågan på bioenergi och på klimatförändringen. Förnybara naturresurser rekommenderas i förhållande till icke förnybara, men de skall användas endast inom de gränser som natursystemens bärkraft tillåter.
- Offentliga forsknings- och utvecklingsmedel riktas både på EU-nivå och i Finland till den nya generationens miljöpolitik som förenar olika vetenskaper och teknologier, utgår från konsumenten och erbjuder hållbara lösningar. I takt med den kraftigt växande teknologimarknaden ser man också till att en systematisk och långfristig nationell politik skapar nya möjligheter till affärsverksamhet och nya exportprodukter som för sin del förbättrar Finlands möjligheter att erbjuda sysselsättning och trygga välfärden. Miljöpolitiken stöder härigenom i allt större utsträckning de näringspolitiska och sysselsättningspolitiska målen.
- Utgående från livscykelräkningen skapas också sektorvisa indikatorsystem med vilka verksamhetens ekoeffektivisering kan jämföras internationellt. Dessa indikatorer bör vara lätta att förstå och internationellt jämförbara så att de kan användas i framtiden också inom den offentliga miljödebatten och i kommunikation som riktas till konsumenterna.
- Brett omfattande åtaganden till internationella avtal och gemensamma spelregler skapar också efterfrågan på tjänster och produkter som främjar hållbar utveckling. Finland verkar följaktligen aktivt för att världens

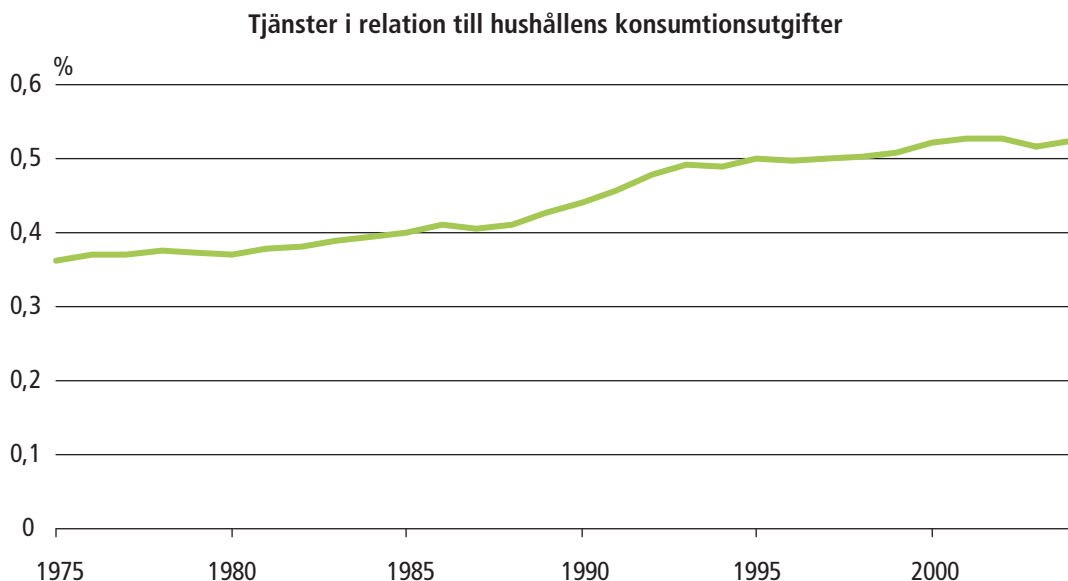
stater skall förbinda sig till internationella miljö- och människorättsavtal och fullfölja dem.

5.1.6 Konsumtionsmönstren ändras

Vid FN:s toppkonferens om hållbar utveckling i Johannesburg i september 2002 fattades beslut om att göra upp ett 10-årigt ramprogram bestående av regionala och lokala program och projekt i syfte att främja hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Initiativet togs av Finland och det var ett av EU:s viktigaste förhandlingsresultat. Industriländerna förband sig att ta den ledande rollen i arbetet. Finlands program för nationell hållbar konsumtion och produktion blev färdigt i juni 2005.

I bakgrunden till miljöförstörelse ligger i allt högre grad icke hållbara konsumtionsmönster: på många områden förefaller en allt större konsumtion sluka de miljövinster som uppnåtts med hjälp av miljöteknologi. Befolkningens miljömedvetenhet växer likväl kontinuerligt och medborgarnas krav på en god livsmiljö ökar såväl nationellt som internationellt sett. Samtidigt visar emellertid undersökningar att en miljövänlig attityd och atmosfär inte nödvändigtvis

Figur 10

Källa: Nationalräkenskaper, Statistikcentralen

överförs direkt till människornas funktioner och att människorna inte alltför lätt ändrar sina konsumtionsmönster.

De största miljöproblemen i samband med konsumtion uppstår då det gäller näring till följd av övergödning av vattnen och då det gäller boende till följd av ökad energiförbrukning. I fråga om fritidsverksamhet är de miljöskador som trafiken orsakar klart de största. Samhällsstrukturen och samhällsplaneringen är mycket viktiga för de val som görs. Det är svårt att ingripa i kvaliteten och mängden av konsumtion utan ekonomiska incitament. En utmaning under den närmaste framtiden är följaktligen att kunna dirigera konsumtionen genom ekonomiska sporrar, begränsningar och beskattning i en riktning som är mindre belastande för miljön.

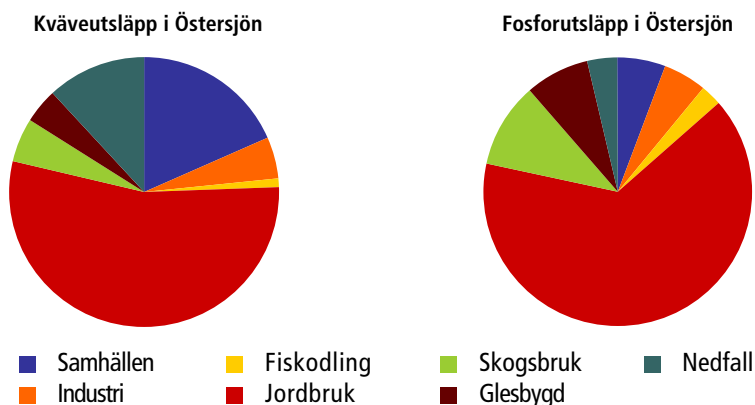
- Förslagen i programmet för hållbar konsumtion och produktion (det s.k. KULTU-programmet, 2005) realiseras.
- Konsumenterna delges tillräckligt med information som stöd för hållbara köpbeslut. För hållbara konsumtionsval krävs att det faktiskt finns hållbara alternativ att välja mellan, att konsumenten upplever valet som viktigt och vill i praktiken gynna hållbara alternativ. Utan en övergripande planering och en integrerad approach där såväl producenter, konsumenter som andra parter deltar i utvecklandet av lösningarna skapas inte modeller som möjliggör en hållbar konsumtion.
- En ändring av konsumtionen i riktning mot en hållbar grund kräver ekonomiska styrmedel såsom skatter, stöd och panter i samband med energiinvesteringar samt åskådliga instrument, t.ex. miljömärkningar, måttstockar och internationella mätare, t.ex. ekologiska fotspår. För varje situation används det styrmedel som ur ekonomisk synvinkel är effektivast till sin kostnader.
- Som stöd för människornas hållbarare köpbeslut behövs också mera utforskad information än vad som finns i dag om produkternas verkningar under deras livscykel. Likaså behövs olika slag av nätverk och samarbetsformer som genom att kombinera fördelar och utbyta information tar fram hållbarare alternativ att välja mellan.
- Produktionen och marknadsföringen av produkter från närproduktion, ekoproduktion och rejäl handel främjas enligt möjligheterna.

- Reklam och medier har en viktig roll som skapare och inriktare av konsumtionsbehov och vanor och skolorna som utvecklare av medieläskunnighet. Högklassig och trovärdig samhällelig reklam och informationsförmedling för främjande av hållbara konsumtionsmönster utvecklas i samverkan med medierna. Samarbetet mellan medierna och skolorna främjas.
- Den träning till att utveckla hållbara vardagsrutiner och konsumtionsmönster som sker i daghem, skolor och läroanstalter skapar en god grund för en livslång uppskattning av hållbara konsumtionsvanor. Hållbara vardagsaktiviteter främjas målmedvetet genom program och kvalitetssystem för hållbar utveckling.
- Från en materialintensiv konsumtion sker en förskjutning mot nyttjande av tjänster, t.ex. reparation, service, hyrning och kulturtjänster. Nya medel tas fram med vilkas hjälp företag och konsumenter tillsammans kan utveckla nya miljöbesparande tjänster och inverka på produkternas miljöegenskaper.
- Den offentliga sektorns upphandling utgör för närvarande omkring 15 procent av Finland bruttonationalprodukt. Den offentliga sektorn bör således verka som ett föredöme genom att främja ekologiskt och socialt hållbara beslut i sina kutymer och inköpsförfaranden. En handlingsplan utarbetas för att göra den offentliga upphandlingen grönare.

5.1.7 Östersjöns tillstånd förbättras

Östersjön är ett ungt och ekologiskt sett ett mycket känsligt hav. De senaste decennierna har visat att förändringarna i Östersjön har varit kraftiga och att tillståndet försämrats både då det gäller vattnen ute på fjärdarna och vatten- och strandnaturen längs kusten. Vattennaturen har förändrats på grund av åtgärder som vidtagits antingen direkt inom vattenområdena eller inom tillrinningsområdena.

Inom Östersjöns tillrinningsområde bor omkring 85 miljoner människor i 14 olika länder. De länder som omringar havet bildar ett heterogent samfund där varje land har ett mycket annorlunda förhållande till Östersjön. Man har försökt likrikta ländernas inställning och verksamhet genom olika avtal avsedda att skydda

Figur 11**Närsaltbelastningen i Östersjön**

Källa: Finlands miljöcentral

Östersjön och att förbättra dess tillstånd. Östersjön belastas i synnerhet av näringsutsläpp och den gödning dessa förorsakar, av utsläpp via luften, oräkneliga skadliga ämnen som anhopas i och berikar ekosystemen, den ökade båttrafiken och speciellt oljetransporter och främmande organismer som sprider sig till Östersjön.

Östersjön är synnerligen viktig med hänseende på närområdets ekonomiska och kulturella utveckling. Det försämrade tillståndet i havsmiljön har redan inverkat skadligt på fiskeriet och användningen av sjön för rekreatiönsändamål. Eftersom trycken på nyttjande av Östersjöområdet växer ökar också säkerhets- och miljöriskerna.

Statsrådet fattade år 2002 ett principbeslut om åtgärder för skyddande av Östersjön, dvs. Finlands skyddsprogram för Östersjön. Syftet med programmet är bl.a. att minska övergödningen och förbättra naturens och vattenområdenas tillstånd. I programmet nämns över 30 sätt att nå målen. Beslutet förutsätter att åtgärder vidtas under de följande 10–15 åren såväl i Finland som i dess närområden.

- Existerande skyddsprogram och strategier för Östersjön konkretiseras och genomförs ekologiskt, socialt och ekonomiskt för att den skadliga utvecklingen skall vändas i positiv riktning. Genom jordbrukets miljöstödsprogram för perioden 2007–2013 söks effektivare medel än förr för kontrollen av jordbrukets näringsbelastning.

- Finland verkar alltså initiativkraftigt tillsammans med de övriga länderna kring Östersjön och Europeiska unionen för att minska riskerna av näringsutsläpp och havstransporter.
- Finland verkar aktivt för att öka miljömedvetenheten inom Östersjöområdet.

5.1.8 Naturtillgångarnas kulturella betydelse

Ett kulturellt särdrag i finländarnas förhållande till naturen är den njutning av naturen som grundar sig på allemansrätten och möjligheten att samla naturens produkter och likaså en stark jakt- och fisketradition. Utmärkande drag i de finländska levnadsvanorna är vistelse i sommarstugan, bastukultur och vandring i naturen samt båtliv längs stråk i rena vattendrag, på sjöar och i skärgården längs Östersjökusten.

Samerna bor i norra Finland i sina egna hemtrakter fördelade i tre språkgrupper. Bakgrunden till den samiska kulturen är originalfolkets traditionella näringar renskötsel, jakt och fiske. Renhushållningen som baserar sig på fritt bete och som också andra invånare i renskötselregionen utöver samerna ägnar sig åt har försökts anpassa såvitt möjligt till andra former av markanvändning, bl.a. skogshushållning och turism. I det av sametinget godkända nya programmet för hållbar utveckling (2006) framläggs riktlinjer bl.a. för politiken om naturtillgångarna och markanvändningsplaneringen i samernas hemtrakter.

- Medborgarnas möjligheter till allemansrätt tryggas och likaså annan avkoppling i naturen, såsom friluftsliv, jakt, fiske och insamling av svamp och bärplockning. En mångsidigare användning av naturprodukterna kunde också vara till nytta för exportindustrin och bidra till att bevara landsbygdens livskraft.
- Stadsnaturens betydelse som en viktig faktor då det gäller att bibehålla en god livsmiljö stärks i samhällsplaneringen. Medborgarnas möjligheter att delta i och påverka planeringen av livsmiljön tryggas.
- Den kulturella hållbarhetsaspekten och riktlinjerna i samernas program för hållbar utveckling beaktas vid uppdateringen av jord- och skogsbruksministeriets strategi för naturresurser (Strategin för naturresurser – hållbar användning av förnybara naturtillgångar, 2002).

- Ett förfarande utarbetas för beaktande av riktlinjerna i samernas program för hållbar utveckling i politiken om naturtillgångar och markanvändningsplaneringen i samernas hemtrakter.

5.2 Hållbara samhällen i en hållbar regionstruktur

Centrala utmaningar

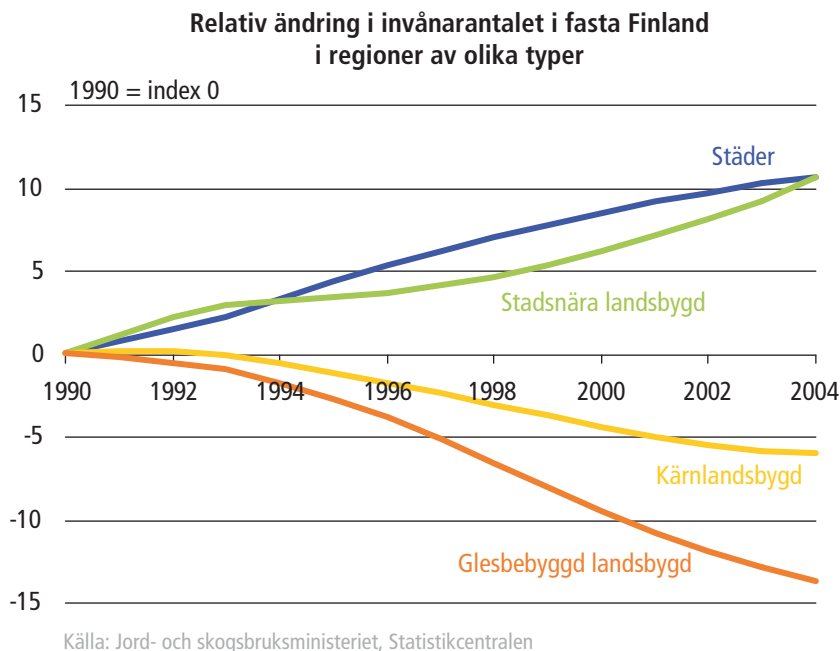
- Hur kan man främja en hållbar regionstruktur?
- Hur kan man främja en medborgarcentrerad samhällsplanering och förverkliga människors behov och önskningar i fråga om boende så, att man samtidigt förebygger en decentralisering av samhällsstrukturen samt de ekologiska och ekonomiska problem som denna medför?
- Hur tryggas servicen i såväl regioner där befolkningen minskar som i tillväxtcentra så att förändringarna i åldersstrukturen samtidigt beaktas?
- Hur kan trafiklösningarna i ett glest befolkat land ordnas på ett ekonomiskt och ekoeffektivt sätt?
- Hur får man medborgarna och lokalsamhällena att påverka och aktivt delta i beslutsfattande som rör dem själva, deras boende och livsmiljö?
- Hur kan man rikta de regionala och lokala resurserna så att de stöder en hållbar utveckling?

5.2.1 En regionstruktur med många centra som bildar ett nätverk

Regionstrukturen och användningen av områden förändras långsamt. Regionstrukturen i Finland har bildats till största delen genom ekonomisk verksamhet. Den innehåller fortfarande drag av ett splittrat jordbrukssamhälle och arbetsplatscentra som byggts upp kring industrin samt den stadshierarki som servicen skapat. I framtiden övergår ekonomin allt mer från investeringsdriven tillväxt till innovationsdriven utveckling och Finlands regionstruktur blir allt starkare en del av närområdena: Östersjöområdet, nordvästra Ryssland, Skandinavien och Nordkalottområdet.

Trots att man i Finland har eftersträvat en social och regional balans samt arbetat för att säkerställa jämlika levnadsförhållanden och tjänster, har de regionala skillnaderna ökat de senaste årtiondena. Samtidigt som befolkningen har koncentrerats i städer och städernas pendlingsområden, har befolkningen på landsbygden minskat. Nästan hälften av finländarna bor i de tio största städerna. I tillväxtområdena är de ungas andel av befolkningen större än i genomsnitt,

Figur 12

medan befolkningen blir allt äldre i regioner med utflyttningsöverskott. Även i tillväxtområdena blir den åldrande befolkningens andel hela tiden större.

Produktionen och sysselsättningen är starkt koncentrerade. Under de kommande årtiondena ökar konkurrensen om företag och experter inte enbart globalt utan även inom Finland. Företagen söker skalfördelar i den ekonomiska verksamheten, god tillgänglighet och kunskapsintensitet, vilket särskilt de stora städerna kan erbjuda. Å andra sidan bör regionerna i en kunskapsbaserad tillväxt erbjuda experterna, som företagen följer, livsmiljöer som stöder kreativitet. Det är troligt att den nya tillväxtlogiken gynnar Helsingforsregionen och vissa andra stora städer, men den kan också leda till en mera balanserad utveckling genom att gynna även regioner som i sin utveckling kan specialisera sig och dra nytta av kompetensnätverk och regionalt samarbete. Koncentreringen kommer till synes förutom i den kommunala ekonomin även i form av ökade regionala produktionsskillnader. Alltför stora utvecklingsskillnader inom Finland är problematiska med tanke på jämlika levnadsförutsättningar och samhälls ekonomin. Den kraftiga koncentrationsutvecklingen vållar problem för välfärden och den ekologiska hållbarheten såväl i regioner som minskar som i regioner

som växer. Om man inte tar tag i problemen underminerar de förr eller senare också konkurrenskraften.

- I arbetet på att förbättra regionstrukturen utgår man från att utveckla resurserna för region-, bygde- och samhällsutvecklingen i Finland. Finlands mål är att ha många centra, dvs. att stärka nätverket av städer så att det blir livskraftigt och enhetligt och har en välfungerande arbetsfördelning så att de olika centren och regionerna stöder varandra. Genom en regionstruktur med många centra som bildar ett nätverk skapar man ekonomiska skalfördelar och säkerställer tillgången på stadsmässiga tjänster och funktioner i olika delar av landet. Framför allt kan redan existerande strukturer och potentialen inom olika regioner utnyttjas. För att öka Finlands dragningskraft skapas så starka koncentrationer för innovationsverksamhet och högklassigt kunnande att de lockar även utländska tillväxtföretag och experter och kan fungera som knutpunkter för en regionstruktur med många centra. Detta kräver samarbete mellan staten och kommunerna bl.a. i fråga om infrastrukturen.
- Samarbetet mellan kommunerna utvecklas för att bibehålla och skapa arbetsplatser och en mångsidig servicestruktur.
- Den regionala utvecklingen balanseras med hjälp av Finlands och EU:s regional- och strukturpolitik. Utvecklingssatsningarna riktas till det utvecklande som sker utgående från regionernas egna styrkor och utgångspunkter. Man satsar särskilt på att förbättra regionernas globala konkurrenskraft, stärka kunskapsbasen och förbättra företagens verksamhetsbetingelser. EU:s strukturfondsprogram utnyttjas effektivt. De regioner som är svagast utvecklade stöds genom att man stärker deras kunskapsbas och förbättrar i synnerhet de små och medelstora företagens verksamhetsbetingelser genom graderade regionalpolitiska stöd.
- Man strävar efter att olika delar av landet skall bilda nätverk med sådana områden som överskrider landsgränserna och är viktiga för regionernas verksamhet. Södra Finland utvecklas som en del av Östersjöns funktionella samarbetsområde. Helsingforsregionen och kringliggande regioner utvecklas med utgångspunkt i de goda spårförbindelserna till ett europeiskt starkt metropolområde som tjänar hela landet. Östra Finland drar

nytta av närheten till Ryssland, i synnerhet till S:t Petersburg, vilket ger möjligheter till gränsöverskridande samarbete. På Finlands västkust, särskilt i Kvarkenområdet och Bottenhavsområdet, intensifieras samarbetet med Sverige och vidare med Skandinavien. I samarbetet inom Barentsområdet understryks särskilt naturresursernas betydelse.

5.2.2 Strukturellt enhetliga samhällen med mångsidig verksamhet och en god livsmiljö

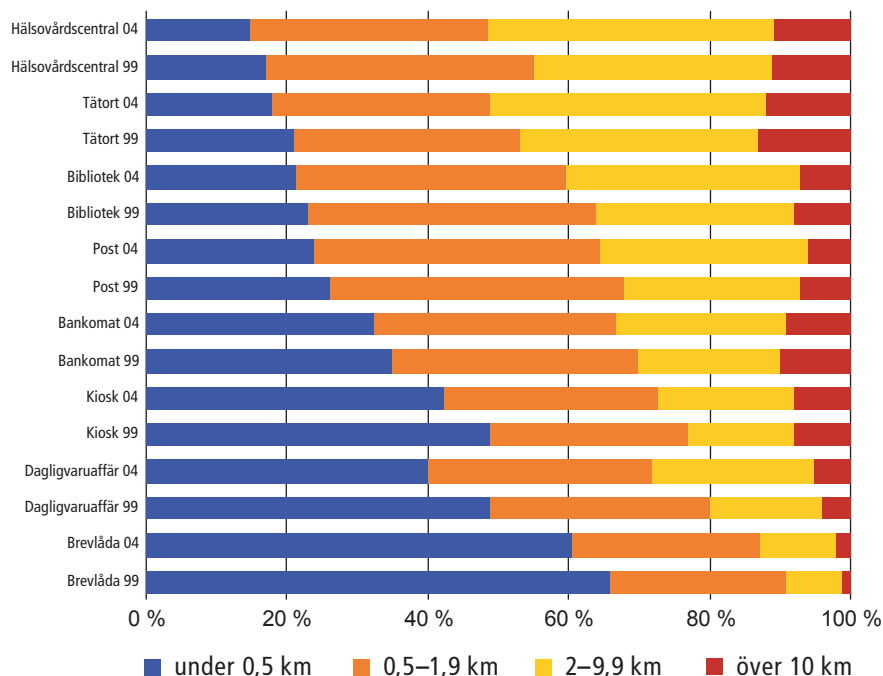
Centrala kvalitetsfaktorer i finländarnas boendemiljö är lugnet, naturen, säkerheten, servicen, den sociala harmonin samt fritidsmöjligheter, en fungerande trafik och samhörighet. Miljöns särart har en avsevärd ekonomisk, kulturell, social och hälsomässig betydelse. Invånarna värdesätter en trivsam, säker och hälsosam samt fungerande livsmiljö. Boendeönskingarna varierar också under olika skeden av livet. På valet av bosättningsområde inverkar också bostadspri- serna, tillgången till service och trafikförbindelserna. Livsmiljöns kvalitet har betydelse för människornas välfärd, tillgången på arbetskraft och den interna- tionella konkurrenskraften.

I de växande stadsregionernas centra, i synnerhet i huvudstadsregionen, har obalansen mellan efterfrågan och utbud lett till en kraftig ökning av bostadspri- serna. På bostadsutbudet inverkar både det existerande bostadsbeståndet och nybyggandet, som i sin tur är inte enbart beroende av tomter utan också av tillgången till byggresurser och lönsamheten i byggandet. Bostädernas prisut- veckling och bristen på lämpliga bostäder i centrumen är en bidragande orsak till att människor bosätter sig i städernas randområden. Folk söker sig också till landsortsaktiga bostadsområden då de upplevs vara rymliga, naturnära och säkra.

På grund av bättre resemöjligheter kan boendet, arbetsplatserna och servicen placeras allt längre från varandra, vilket leder till att samhällsstrukturen splitt- ras och trafiken ökar. Man har inte kunnat påverka denna utveckling tillräckligt genom närings- och bostadspolitiken eller planläggningen. Decentraliseringen av samhällsstrukturen, koncentrationen av service och det ökade resebehovet skapar problem både i och kring centra. Glesbebyggelsen ökar behovet av byggandet av infrastruktur och kostnaderna för den. Samtidigt kan enhetliga natur- och landskapsområden splittras, vilket minskar värdet hos naturen och den kulturella miljön.

Figur 13

Avstånd hemifrån för tjänster, personer i åldren 15–74
år 1999 resp. 2004

Källa: Intervju- och undersökningstjänster, Statistikcentralen

Den regionala koncentrationsutvecklingen i Finland återspeglas också i planeringen av markanvändningen. I regioner med utflyttningsöverskott finns kommuner där byggnadsbeståndet och infrastrukturen blir outnyttjade. Å andra sidan finns det kommuner där man blivit tvungen att bromsa upp ökningen av antalet invånare genom markpolitiken, eftersom man inte kan erbjuda service i den mån som det växande invånarantalet kräver. Konkurrensen om invånare och skattebetalare mellan kommunerna påverkar fortfarande planeringen av markanvändningen, även om man strävat efter att främja det regionala samarbetet mellan kommunerna. Också samarbetet mellan staten och kommunerna behöver utvecklas när det gäller markanvändningen, t.ex. vid planeringen och byggandet av infrastruktur samt användningen av statens mark. Med tanke på helheten blir oändamålsenligt bygga på lång sikt dyrt både för staten och för kommunerna samt för de enskilda medborgarna.

Den byggda miljön utgör omkring två tredjedelar av Finlands nationalförmögenhet. Genom att reparera och komplettera det existerande byggnadsbeståndet

sparar man naturresurser och stöder livsmiljöns historiska skikt. På grund av förändringarna i närings- och produktionsstrukturen frigörs byggnader och områden t.ex. i industrin och trafiken för nyanvändning. Dessa finns ofta nära centrumområden eller på andra platser som är fördelaktiga för samhällsstrukturen och genom att utnyttja dem t.ex. för boende kan man minska trycket på att bygga i kanterna av stadsområden, vilket splittrar samhällsstrukturen.

- En fungerande infrastruktur, dvs. välfungerande basstrukturer, är nödvändiga för att hela samhället skall fungera. Till basstrukturerna hör energi-, trafik- och datakommunikationssystemen samt vatten-, avlopps- och avfallshanteringssystemen. Också socialservicen, hälso- och sjukvårdstjänsterna samt utbildningstjänsterna utgör en del av samhällets basinfrastruktur och en fungerande livsmiljö.
- Infrastrukturen utvecklas så att man förutser behoven och utvecklingen i framtiden. Man sörjer för ett långsiktigt underhåll av den existerande infrastrukturen. Infrastrukturens ekonomiska effektivitet ökas med hjälp av sådan planering av markanvändning som stöder denna och bl.a. genom att man öppnar marknaden eller främjar användningen av informationsteknologi.
- Det regionala samarbetet mellan staten och kommunerna samt kommunerna sinsemellan i fråga om den regionala markanvändningen förbättras så att det existerande byggnadsbeståndet och den existerande infrastrukturen och servicen utnyttjas på bästa möjliga sätt, bostadsbristen i tillväxtcentra lindras, höjningen av bostadspriserna bromsas upp och strävandena att uppnå en trivsamt boende- och verksamhetsmiljö stöds.
- Målet är strukturellt enhetliga samhällen med mångsidig verksamhet och en god livsmiljö. Särskilt i och kring tillväxtcentrumen behöver man bygga bostäder och arbetsplatser samt andra saker på ett sätt som både uppfyller invånarnas boendeönskningar och målen för en hållbar samhällsstruktur. Det behövs en minimering av trafikbehoven och splittringen av samhällsstrukturen samt en reducering av trafikolägenheterna bl.a. för att klimatförändringen skall stävjas. De åtgärder som minskar trafikmängden och trafikutsläppen gör miljön mera hälsosam och minskar också kostnaderna på lång sikt.

- I planeringen av markanvändningen säkerställs också ekosystemens balans och utrymme ges för vilda områden och mångfalden i naturen. Genom planläggning och planering av infrastrukturen kan man också effektivare påverka den användning av naturresurser som byggandet medför och förebygga de olägenheter som användningen av naturresurserna ger upphov till. I planeringen av markanvändningen beaktas motionen, naturturismen och naturrekreationen samt behovet av stugliv och fritid.
- Den befintliga byggda miljön utnyttjas som utgångspunkt för planeringen av markanvändningen och byggandet. Man strävar efter att bevara och reparera användbara byggnader så att deras kulturhistoriska värde samtidigt beaktas.
- Då boendebehoven förändras och kravnivån höjs måste man kunna erbjuda möjligheter till olika individuella val och säkerställa att de mest lockande alternativen överensstämmer med en hållbar utveckling. Det är skäl att effektivisera planläggningen för småhustomter, men lika viktigt är det att i pendlingsregionernas centralkommuner öka produktionen av stora bostäder som passar familjer. Det är nödvändigt att bibehålla och stärka centrumens ställning med tanke på en sund samhällsstruktur. Genom goda kollektivtrafikförbindelser, luftkvalitetsförbättringar och bullerbekämpning förbättras förutsättningarna för både boendet och centrumfunktionerna.

5.2.3 En livskraftig landsbygd där servicen tryggas

Landsbygdens produktionsstruktur förändras i och med att arbetsplatserna alltjämt minskar och koncentreras till några få regioner. Landsbygdens möjligheter förknippas allt mer med specialisering och annan näringsverksamhet som idkas vid sidan av jordbruket. Bäst klarar sig landsbygden nära regioncentren där det bor människor som arbetar i regioncentren och finns efterfrågan på olika tjänster. Många regioner är beroende av den offentliga sektorns verksamhet.

Landsbygdens utveckling knyts därmed allt mer till städernas utveckling. Med tanke på utvecklandet av landsbygden är det problematiskt att nätverket av städer i Finland inte räcker för att täcka hela landet tillräckligt tätt, utan mellan stadsregionerna blir därmed mycket perifera områden med de allra sämsta

utvecklingsutsikterna till följd av att näringsstrukturen är ensidig, arbetsmöjligheterna är få och den lokala marknaden är liten.

Både på landsbygden och i städerna kan man leva i enlighet med hållbar utveckling. Genom att främja boendet på landsbygden kan man stödja byarnas utveckling, hålla kvar det existerande byggnadsbeståndet i användning och ta i bruk fastigheter som redan tömts. Fritidsboendet och förvärvsarbete från fritidsbostaden skapar för sin del aktivitet och livskraft för många kommuner och byar samt upprätthåller servicen.

Figur 14

- Genom att öka landsbygdens livskraft kan man lindra de olägenheter som förändringen i befolkningens åldersstruktur medför och minska koncentrationen av bebyggelsen. Med tanke på användningen av de samhällsekonomiska resurserna och den regionala balansen är det nödvändigt att göra landsbygdsnäringarna mångsidigare. Man strävar efter att öka landsbygdens livskraft genom att stödja företagande, främja en mångsidig näringsstruktur och dra nytta av regionernas egna starka sidor. Det är också viktigt att främja regionernas samhällelighet och lokala kultur samt det frivilliga utvecklandet av byarna.

- Verksamhetsbetingelserna för jord- och skogsbruket tryggas. I framtiden kan särskilt bioenergiproduktion, skydd och vård av natur och kulturlandskap samt ett mångsidigt främjande av inhemsk turism ha en allt större betydelse för landsbygdsutvecklingen.
- Med hjälp av existerande och nya regionala produktionskedjor och branschkoncentrationer inom energisektorn kan nya arbets- och utkomstmöjligheter skapas på landsbygden. Man kan på så sätt hitta nya alternativ för jordbruksproduktionen och lönsamheten för dessa förbättras också av det gårdsstödsystem som införs. Av de nya produktionsinriktningarna för jordbruks- och skogslägenheter kommer bioenergiproduktionen att ha en central roll i utvecklingsarbetet. Den ökade användningen av energivirke främjar samtidigt också skötseln av skogarna.
- Finland arbetar aktivt inom EU för att utveckla den gemensamma jordbrukspolitikens så att den bättre än förr skall svara mot de krav som en hållbar utveckling ställer.
- Det behövs långsiktiga åtgärder för att också öka distansarbetet. Detta förutsätter bl.a. fungerande och välskyddade dataförbindelser samt flexibla arbetstidsarrangemang.

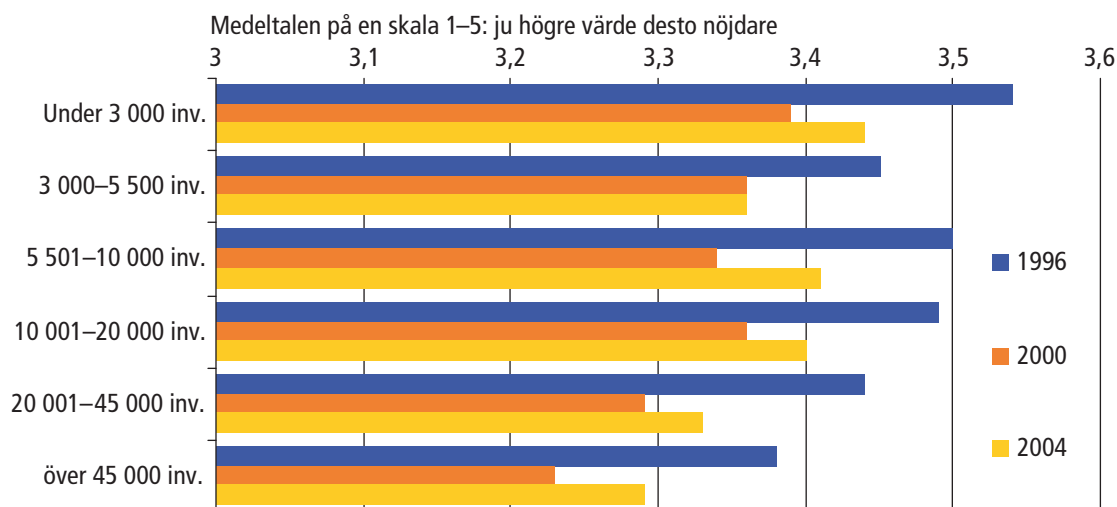
5.2.4 Tillgången på service tryggas

Regioner med utflyttningsöverskott har relativt sett färre ungdomar och fler äldre människor som behöver basservice. När befolkningen åldras ökar behovet av närservice, hälso- och sjukvård samt offentliga trafiktjänster. Tyngdpunkten i de ungas behov ligger ofta på handel och kultur, vilket för sin del ökar trycket på flyttning till centra. På grund av den ofördelaktiga befolkningsutvecklingen minskar skatteintäkterna i områden med utflyttningsöverskott och kommunerna blir mera beroende av statsandelar. För vissa perifera och små kommuner börjar den snedvridna åldersstrukturen bli ett nästan övermäktigt problem vid ordnandet av service. Å andra sidan har tillväxtcentrumen problem särskilt med ordnandet av dagvårds- och skoltjänster.

De kommersiella tjänsterna har länge kraftigt koncentrerats till allt större och färre enheter. Den senaste tiden har minskningen av matvaruaffärer emellertid mattats av och i många stadsregioner har de små affärerna, i allmänhet

Figur 15

**Servicenöjdhet bland kommuninvånarna 1996, 2000 och 2004,
undersökt efter kommunstorlek**

Källa: Kommunförbundet. Enkäten KommunFinland 2004

närbutikerna, vuxit i antal och försäljningen har ökat. Detta är en följd av den samhälleliga regleringen, så som styrningen av lokaliseringen av handeln och öppettidslagstiftningen. Samtidigt har regionerna dock differentierats så att servicen har förbättrats i stora städer, centrum och vissa förorter, medan den märkbart har försämrats i små kommuner och småhusområden. Användningen av bilen på inköpsresor har ökat. I framtiden ökar de immateriella tjänsterna och betydelsen av den konkreta lokaliseringen av servicen kan minska då nät-tjänsterna förbättras.

- Den offentliga sektorn bär ett stort ansvar när det gäller att åstadkomma en regional och jämlik välfärd. För att trygga tillgången på offentliga tjänster skapas en nationell kommunpolitik, där man sörjer för en balanserad utveckling av den kommunala ekonomin och jämnar ut skillnaderna mellan kommunerna så att tillgången på offentlig service är god och jämlik i hela landet. Ett samarbete mellan den offentliga, den privata och den tredje sektorn när det gäller produktionen av tjänster är nödvändigt också i framtiden.
- Genom den nationella samhällspolitikerna förebygger man social differentiering mellan stadsregionerna. På landsbygden betonas betydelsen av

de lokala förhållandena och lösningarna i produktionen av välfärdstjänster. Genom att placera servicen nära invånarna kan man bl.a. främja hemmaboendet för de äldre och minska behovet av ordnande av trafiktjänster. På så sätt kan man också öka byarnas livskraft och framför allt göra dem till ett mera lockande område att bo i. Till när servicen hör bl.a. hemservice, hälsovårds- och rådgivningstjänster, skolor, dagvård, post, kultur-, ungdoms- och idrottstjänster samt handel.

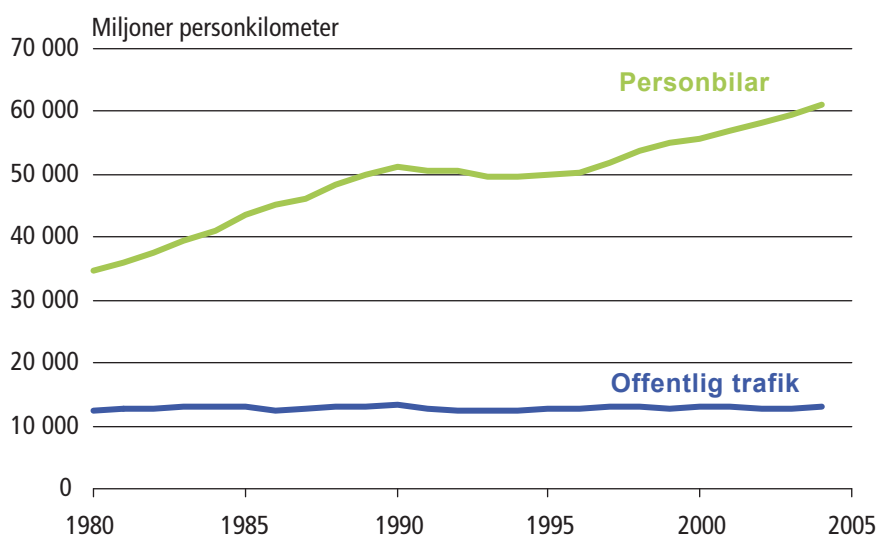
- Man strävar efter att trygga tillgången på dagligvaror i de olika områdena i städerna och på landsbygden så att man samtidigt försöker minska bilberoendet. En möjlighet till detta erbjuder bl.a. näthandeln och transporttjänsterna som blir allt vanligare. Detta förutsätter en logistisk utveckling av serviceproduktionen samt t.ex. organiserade transporter och mobila servicepunkter.

5.2.5 Trafiksystem- och informationssamhällstjänster är ett grundvillkor för ett fungerande samhälle och för interaktion

Koncentreringen av regionstrukturen och framför allt splittringen av samhällsstrukturen i de växande stadsregionerna gör det också svårare att upprätthålla

Figur 16

Utvecklingen av kollektiv- och personbilstrafiken

Källa: Statistikcentralen, Vägförvaltningen, VR-koncernen Ab, Sjöfartsstyrelsen, Luftfartsverket, Helsingfors stads trafikverk

och utveckla trafiksystemet och basservicen. Det är svårt för regioner som lider av utflytningsöverskott att upprätthålla en kostnadseffektiv basservice inom kollektivtrafiken samt bygga upp och underhålla högklassiga trafik- och kommunikationsnätverk. Om kollektivtrafikservicen skärs ner är det risk för att flyttningsrörelsen tilltar ytterligare. I områden med utflytningsöverskott förfaller trafiknäten och man kan inte erbjuda den nyaste kommunikationstekniken. Det vägnät som skall underhållas kommer inte att minska väsentligt ens i regioner som avfolkas, eftersom man måste kunna tillgodose rörlighets- och transportbehoven även om trafikmängden på väg- och järnvägsnätet skulle minska.

Då befolkningen koncentreras till växande stadscentra skapas också ett tryck att ordna och upprätthålla trafik- och kommunikationstjänster. Trafikstockningarna har de senaste åren ökat märkbart speciellt i huvudstadsregionen på grund av splittringen av strukturen och den ökande bilismen. De som bor i huvudstadsregionens randområden tillbringar mer tid på resor och färdas längre sträckor än övriga finländare. Då trafiken ökar, ökar också de trafikbetingade trafiksäkerhets-, hälso- och miljöproblemen.

Bioenergiproduktionen ses i framtiden som en betydande faktor för hela samhällsekonomin. Övergången från olja till biobränslen minskar emellertid inte trafiken, användningen av icke förnybara naturresurser för byggandet av trafikinfrastruktur eller andra problem som trafiken förorsakar, så som bullerproblemen. Fördelarna med användningen av biobränslen kan också omtintetgöras om trafiken ökar kontinuerligt.

- Ett grundvillkor för samhället och växelverkan är ett välfungerande trafiksystem. Vid anordnandet av trafik- och informationssamhällstjänster beaktas den regionala och sociala jämlikheten samt miljökonsekvenserna. Utgångspunkterna för planeringen av trafiksystemet och informationssamhällstjänsterna är säkerhet, hinderslöshet, medborgarnas jämlikhet, tillgång på service och ekoeffektivitet. Välfungerande informationssamhällstjänster erbjuder en möjlighet att också minska den fysiska trafiken t.ex. genom distansarbete.
- För att stävja trafikökningen krävs ett holistisk approach, där man aktivt påverkar efterfrågan på trafik förutom med konventionella trafikpolitiska medel också genom ekonomisk och informativ styrning, planering av markanvändningen och bedömning av hur andra samhällspolitiska beslut, speciellt inom den ekonomiska politiken samt skatte-, region-,

närings- och bostadspolitiken inverkar på trafikefterfrågan. Samarbetet mellan kommunerna och staten intensifieras i planeringen av trafiksystemet.

- Vid planeringen utgår man från att minimera trafikbehoven och minska trafikolägenheterna. Ett mål för trafikplaneringen är att förebygga bilberoendet och stävja ökningen av personbilismen.
- Kollektivtrafikens, cykelåkningens och fotvandringens konkurrensställning i förhållande till personbilismen förbättras. Staten och kommunerna stöder kollektivtrafiken och kollektivtrafikinvesteringarna med statliga medel speciellt där passagerarantalet är stort. Förutsättningarna för hållbara färdssätt förbättras och det erbjuds möjligheter att kombinera kollektivtrafik, promenader och cykling till fungerande resekedjor. Både på landsbygden och i stadsområdena utvecklas och tas nya och kostnadseffektiva kollektivtrafikformer i bruk.
- Det krävs betydligt mindre naturresurser för att underhålla gamla leder än för att bygga nya och därför är utbyggnaden av lederna en avgörande faktor med tanke på den förbrukning av naturresurser som trafiksystemet medför. Målet är att öka det nuvarande trafiksystemets ekoeffektivitet och bygga ut rälstrafiken, kollektivtrafiken och datanäten. Utöver ekoeffektiviteten måste man också sträva efter att minska användningen av naturresurser. Då minskar både totalförbrukningen och utsläppen.
- Ett fungerande logistiskt system är viktigt med tanke på hela Finlands konkurrenskraft. Målet är att varutrafiken skall vara så säker, effektiv och miljövänlig som möjligt.
- Man strävar efter att öka medborgarnas medvetenhet om hur trafiken belastar miljön och hur man kan välja färdssätt som är mera hållbara med tanke på miljön.

5.3 Medborgarna – välbefinnande under hela levnadsloppet

Centrala utmaningar

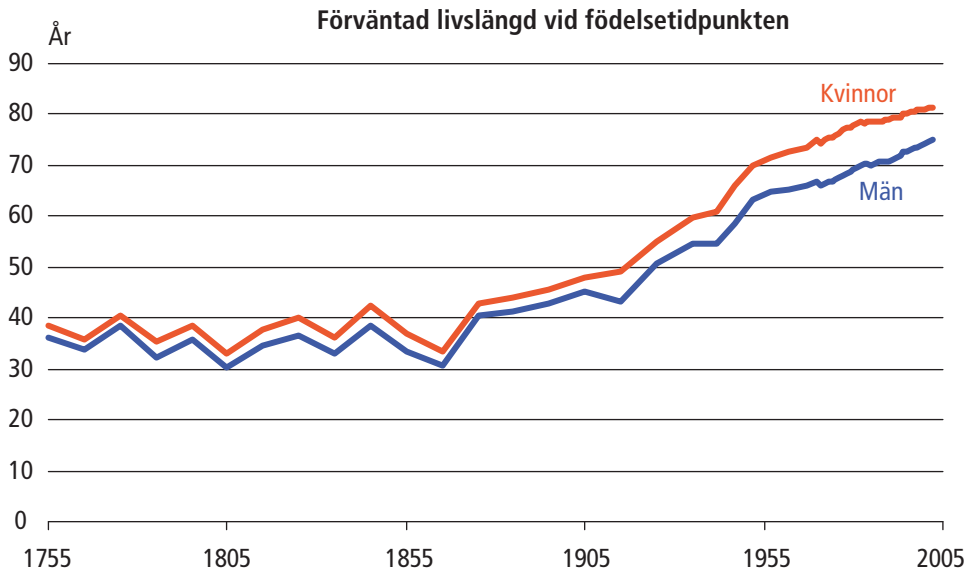
- Hur hittar man balans mellan individens och samhällets ansvar? Hur främjas aktivt medborgarskap?
- Hur samordnas arbetslivet och familje- och fritidsbehoven på ett hållbart sätt?
- Hur bibehålls jämlikheten och samhörigheten mellan olika generationer?
- Hur främjar man sunda levnadsvanor och funktionsförmågan hos befolkningen samt förebygger miljöhälsorisker?
- Hur kan man öka delaktigheten hos utslagna och dem som riskerar bli utslagna?
- Hur tryggar man den nationella kulturella mångfalden under trycket av en enhetskultur och förhindrar kulturkrockar?

Finländarna är i genomsnitt mera välmående, friskare och rikare än tidigare. Välbefinnandet har ökat för merparten av den vuxna befolkningen. Befolkningens utbildningsnivå har stigit, boendekvaliteten är bättre än tidigare och den ekonomiska välfärden har ökat när man ser till den genomsnittliga inkomst- och förmögenhetsnivån. Också hälsan hos dem som är i arbetsför ålder och funktionsförmågan hos de äldre har förbättrats enligt flera indikatorer. Arbetsförhållandena har under de senaste åren utvecklats positivt. Samtidigt verkar det dock som om levnadsvillkoren har blivit hårdare för en del barnfamiljer. Å andra sidan finns det anmärkningsvärt mycket arbetslöshet och långtidsarbetslöshet, stressen upplevs ha ökat och alkoholdödligheten blir vanligare. Inkomstskillnaderna har ökat, även om de fortfarande är de minsta bland OECD-länderna. Då man strävar efter allmän välfärd måste man i ett hållbart samhälle se till att den relativa situationen för de svagaste befolkningsgrupperna blir bättre. Det är också en förutsättning för harmonin i samhället.

5.3.1 Balans mellan individens och samhällets ansvar

Enligt grundlagen skall det allmänna tillförsäkra medborgarna jämlika social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster oberoende av boningsort. Grunden för social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänsterna utgörs av den av kommunerna anordnade verksamhet som finansieras med skattemedel och är tillgänglig för alla oberoende av social och ekonomisk ställning. Det allmänna skall också

Figur 17

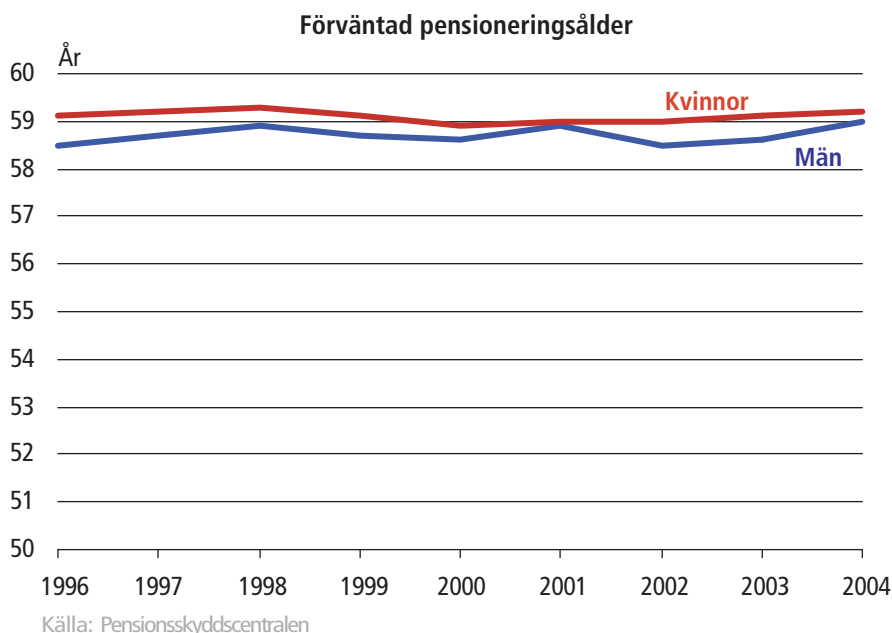
Källa: Statistikcentralen, personstatistik, befolkning

stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. De s.k. åldersrelaterade utgifterna, så som pensioner, hälsovård, långtidsvård och utbildning, beräknas öka med nästan sex procentenheter i förhållande till bruttonationalprodukten före 2030. I Finland har man börjat förbereda sig på de ökade utgifter som den åldrande befolkningen medför.

Det mest centrala i finländarnas livskvalitet och lycka är ett gott familjeliv samt relationer, hälsa, ett meningsfullt arbete och en tryggad utkomst. Möjligheten att njuta av naturen upplevs också öka välbefinnandet. Intresset för konst och kultur har konstaterats ha en direkt positiv inverkan på människors välmående. Livskontroll och meningsfullhet har konstaterats vara viktiga för bibehållandet av livslusten och förebyggandet av depressioner och andra psykiska problem. Frivilligt engagemang i medborgarorganisationer, medborgarsamhällets interna förtroende samt kulturella och sociala band har en positiv inverkan på hälsan och livslängden.

- Säkerhet, rättvisa, hälsa, vetenskap, konst och andra delfaktorer i det mänskliga livet är värden i sig själva och man bör slå vakt om dessa.

Figur 18

- Samhället skapar jämlika möjligheter för aktiva medborgare att ta egna initiativ, ha kontroll över sitt eget liv och utöva ansvarsfull verksamhet i samhället och lokalsamhället. Aktiva medborgare bär också ansvar för den globala välfärden och miljön.
- Samhället bär ansvar för ordnandet av basservicen och grundtryggheten. Socialskydds- och servicesystemen skall även i fortsättningen täcka medborgarnas hela levnadslopp, vara socialt rättvisa och ekonomiskt hållbara. Socialskyddssystemen skall uppmuntra till arbete och möjliggöra en anpassning till föränderliga förhållanden samt stödja individuella lösningar och självständig beredskap för kommande behov.
- I takt med att de nya åldersklasserna minskar och befolkningen åldras måste produktionen av tjänster anpassas till förändringen. Detta förutsätter en öppen diskussion om social-, utbildnings- samt hälsovårdsservicesystemets gränser, olika aktörers roll i produktionen av tjänster samt om utvecklandet av förebyggande system och inriktningen av resurser till de tjänster som har störst inverkan. Med tanke på servicesystemets hållbarhet är det viktigt att den åldrande befolkningens funk-

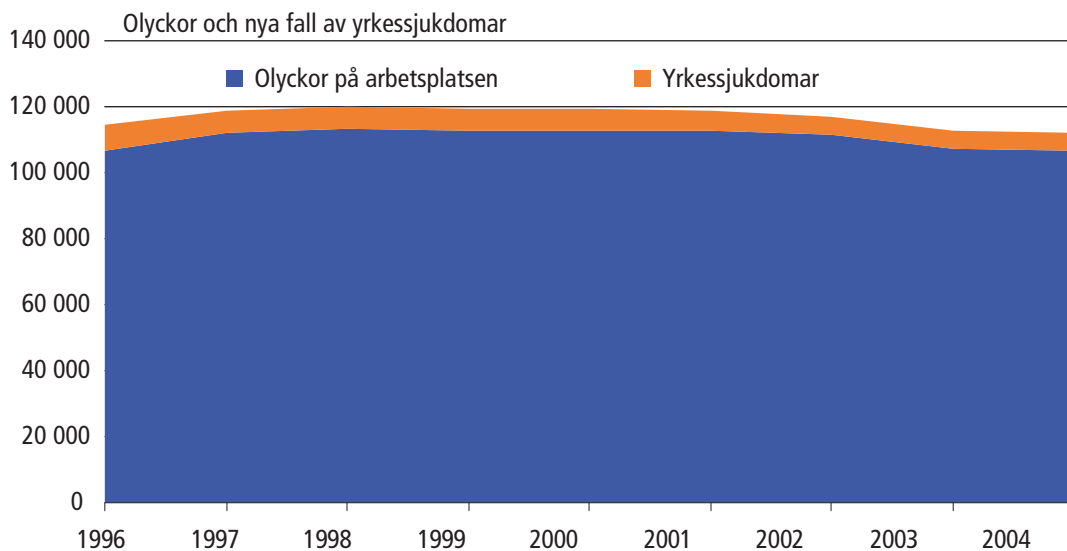
tionsförmåga stärks, att de äldres behov av omsorg skjuts upp och att servicen inriktas enligt vårdbehovet.

5.3.2 Arbetslivskvalitet

Då de stora åldersklasserna går i pension hotar en klar brist på arbetskraft. Man träder dock fortfarande rätt tidigt ut ur arbetslivet, även om situationen håller på att bli bättre. Arbetsförhållandena har under de senaste åren utvecklats i huvudsak positivt. Samtidigt skapar dock de förändringar som globaliseringen medför osäkerhet i anställningsförhållandena. Kravnivån i arbetslivet har hela tiden höjts och många nya kompetenskrav har ställts på arbetstagarna, bl.a. i och med att informationsteknologin utvecklas. Arbetstempot har ökat. Till den ökade stressen hänför sig också mycket övertidsarbete. Tidsbundna anställningsförhållanden är ett problem speciellt för unga kvinnor.

Figur 19

Yrkessjukdomar och olyckor

Källa: Statistikcentralen, Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund, Lantbruksföretagarnas

- Arbete är en central faktor för individens välbefinnande och avsaknaden av arbete är en av de främsta riskfaktorerna för utslagning. Arbetsmarknadsstrukturen vidareutvecklas så att det lönar sig för arbetsgivaren att erbjuda arbete och för arbetstagaren att ta emot arbete.

- Vid utvecklandet av arbetslivet beaktas de olika livsområden på ett balanserat sätt. Målet är att förbättra arbetstagarnas välbefinnande på arbetsplatsen och deras möjligheter att orka i arbetet samt underlätta samordnandet av arbete och familjeliv. Genom att stärka arbetets positiva drag, utveckla individen i arbetet, stödja karriärutveckling och innovativitet samt genom god ledning kan bättre trygga både företagens framgång och arbetstagarnas hälsa och välbefinnande i dagens snabbt föränderliga arbetsliv. Inlärningsnätverken i arbetslivet är viktiga och stärks. Utvecklandet av innovativa lösningar kräver fungerande växelverkan, kreativitet och kunnande.
- Jämställdheten mellan män och kvinnor är ännu inte genomförd i fråga om löner, fasta anställningsförhållanden, föräldraskapskostnader och förväntad livslängd och därför fortsätter arbetet på en förbättring på dessa områden målmedvetet och på ett övergripande sätt. Könaspekten beaktas i allt beslutsfattande.
- Flexibiliteten i arbetslivet, så som arbetstidsbanker och alterneringsledigheter, ger möjlighet att förnya yrkeskunskapen och få pauser för att stärka resurserna och reglera arbetsbelastningen samt förlänger arbetskarriären. Användningen av informations- och kommunikationsteknologi för distansarbete främjas och spelreglerna utvecklas. Då distansarbete blir betydligt vanligare förutsätter detta att distansarbetet integreras i arbetsgivarnas strategier. Organisationerna bör i mån av möjlighet inkludera distansarbete i sina arbetsformer. De lösningar som utvecklas bör samordnas med sysselsättningsmålen.
- Med tanke på ekonomin och även finansieringen av socialskyddet är det viktigt att människor kan leva friska och funktionsdugliga och att de stannar kvar i arbetslivet längre. Utbildningspolitiken måste därför bygga på principen om livslångt lärande och aktivt åldrande.

5.3.3 Samhörighet mellan olika generationer

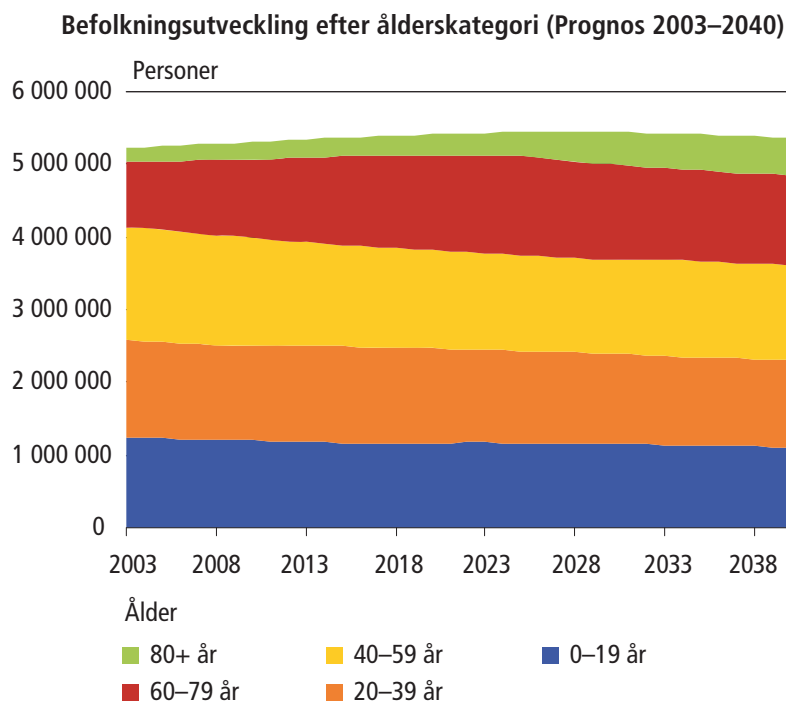
Det nordiska välfärdssamhället grundar sig på en överenskommelse där alla finansierar och får service och socialskydd i tid i olika skeden av levnadsloppet. Samhörigheten mellan generationer är ett resultat av växelverkan mellan generationerna, vilken bör främjas. En god omsorg om barnen är också en

förutsättning för att de nuvarande och den framtida äldre generationen skall bli omhändertagen.

Befolkningsstrukturen i Finland förändras under de följande tjugo åren så att antalet personer som fyllt 65 år men ännu inte behöver vård och omsorg ökar absolut. Denna befolkningsgrupp är mera utbildad, välbeställd och friskare än sina föregångare och därför kan åldrandet också ses som en resurs på olika sätt och inom olika områden i samhället.

Antalet födda barn har minskat de senaste åren, eftersom de åldersklasser som föder barn är mindre än tidigare. Den totala fertiliteten har dock hållit sig relativt jämn. Barnens andel av befolkningen minskar ytterligare i framtiden då de fertila åldersklasserna minskar.

Figur 20

Källa: Statistikcentralen

Förutsättningarna för barnfamiljernas ekonomiska ställning och utkomst har förändrats. Barnfamiljernas ställning i inkomstfördelningen har försämrats, men inkomstutvecklingen har varierat mycket mellan barnfamiljerna. Fattigdom i barndomshemmet prognostiserar en dubbel fattigdomsrisk i vuxen ålder. De ökade familjesplittringarna, det växande antalet ensamförsörjare och arbetslösheten har både direkta och långtgående följder för barnfamiljernas utkomst. Hushåll med en inkomsttagare är mera sårbara för yttre ekonomiska risker, så som arbetslöshet, än hushåll med flera inkomsttagare.

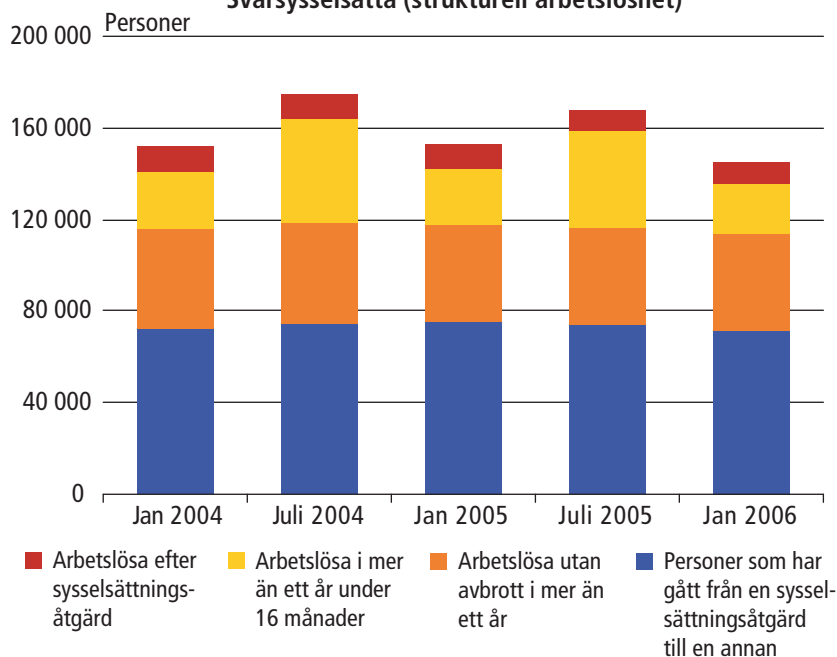
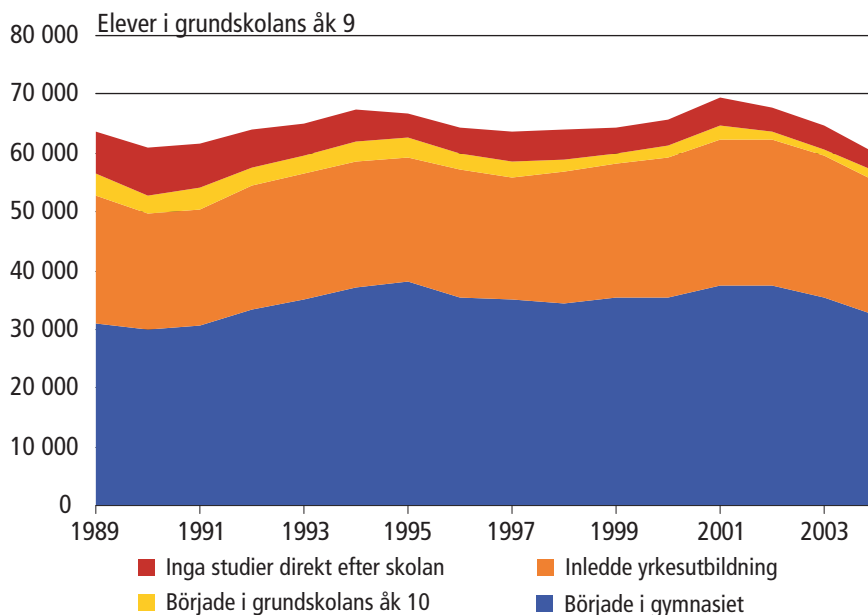
- Ett nationellt mål bör även i framtiden vara ett inkomstöverförings- och servicesystem som sörjer för de olika åldersgruppernas behov så att det samtidigt stöder samhörigheten mellan generationerna.
- Man stöder den aktiva åldrande befolkningens möjligheter att verka inom olika områden i samhället, så som inom arbetslivet, i frivilligt arbete och organisationsarbete, inom närståendevård och utbildning och vid överföring av erfarenheter. Hinderslöshet i bostäder och livsmiljön gör det möjligt för de äldre att bo hemma även när de blir i sämre skick. Fungerande offentlig och privat service förebygger för sin del problem och stöder funktionsförmågan och självständigheten.
- Ett mål är att trygga barnens och de ungas välbefinnande samt uppväxt och utveckling till harmoniska vuxna. Utkomstskydds- och servicesystemen utvecklas så att barnen och barnfamiljerna inte placeras i en ojämlik ställning. Möjligheten till utbildningsval och andra val på jämlik grund tryggas. En eventuell utslagningsutveckling förebyggs genom utbildning som stöder barnen och de unga samt genom ett tidigt ingripande i problemen. Det utvecklas nya handlingsmodeller för att man mångsidigt skall kunna stödja barn, ungdomar och deras familjer i läroanstalterna och i hälsovårdstjänsterna för barn och ungdomar.
- Barndomen och ungdomstiden är i sig värdefulla skeden av livet. De unga har rätt och ansvar att skapa sin egen framtid. Delaktigheten och möjligheten att bli aktiva och ansvarsbärande medborgare främjas genom att man stöder den sociala förstärkningen.
- En förutsättning för att barn och ungdomar skall växa och utvecklas harmoniskt är att barnens och deras föräldrars hälsa ombesörjs. För att utveckla och stödja rådgivnings- och skolhälsovården samt de

hälsofrämjande programmen behöver man information om barnens och ungdomarnas hälsotillstånd och levnadsvanor samt om förändringarna i dessa. Målet är att utveckla ett riksomfattande uppföljningssystem för barns och ungdomars fysiska och psykiska utveckling samt hälsa.

5.3.4 Förebyggande av utslagning och fattigdom

Med utslagning avses en anhopning av problem hos dem som har det sämre ställt, bl.a. försörjningsproblem, långvarig och ofta återkommande arbetslöshet, problem i anslutning till hälsan och livskompetensen samt utslagning från delaktigheten i samhället. Till utslagningen hänför sig många levnadsvanor som försämrar hälsan och ökar hälsoskillnaderna mellan befolkningsgrupperna, så som tobaksrökning och alkohol- eller drogmissbruk. Finland har förbundit sig att i enlighet med EU:s program för socialt skydd och främjande av delaktighet utarbeta en egen nationell handlingsplan.

- Det centrala är att främja delaktigheten hos dem som riskerar att bli utslagna. Förebyggande av utslagning integreras i den normala verksamheten. Särskilt viktigt är bedömningen av de sociala och hälsomässiga effekterna inom olika politikområden, t.ex. i utbildnings- och sysselsättningspolitiken. Utkomstskyddet och servicen utvecklas i en aktiverande riktning så att utslagningsfällor inte uppstår i systemen.
- Långtidsarbetslösheten uppmärksammas speciellt genom att den aktiva arbetskraftspolitiken reformeras. I sista hand utarbetas pensionslösningar för långtidsarbetslösa med nedsatt kondition.
- Skolornas kompetens att identifiera barn och familjer som hotas av utslagning förbättras och den fostran som beaktar individens särskilda behov utvecklas. Särskild uppmärksamhet fästs vid övergången från utbildning till arbetslivet. Målet är att alla skall få en yrkes- eller högskoleutbildning efter den grundläggande utbildningen.
- Främjandet av delaktighet kan också ske med hjälp av stödnätverk som baserar sig på kamratstöd så man genom dem skapar möjligheter till social samhörighet och delaktighet. Verksamhetscentren för arbetslösa, klubbhusen för psykiatriska rehabiliteringsklienter samt allaktivitets- och medborgarhusen är välfungerande exempel på arenor för deltagande i vardagen för dem som hamnat utanför arbetslivet.

Figur 21**Svårssysselsatta (strukturell arbetslöshet)****Figur 22****Elever i årskurs 9 i grundskolan: fortsatta studier direkt efter skolan**

5.3.5 Främjande av funktionsförmågan och sunda levnadsvanor samt förebyggande av hälsofaror

Det framgångsrika folkhälsoarbetet har gett finländarna många fler levnadsår, mera hälsa och bättre funktionsförmåga. Utvecklingen har dock inte varit positiv i alla sjukdomsgrupper och socioekonomiska grupper eftersom skillnaderna fortfarande är stora. Man bör speciellt uppmärksamma minskandet av hälsoskillnaderna och jämlika möjligheter för medborgarna att leva hälsosammare och säkrare.

Den främsta dödsorsaken är fortfarande hjärt- och kärlsjukdomar, vilka tillsammans med sjukdomar i stöd- och rörelseorganen samt psykiska problem orsakar flest förtidspensioneringar och mest långvarig arbetsförmåga. Sjukdomarna i stöd- och rörelseorganen och de psykiatriska störningarna orsakar mest förlust av hälsorelaterad livskvalitet hos befolkningen. Av sjukdomarna är depression den vanligaste orsaken till arbetsförmåga. Bristen på motion, som beror bl.a. på att vardagsmotionen har minskat, är vid sidan av droger och kost en utmaning vid främjandet av folkhälsan och förebyggandet av sjukdomar. Hälften av finländarna i åldern 19-65 år motionerar tillräckligt med tanke på hälsan. Motionen är ett av de viktigaste och förmånligaste hjälpmedlen i främjandet av den åldrande vuxenbefolkningens hälsa. Motionen har en stor betydelse för barns utveckling, eftersom det idrottsintresse man fått som barn skapar en grund för en rörlig livsstil.

En god hälsa grundar sig på en säker och hälsofrämjande samhällsstruktur och livsmiljö, vars viktigaste delar består av trygga arbetsplatser och bostadsområden, ren luft utomhus och inomhus samt rent vatten och annan ren miljö, en fungerande vatten- och avfallshantering samt hälso- och sjukvårdssystem. Den hälsopolitik som riktar sig till hälso- och sjukvårdstjänster och skydd under sjukdomstid samt till sjukdomsförebyggande åtgärder har en central roll när det gäller att upprätthålla, förbättra och återställa hälsan samt lindra smärta och lidande. En långsiktig hållbarhet i hälso- och sjukvårdssystemet hänger samman med en fungerande samhällsstruktur och hälsopolitik.

En anmärkningsvärd del av hälsan frambringas utanför hälsovårdssektorn. Med tanke på hälsan är det viktigt på vilket sätt de beslut som fattas inom olika samhällssektorer stöder möjligheterna till ett sunt liv och på vilket sätt eventuella faktorer som främjar eller äventyrar hälsan beaktas i det samhälleliga beslutsfattandet såväl nationellt och lokalt som inom EU och globalt. Man bör särskilt

uppmärksamma de stora socioekonomiska hälsoskillnaderna. Den fysiska och psykiska hälsan kan märkbart främjas genom arbetskrafts- och socialpolitiken, som utöver att förebygga utslagning även beaktar människornas behov av trygghet, familjesituationerna och de mänskliga resurserna.

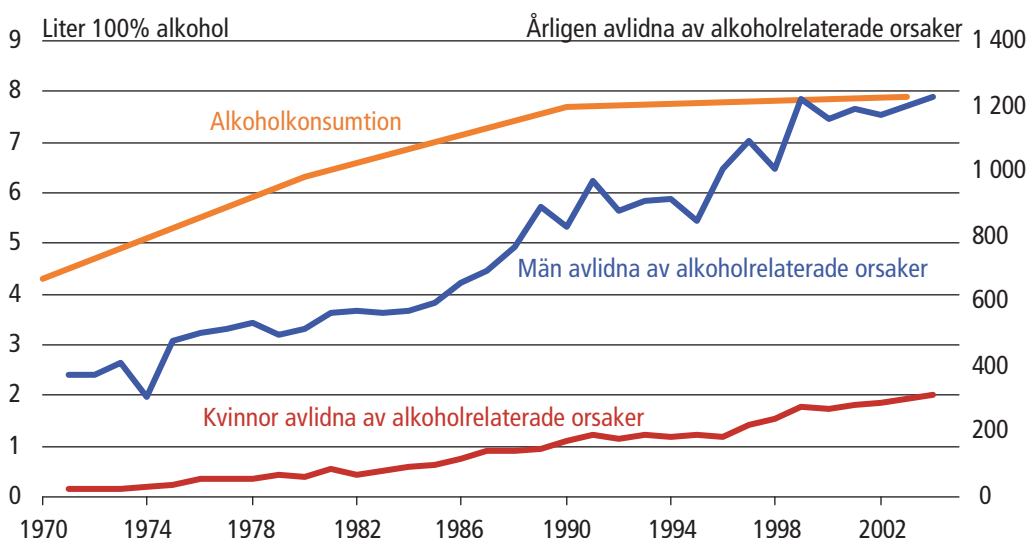
Genom att främja hälsan kan man på lång sikt uppnå betydande kostnadsbesparingar i form av t.ex. minskad sjukfrånvaro och allmänna besparingar i driftskostnaderna för specialistsjukvården samt hälso- och sjukvården.

Det heltäckande utbildningssystemet i Finland har också varit viktigt med tanke på hälsan. Nutritionspolitiken, som bl.a. möjliggör en näringsrik och hälsosam mat i skolor och på arbetsplatser, främjar hälsan och sunda levnadsvanor. Alkohol- och tobakspolitiken, som skyddar minderåriga från påverkan av och reklam för dessa ämnen, ger upphov till hälsobesparingar med åren. Den planläggnings- och trafikpolitik som gör det lättare att röra sig säkert och självständigt gynnar också hälsan.

- Insatserna inom de offentliga hälsovårdstjänsterna koncentrerar sig på förebyggande hälsopolitik. Samhället skapar möjligheter för människorna att upprätthålla hälsan på eget initiativ i syfte att öka deras eget

Figur 23

Konsumtion av alkoholdrycker per person och alkoholrelaterade dödsfall efter kön

Källa: Statistikcentralen, Stakes

ansvar och intresse för att bibehålla hälsan. Sunda levnadsvanor främjas av att dessa lätt kan väljas. I framtiden borde man göra en omfattande utredning om hur man med hjälp av olika samhällspolitiska medel kunde verkställa hälsofrämjande reformer. Upplysning, hälso- och sjukvård samt ett mångsidigt samarbete kan också få till stånd övergripande förändringar i levnadsvanorna. Hälso- och sjukvårdspersonalens samt många medborgarorganisationers, skolväsendets, näringslivets och massmediernas roll som förmedlare av tillförlitlig hälsokunskap stöds.

- Främjande av hälsan, förebyggande service, hälsofrämjande strukturer och miljöer som möjliggör motion samt förebyggande av sjukdomar är de främsta sätten att öka befolkningens hälsa och sociala samhörighet, förbättra arbetsförmågan, möjliggöra aktivt åldrande och öka den åldrande befolkningens funktionsförmåga. Med hälsofrämjande program och en politik som bekämpar användningen av rusmedel strävar man efter att få barnen och ungdomarna samt deras föräldrar att välja sunda levnadsvanor.
- Servicesystemet för hälsovård och missbrukarvård utvecklas i integrerande riktning så att de till buds stående resurserna fortfarande kan riktas till identifiering och vård av personer med stor sjukdomsrisk och som riskerar bli utslagna.
- Genom strukturella förändringar, så som planering av samhällen och byggnader samt samarbete med industrin och det övriga näringslivet, skyddas människors hälsa samt utvecklas och främjas en miljö som stödjer ett hälsosamt liv.
- En utmaning är att utveckla och tillämpa nya datakommunikationslösningar som hjälper medborgare med begränsad funktionsförmåga att fungera, reda sig och delta. Man stöder utvecklandet av sådana lättanvända tillämpningar och hjälpmedel med vilka man kan stödja kvaliteten på alla människors självständiga verksamhet i olika skeden av livet.
- Utvecklandet av hälsosamma livsmedel, utökandet av utbudet, prispolitiken och bespisningsåtgärderna påverkar för sin del medborgarnas val. Man stöder åtgärder med vilka tyngdpunkten överförs från stödjande av produktion av livsmedel som innehåller riktigt med mättat fett till stödjande av produktion av mera hälsosamma livsmedel så som fisk,

växter, grönsaker och frukt, särskilt i daghem och skolor. Målet är att konsumenterna skall kunna välja hälsosamma, säkra och ekologiskt producerade råvaror och livsmedel.

- Medborgarna måste få tillräcklig information om de faktorer som påverkar miljöhälsan för att de skall kunna göra riktiga val. I planeringen av livsmiljön bör medborgarnas möjligheter att påverka förbättras för att man skall trygga boendemiljöns sundhet, säkerhet och trivsamhet. Utredandet av hälsoeffekter som ett led i bedömningen av miljöeffekterna bör stärkas. Det behövs mera information om kausalsambanden mellan miljö och hälsa, samverkan mellan skadliga ämnen, hälsoriskerna och verkningsmekanismerna samt om de faktorer som främjar hälsan i den byggda miljön.
- Hälsofaror som orsakas av smittsamma sjukdomar följer inte statsgränserna. Hälsoriskerna till följd av klimatförändringen hänför sig till extrema klimatologiska fenomen som stormar, översvämningar och värmeböljor. Beredskap för dessa hälsofaror kräver samarbete mellan många aktörer, bl.a. forskare och flera myndigheter.

5.3.6 Nationell identitet och ett mångkulturellt Finland

Varje nation upprätthåller med sin egen kultur världssamfundets kulturella mångfald, som anses vara ett viktigt kännetecken på mänsklig tillväxt. Enligt många internationella undersökningar ökar konsten och kulturlivet det sociala kapitalet, liksom även den upplevda hälsan. På samhällsnivå ökar ett starkt nationellt arv och kännedom om andra kulturer stabiliteten och toleransen.

Enligt Europarådet bör den kulturella aspekten beaktas i allt beslutsfattande. Detta gäller särskilt kommunalt beslutsfattande, som sker nära de lokala människorna. Medborgaraktivitet, en fungerande demokrati och faktiska möjligheter att påverka är viktiga med tanke på kulturell hållbarhet. I ett hållbart samhälle har människor möjlighet att påverka sin egen kulturella materiella och immateriella miljö samt delta i skapandet av denna. Utbildning är en viktig faktor som möjliggör deltagande. Utbildning är också källan till ökad tolerans, mångkulturalism och förståelse för kulturarvet.

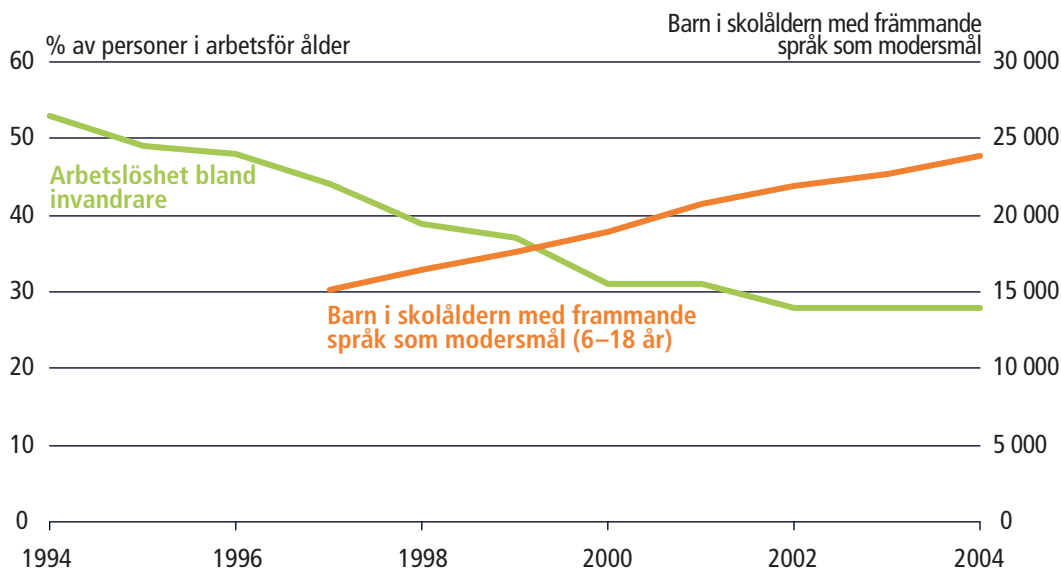
Finland är i framtiden ett mera mångkulturellt land. Olikhet skall också ses som något som möjliggör nya lärdomar och kulturell växelverkan och som därige-

nom bidrar till att öka innovativiteten. Invandrarna är en viktig resurs och en god sysselsättning bland dem är viktig för den sociala harmonin. Att känna till, förstå och respektera olika religioner och livsåskådningar minskar risken för konflikter.

- Finlands kulturella egenart bör vårdas. På samhällsnivå ökar ett starkt nationellt arv och en kännedom om andra kulturer stabiliteten och toleransen. Det är viktigt att arbeta för bevarande av den kulturella mångfalden inom Finlands områden och att beakta den kulturella aspekten i allt beslutsfattande.
- I framtiden är Finland ett mera mångkulturellt land. En snabbare integrering och språkinläring för invandrare är nödvändig med tanke på invandrarnas välbefinnande och en balanserad utveckling både i samhället och inom ekonomin. När det gäller invandrare i arbetsför ålder är målet att de skall komma ut i arbetslivet så att invandrarnas kompetens och utbildning kan tas tillvara i det finska samhället. Man bör särskilt skapa förutsättningar för integrering av ungdomar med invandrarbakgrund i samhället.

Figur 24

Arbetslöshet bland invandrare och antalet barn i skolåldern med främmande språk som modersmål

Källa: Statistikcentralen, Arbetsministeriet, Undervisningsministeriet

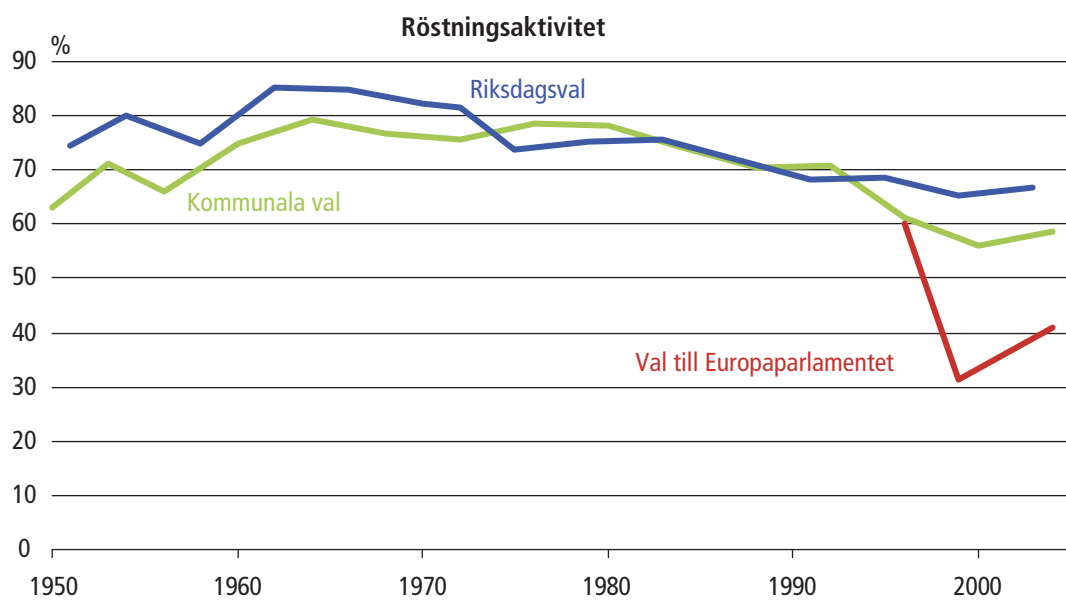
5.3.7 Främjande av medborgarinflytande

Den representativa demokratin möter nya utmaningar, t.ex. nya former för medborgarinflytande. Samtidigt har behovet av att samordna olika nivåer av beslutsfattande från lokal till global nivå vuxit. Medborgarsamhällets betydelse som ett forum för medborgardiskussion och som utvecklare av de färdigheter som demokratin förutsätter framhävs. Samtidigt utvidgas den traditionella uppfattningen om medborgarskap. Medborgarskapet i nationalstaten är fortfarande viktigt, men jämsides med det betonas i allt högre grad medborgarskapet i dels närsamhällen, lokala och regionala samhällen, dels EU-medborgarskapet och världsmedborgarskapet.

Den frivilliga medborgaraktiviteten har också en stor ekonomisk betydelse. När man utvecklar demokratin, lär sig skapa visioner och bygger en hållbar framtid är det viktigt att känna till och använda sig av olika metoder att delta och påverka.

- Utgångspunkten i utvecklandet av en välfärdsstat är långtgående rättigheter i ett demokratiskt samhälle, frihet för individen, yttrandefrihet, religionsfrihet, politiska rättigheter och en vidareutveckling av dessa rättigheter. Genom att medvetet och aktivt upprätthålla en värdediskussion i samhället gör man det möjligt för medborgarna att vara med och fastställa prioriteringsordningen för gemensamma frågor.
- En hållbar utveckling förutsätter att medborgarna har jämlika möjligheter att engagera sig, bära ansvar och utnyttja de ökade valmöjligheter som utvecklingen medför.
- Alla barn och ungdomar bör få erfarenheter av att ta ansvar och sköta gemensamma frågor både i den egna gruppen och i samhället utanför skolan. Det behövs partner för att utvidga lärmiljön till samhället. Man arbetar för att i utbildningsorganisationer sprida och etablera sådana sätt för engagemang och påverkan som visat sig vara resultatrika och utvecklar nya sätt att delta och påverka.

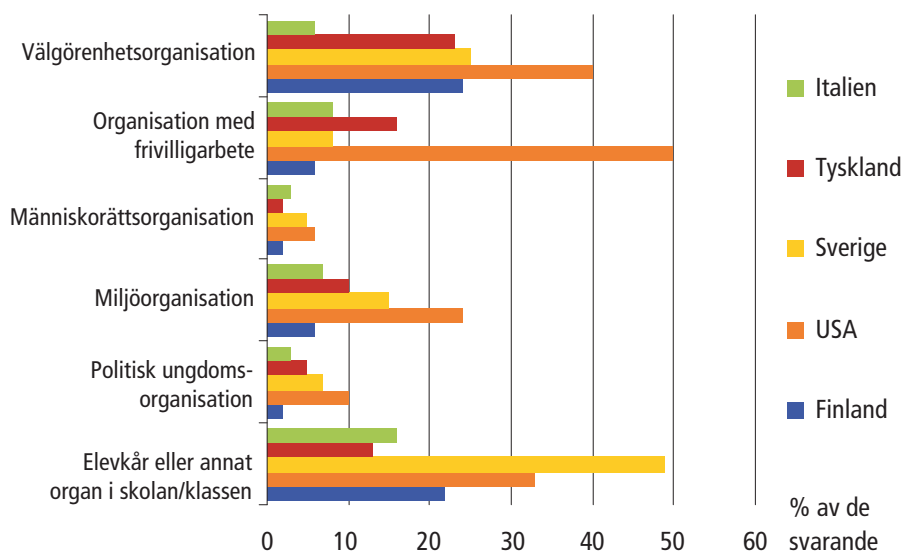
Figur 25

Källa: Statistikcentralen, Personstatistik

Figur 26

Deltagande i samhällelig organisationsverksamhet bland 14-åringar

Källa: IEA-Civics, undersökningen Ung medborgare 2001, Pedagogiska forskningsinstitutet, Jyväskylä universitet

J.V. WELLMANN

6 EKONOMIN GARANT FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING

Centrala utmaningar

- Hur säkerställs konkurrensförmågan och arbetsplatserna i Finland när en allt större del av industriproduktionen sker annanstans än i industriländerna? Hur främjas servicesamhället?
- Hur säkerställs de med tanke på välfärdssamhället viktiga tjänsterna och inkomstöverföringarna när befolkningen blir äldre och utgiftsbehoven ökar och skattekonkurrensen förhindrar en höjning av skatteuttaget?

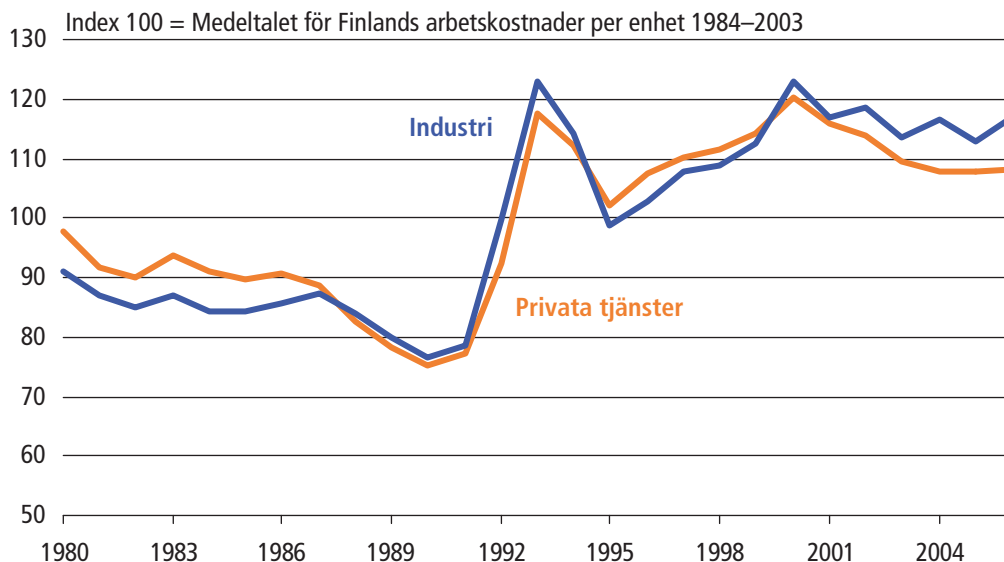
En allt större del av industriproduktionen sker annanstans än i industriländerna, som har svårt att konkurrera med den låga lönenivån i industrialiserande länder. Samtidigt ökar trycket på en harmonisering av priset på produktionsfaktorer. Arbetslösheten i Finland är mera koncentrerad till den lågutbildade arbetskraften än i övriga EU. Å andra sidan riktar sig konkurrensen från utvecklingsländerna kraftigast just till denna arbetskraft. När utbildningsnivån stiger i utvecklingsländerna och när datakommunikationsförbindelserna blir bättre flyttas också kreativt och högutbildat arbete till utvecklingsländerna. Detta blir ett problem om man inte får ny företagsverksamhet och nya arbetsplatser i stället för de gamla. De nya stora marknadsområdena i utvecklingsländerna skapar emellertid också nya möjligheter för finländska företag.

De länder som kommer att vara framgångsrika i framtiden är de som kan bygga upp sin egen ekonomi så att användningen av naturresurser är så ekoeffektiv som möjligt och som kan erbjuda världen den mest framstegsvänliga energi- och vattensparteknologin och -kompetensen, energiproduktionslösningar som baserar sig på förnybara och utsläppsfria energikällor, optimala logistiklösningar och ekoeffektiva materiallösningar som också grundar sig på nya innovationer.

I Finlands framgång spelar innovationerna, den starka satsningen på forsknings- och produktutvecklingsverksamhet samt det goda utbildningssystemet och socialskyddet en central roll. Många undersökningar har visat att allt mer teknologiska innovationer i kombination med en nätverksbaserad organisationsstruktur har legat bakom tillväxten under de senaste åren. Innovationerna utgör den viktigaste källan för ekonomisk tillväxt.

Figur 27

**Finlands konkurrenskraft i relation till övriga OECD-länder
enligt relativa arbetskostnader per enhet**

Källa: Näringslivets forskningsinstitut, prognosgruppen

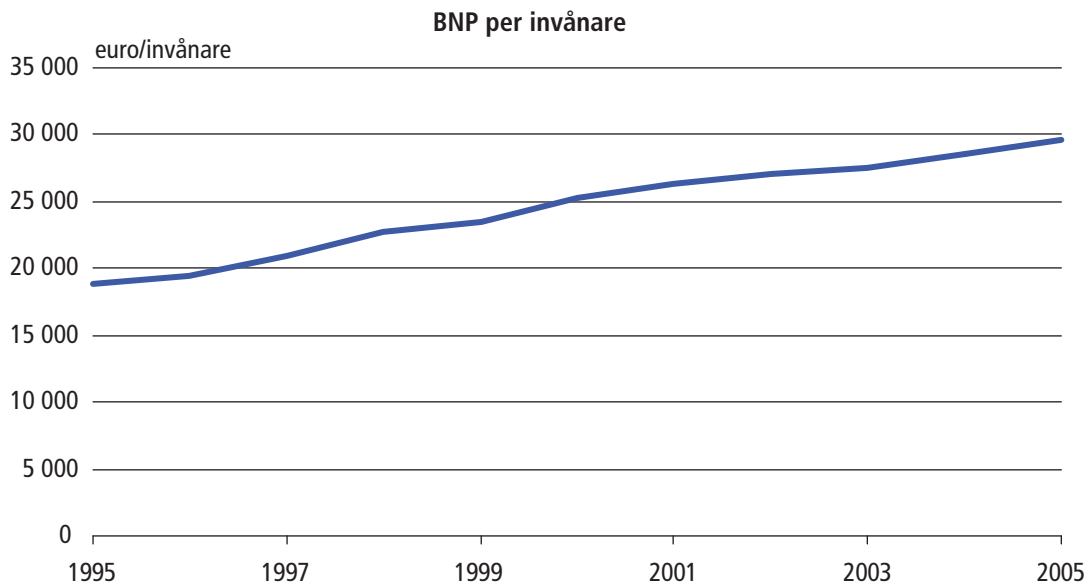
Finland är ett högklassigt informationssamhälle. Enligt utredningar som OECD och EU-kommissionen gjort har informations- och kommunikationstekniken en betydande inverkan på tillväxten och sysselsättningen; en fjärdedel av ökningen i EU:s bruttonationalprodukt och 40 procent av ökningen av produktiviteten beräknas vara informations- och kommunikationsteknikens förtjänst. Det avgörande i främjandet av utvecklingen av informationssamhället är att man lär sig att utnyttja teknologin i vardagen och förbättra produktiviteten med hjälp av den. Utvecklandet av konkurrenskraften förutsätter att man satsar på tillämpningen av teknologi, på forsknings- och produktutveckling inom servicen samt på sociala innovationer. Marknader som är effektiva skapar ett tryck på företagen att utnyttja de befintliga resurserna så effektivt som möjligt samt utveckla innovationer, kunnskap och ny affärsverksamhet. Brist på konkurrens är en förklaring till dålig produktivitet. I Finland bör man både inom den offentliga och den privata sektorn fästa särskild uppmärksamhet vid en effektivisering av konkurrensen och förebyggandet av snedvridningar.

I den globala ekonomin bestäms de olika ländernas och regionernas utveckling främst av produktiviteten. För att säkerställa en hög inkomstnivå måste man ständigt förbättra produktiviteten. Tillväxten i arbetsproduktiviteten baserar sig

på tre faktorer: de fasta investeringarna, det mänskliga och sociala kapitalet samt den tekniska utvecklingen. Genom utbildning, inläring i arbetet samt hälso- och sjukvård kan man investera i det mänskliga kapitalet. Starka institutioner och en god förvaltning bygger upp det sociala kapitalet. En effektivisering av naturtillgångarnas produktivitet och materialanvändningen minskar också kostnaderna och är en vettig affärsverksamhet. Den ekonomiska tillväxten, som betonar en övergång från en ökad användning av naturresurserna till kompetens och kvalitet, innebär en möjlighet att öka ekoeffektiviteten och samtidigt framhäva de mänskliga resursernas roll i tillväxten. På detta sätt stöder den socialt hållbara utvecklingen en utveckling som är hållbar med tanke på ekonomin och miljön.

Av produktionstillväxten i framtiden kommer merparten från tillväxten i servicebranscherna, där arbetsproduktiviteten ökat märkbart långsammare än i varuproduktionen. En god produktionsutveckling i både tjänste- och varuproduktionen förutsätter tillräckliga incitament för innovationsverksamhet och en ökning av det mänskliga kapitalet. Service- och kunskapsbranscherna har också ett annat produktionssätt än industriprocessen, vilket förutsätter nya arbetsarrangemang. Det har också visats att man med lönesystem kan sporra till bättre arbetsprestationer. Detta förutsätter att de anställda har tillräckligt goda möjligheter att påverka verksamhetens villkor och resultat.

Figur 28

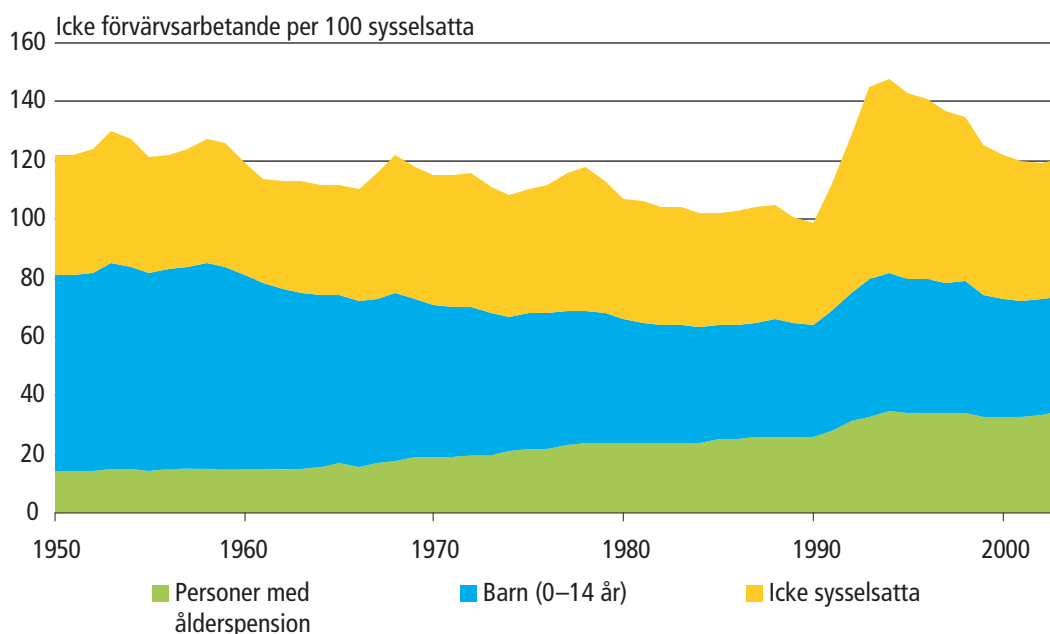
Källa: Statistikcentralen, Nationalräkenskaperna

En framtida utmaning för en balanserad hållbar utveckling är att trygga den offentliga ekonomins hållbarhet. I detta hänseende är det oroväckande att Finlands offentliga ekonomi både enligt internationella och nationella beräkningar inte verkar stå på en hållbar grund på lång sikt. Redan under detta årtionde ökar antalet 55–64-åringar mer än någonsin tidigare i historien. Samtidigt har nativiteten börjat sjunka. De s.k. åldersrelaterade utgifterna (pensioner, hälsovård, långtidsvård och utbildning) beräknas öka med nästan sex procentenheter i förhållande till bruttonationalprodukten före 2030. Pensionsutgifterna samt utgifterna för hälsovård och långtidsvård ökar vardera med cirka tre procentenheter i förhållande till bruttonationalprodukten. Utbildningsutgifterna minskar i förhållande till den totala produktionen.

Finansieringen av den offentliga sektorn vilar i sista hand på att en tillräckligt stor del av befolkningen arbetar. Från och med 2010 börjar den arbetsföra befolkningens andel att minska. Även om arbetstidsförkortningen skulle upphöra leder den nuvarande utvecklingen till att arbetsinsatsen minskar under decennierna. Å andra sidan ersätts den minskade arbetsinsatsen delvis genom en ökning av produktiviteten.

Figur 29

Ekonomisk försörjningskvot

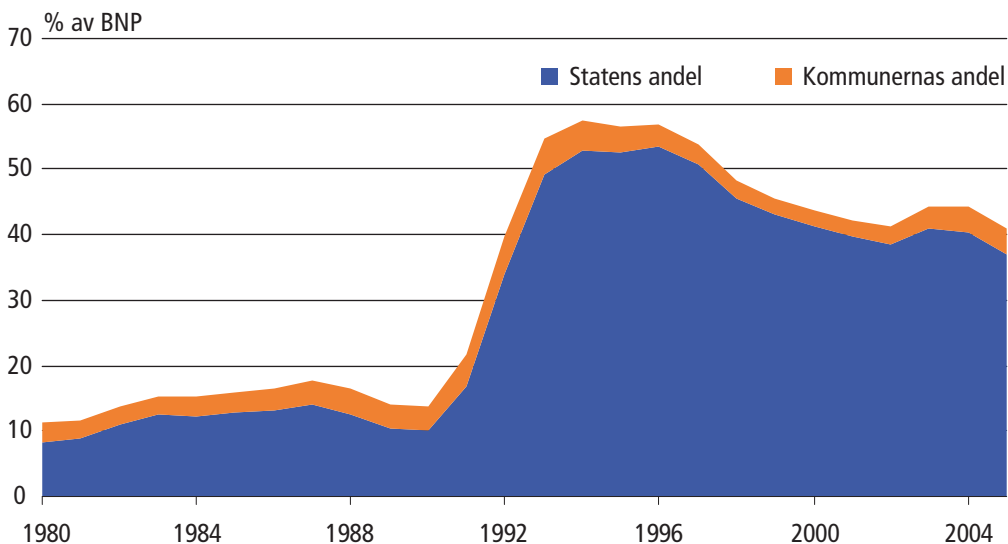

Källa: Social- och hälsovårdsministeriet

Den offentliga ekonomins underskott i förhållande till den totala produktionen överskrider enligt scenarieberäkningarna treprocentsgränsen efter mitten av 2030-talet. Hållbarhetsproblemet inom den statliga och kommunala sektorn börjar synas redan betydligt tidigare än i fråga om socialskyddsfonderna.

Figur 30

Den offentliga skulden i relation till BNP uppdelad på stat och kommun

Källa: Nationalräkenskaperna, Statistikcentralen

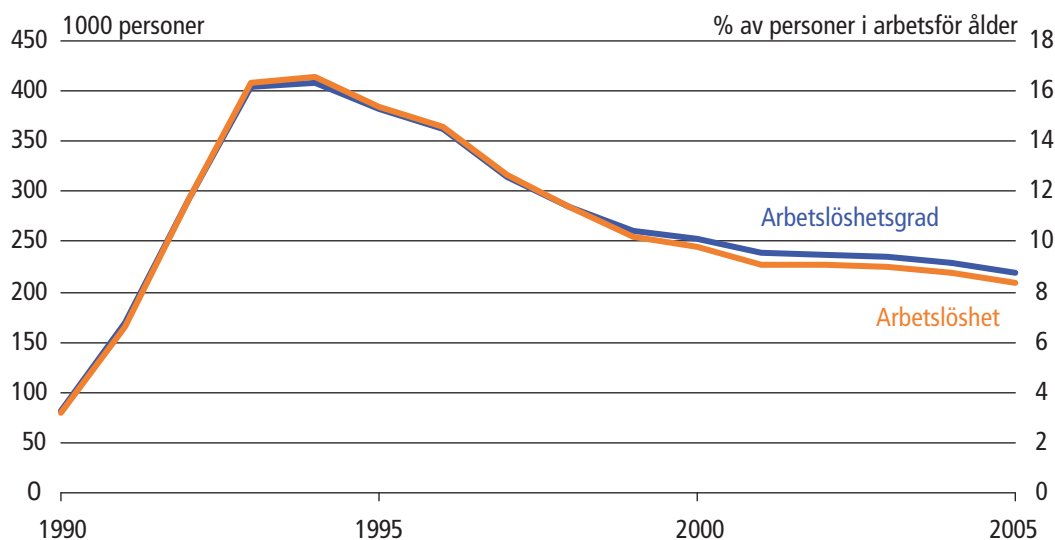
Pensionsfonderna beräknas fortsätta uppvisa ett överskott. Den övriga offentliga ekonomin (staten och kommunerna) beräknas däremot fortsätta uppvisa ett underskott och underskottet kommer att öka hela tiden. Ett permanent underskott ökar skulderna och de offentliga skulderna i förhållande till totalproduktionen beräknas överstiga 60-procentsgränsen i början av 2030-talet. Under denna utvecklingsgång försvåras finansieringen av de offentliga tjänsterna och pensionerna.

I de kommande nya EU-medlemsländerna är skattesatserna låga. Den hårdaste konkurrensen kommer att finnas i företagsbeskattningen. Också konkurrensen om högklassiga experter kommer att tillta. Det tryck på ökade utgifter som man kan se kan därför på grund av den internationella skattekonkurrensen inte finansieras genom skärpt beskattning. En höjning av skattesatsen skulle försämra den ekonomiska tillväxten, som på lång sikt blir långsammare redan till följd av att befolkningen åldras.

- Finlands strävan är att också i framtiden bibehålla välfärdssamhället, vilket en god samhällsekonomisk konkurrenskraft och en stabil offentlig ekonomi skapar förutsättningar för. En god sysselsättnings-, utbildnings-, hälso- och socialpolitik samt en frisk miljö skapar förutsättningar för samhällsstabilitet och stärker således för sin del Finlands konkurrenskraft. På detta sätt är dimensionerna för en hållbar utveckling sammanflätade med varandra. Det är därför nödvändigt att de olika politikområdena arbetar i samma riktning för att man skall få till stånd en hållbar utveckling.

Figur 31

Antalet arbetslösa och arbetslösheten

Källa: Arbetskraftsundersökningen, Statistikcentralen

- Finansieringen av den offentliga sektorn vilar i sista hand på att en tillräckligt stor andel av befolkningen arbetar. Sysselsättning och social enhet hör till förutsättningarna för en hållbar utveckling. För att välfärdssamhället skall ha en hållbar grund krävs en sysselsättningsgrad på 75 procent. Grunden för finansieringen av den offentliga ekonomin stärks genom att den arbetsföra befolkningens förmåga att orka i arbetet förbättras, arbetsoförmåga förebyggs, tillträdet till utbildning och utexamineringen försnabbas och lärandet blir livslångt. Det behövs också en kontrollerad arbetsbaserad invandring som kompletterar

utbudet av arbetskraft till de delar det uppstår brist på inhemsk arbetskraft.

- Framgång i den globala konkurrensen förutsätter specialisering, beredskap för förändringar och utnyttjande av de egna styrkorna. Finland drar nytta av sina egna starka sidor, dvs. utbildning, stabila arbetsmarknadsrelationer, teknologi, miljövård på hög nivå och med god förvaltning, tillgång till välfärdstjänster samt jämlikhet och satsar på dessa också i framtiden.
- Målet är ett dynamiskt informationssamhälle som tar vara på möjligheterna och som ur miljösynvinkel har en effektiv produktion. Den ekonomiska tillväxten och välfärden i Finland baserar sig på framgångsrika företag, en öppen ekonomi, ett gediget kunnande och en miljövård på hög nivå. Finlands mål är att erbjuda såväl företag som människor en sådan miljö som lockar till verksamhet i och utgående från Finland även i framtiden. Finland måste säkerställa en konkurrenskraftig verksamhetsmiljö för företagen. Detta förutsätter en fungerande arbetsmarknad, ett effektivt innovationssystem, en infrastruktur i gott skick och fungerande basservice samt en god regleringsmiljö.
- Åtgärder som hjälper industrin att förnya sig samt producera innovationer och bedriva verksamhet i enlighet med en hållbar utveckling främjas. Genom detta stärker man framgångarna för den finländska industrin samt främjar sysselsättningen och hjälper kunskapskapitalet att stanna kvar i Finland.
- I en konkurrenskraftig och miljömässigt hållbar ekonomi behövs nya, växande och ekoeffektiva företag som fungerar på ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar grund. Beredskap för att utveckla, sprida och utnyttja teknologiska och sociala innovationer skapas. Näringspolitiken bidrar till att främja en atmosfär som gynnar servicesamhället och företagande, förbättra kvaliteten på företagens verksamhetsmiljö, skapa en atmosfär som gynnar företagande, säkerställa företagens tillträde till marknaden samt främja tillväxten speciellt för företag som är i början av sin verksamhet.
- Finlands ekonomiska framgång och välfärd grundar sig också i framtiden på ett högt kunnande och jämlika utbildningsmöjligheter för hela

befolkningen. Uppmärksamhet fästs särskilt vid att utbildningens struktur skall motsvara efterfrågan under de kommande årtiondena. Samtidigt utvecklas möjligheterna till livslångt lärande hos dem som är i arbetslivet. En utmaning inom utbildningen är att övergå från förmedlande av kunskaper i allt högre grad till att också inhämta färdigheter och skapa ny kunskap och nya innovationer samt att ta fram lösningar.

- Säkerställandet av en hög inkomstnivå förutsätter att produktiviteten ständigt förbättras. En god produktivitetsutveckling såväl i varu- som i tjänsteproduktionen förutsätter ett tillräckligt välbefinnande hos arbetstagarna samt tillräckliga incitament för en ökning av det mänskliga kapitalet och för innovationsverksamhet. Beskattningen utvecklas så att det stöder både arbetstagare och arbetsgivare i Finland, främjar en hållbar användning av naturresurserna samt lockar utländska investeringar och skickliga yrkesmän till Finland.
- Mänskligheten använder för mycket av jordklotets naturreserver. Förbrukningen av naturresurser bör fås på hållbar grund på global nivå. Finland och andra industriländer bär ett särskilt ansvar för detta och måste i avgörande omfattning skära ner ekonomiernas förbrukning av naturresurser och minska miljöskadorna.
- De finländska företagen uppmuntras att delta i genomförandet av målen i FN:s millenniedeklaration. Företagen uppmuntras också att rikta sitt intresse och sin verksamhet till de fattigaste utvecklingsländerna i syfte att främja samarbetet och partnerskapet mellan den offentliga och den privata sektorn.

7 FINLAND SOM GLOBAL OCH ANSVARSKÄNNANDE AKTÖR

Centrala utmaningar

- Hur främjar Finland en hållbar utveckling i olika internationella forum?
- Hur säkerställer man såväl nationellt som internationellt att olika aktörer och politikområden är konsekventa i globala utvecklings- och miljöfrågor?
- Hur kan de strukturer i internationella system som skapar och upprätthåller ojämlikhet identifieras?
- Hur minskas fattigdomen och främjas en ekologisk och social hållbarhet i utvecklingsländernas ekonomiska tillväxt?

7.1 Finlands verksamhetsprinciper i det internationella samarbetet

Sociala, ekonomiska och miljömässiga problem kan vid krissituationer överskrida statsgränser, kopplas till varandra, ta nya former och sprida sig snabbt så att de bildar regionala eller världsomfattande hot mot säkerheten. Finlands inre och yttre säkerhet har i och med globaliseringen blivit allt mera beroende av det internationella läget.

Finlands medlemskap i Europeiska unionen ger många möjligheter att genomföra de centrala målsättningarna i Finland även globalt. Trots att Finland globalt sett är en liten aktör, har EU i FN och andra multilaterala organisationer stort inflytande i frågor som rör hållbar utveckling. Osäkerheten i världsekonomin, de ojämlika arbetsmarknaderna, utmaningarna i uppkomsten av en världsomspännande marknad, de globala miljöproblemen och hälsofarorna samt fattigdomen förutsätter globala lösningar.

- Finland arbetar konstruktivt, aktivt och initiativrikt för att hållbar utveckling, demokrati, yttrandefrihet, god förvaltning, mänskliga rättigheter, jämställdhet, rättsstatsprincipen och en fungerande marknadsekonomi skall kunna förverkligas i vid utsträckning i världen. Finland strävar också efter att så effektivt som möjligt påverka beslut som fattas i internationella relationer och processer och som har återverkningar på Finlands och finländarnas säkerhet och välfärd.

- Finland stöder stärkandet av FN som en central, multilateral samlingsorganisation, vars beslut bör få ökad slagkraft och verksamhet förenhetligas. Som ett led i reformen av FN stöder Finland förslaget att en miljöorganisation inrättas inom FN.
- Finland arbetar för att länderna i världen i bred omfattning skall förbinda sig till internationella avtal. En omfattande anslutning till internationella avtal och gemensamma spelregler skapar också efterfrågan på tjänster och produkter som främjar en hållbar utveckling.
- Finland strävar efter att fullfölja målen för hållbar utveckling i enlighet med de avtal och principer som Finland förbundit sig till internationellt inom ramen för Förenta Nationerna, bl.a. i Ekonomiska och sociala rådet ECOSOC, kommissionen för hållbar utveckling CSD, miljöprogrammet UNEP och utvecklingsprogrammet UNDP.

7.2 Utvecklingen i närområdena

Ett fortsatt stärkande av den nordliga dimensionen och den ekonomiska integrationen av Östersjöområdet samt miljöskyddet gör området mera intressant som marknadsområde och främjar investeringar. Samtidigt skapar det också nya möjligheter för finländska företag.

I de nordiska ländernas samhällsstruktur och kulturella bakgrund finns det många likheter vilka har främjat ländernas samarbete i frågor som rör hållbar utveckling. Till dessa hör politisk stabilitet, ett nära samarbete mellan länderna i området, fungerande rättsstater, välutbildade medborgare och fungerande arbetsmarknadsförhållanden. Även många gemensamma problem skapar en grund för ett nära samarbete i syfte att utveckla området. Å andra sidan är de nordiska länderna medvetna om sina ansvar för en hållbar utveckling också utanför området och strävar efter att få till stånd positiva förändringar inom en nära framtid.

- Från Finlands synpunkt är det synnerligen viktigt att utvecklingen inom våra närområden är stabil. De gemensamma strävandena fortsätter och intensifieras speciellt för att avvärja hot som riktar sig mot den sårbara miljön kring Östersjön och i det arktiska området och för att öka miljöansvarigheten. I det regionala samarbetet måste man också

fästa särskild uppmärksamhet vid utvecklandet av infrastrukturen och logistiken, energisamarbetet, bekämpandet av smittsamma sjukdomar samt undanröjandet av hinder för handel och investeringar.

7.3 Inflytande i EU-politiken

Europeiska unionens s.k. Lissabonstrategi och EU:s strategi för hållbar utveckling är politiska dokument som kompletterar varandra. Tillsammans skapar de en grund för en europeisk ekonomi- och samhällsmodell. I fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen har den hållbara utvecklingen fastställts som ett av huvudmålen för all politik i gemenskapen.

Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling antogs i juni 2001. I december 2005 gav kommissionen ett meddelande om översyn av strategin, och en reviderad strategi för hållbar utveckling godkändes av Europeiska rådet i juni 2006. De viktigaste målen i strategin gäller klimatförändring och rena energiformer, folkhälsa, social utsatthet och migration, skydd och kontroll av naturtillgångar, hållbar konsumtion och produktion, hållbar trafik samt den globala fattigdomen och utvecklingsutmaningar.

Genom att uppfylla målen för Lissabonstrategin kan man skapa ekonomiska förutsättningar för främjandet av strategin för hållbar utveckling. Strävan är att konkurrenskraftiga företag som satsar på mångsidigt kunnande och högteknologi skall ha möjligheter att utveckla och ta i bruk ny miljöteknologi, göra de investeringar som behövs för att minska miljöskadorna och skapa nya, innovativa lösningsmöjligheter.

- Finland verkar för att EU:s möjlighet och förmåga att fungera som initiativtagare och aktiv aktör i den internationella utvecklings-, mänskors- och miljöpolitiken ytterligare skall förbättras.
- Finland verkar för att tryggheten av hållbar utveckling och EU:s konkurrenskraft skall bli prioritetssområden på ett mera markant sätt inom EU:s verksamhet. Hållbar utveckling skall starkare integreras i alla politiska sektorer inom EU. Vid inflytandet i EU utnyttjar Finland sina egna resultat och främjar i EU sådana saker som är viktiga med tanke på Finlands och hela unionens framgång. Här hänsyftar man på en fungerande inre marknad som beaktar den sociala dimensionen i Europa, en stabil ekonomi, ett högklassigt miljöskydd, främjande av företagande, stärkande

av humankapitalet, en stark satsning på forsknings- och utvecklingsarbete samt en lockande verksamhetsmiljö. I stället för ökad reglering bör EU söka lösningar i sporrande effekter.

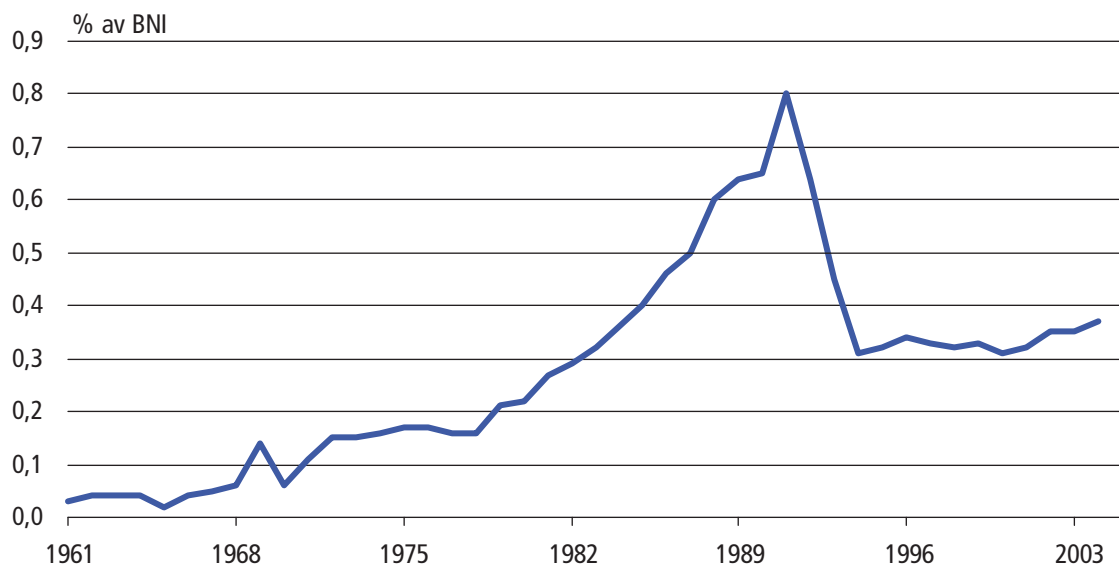
- Ur Finlands synvinkel är EU en viktig kanal för genomdrivandet av målen för hållbar utveckling i FN och andra internationella organisationer. För att EU skall kunna inverka på det internationella beslutsfattandet i enlighet med sin ekonomiska och politiska betydelse bör unionen stärkas internt. EU bör också hitta sin plats i den allt snabbare globaliseringen och den internationella arbetsfördelningen.

7.4 Finland bär globalt ansvar

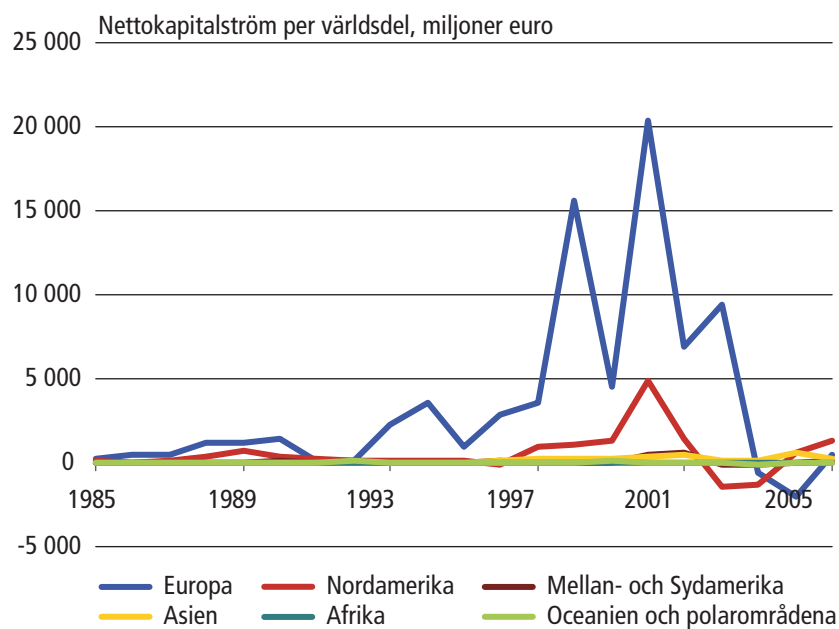
Till de största utmaningarna för hållbar utveckling hör den globala befolkningsökningen, ojämlikheten och fattigdomen. Bakom olika konflikter ligger ofta olösta sociala och ekonomiska problem. Också många miljöproblem är en följd av det inte funnits alternativ för arbete och utkomst och därför drivs man till aktiviteter som är skadliga för miljön.

Det ömsesidiga beroendet mellan industriländerna och utvecklingsländerna har stärkts i takt med globaliseringen. Det internationella samfundet har sedan början av 1990-talet arbetat för samförstånd om utvecklingsproblemen och sätten att lösa dem. Processen nådde sin kulmen hösten 2000 i och med FN:s millennietoppmöte och den deklaration som antogs där. Världshandelsorganisationens (WTO) ministermöte i Doha (2001), konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey (2002) och toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg (2002) preciserade ytterligare de gemensamma målen och metoderna samt främjade genomförandet av Millenniedeklarationen.

- Det är möjligt att minska fattigdomen endast genom att man påverkar orsakerna till fattigdomen och den bakomliggande ojämlikheten. Finland strävar efter att arbeta för en rättvisare globaliseringsutveckling, för eliminering av fattigdom och ojämlikhet. För att utvecklingen av välfärden skall ske jämnare måste man fästa uppmärksamhet vid de allra fattigaste och gripa in i de strukturer som vidmakthåller fattigdom, så som korruption. Med tanke på minskningen av fattigdomen är det viktigt att vid sidan om den ekonomiska tillväxten fästa uppmärksamhet vid kvaliteten på den ekonomiska utvecklingen. Den ekonomiska tillväxten

Figur 32**Offentliga anslag för utvecklingssamarbete**

Källa: Utrikesministeriet

Figur 33**Direkta investeringar från Finland i utlandet**

Källa: Finlands Bank, Finansmarknads- och statistikavdelningen

bör vara sådan att de fattiga deltar i den, bidrar med sin insats och gynnas av den.

- Finland har förbundit sig till FN:s millenniemål i vilka ingår främjande av fred och trygghet samt minskande av fattigdomen i dess olika former. Finland har förbundit sig att konsekvent främja de utvecklingspolitiska målen inom alla de internationella samarbetsblocken och nationella politiska sektorer genom vilka utvecklingsländernas ställning påverkas.
- Finland har förbundit sig att öka sina medel för utvecklingssamarbete till 0,7 procent av bruttonationalprodukten, vilket har avtalats inom FN. När utvecklingsbiståndet ökar bör man fästa uppmärksamhet vid dess kvalitet. Finlands insatser riktas till att stödja de mål som länderna själv ställt upp demokratiskt och genom aktiv medverkan. Stödet skall emellertid riktas till mål som visat sig ha betydelse för en hållbar utveckling, så som god förvaltning samt utbildning för flickor och kvinnor. Finland och EU har förbundit sig att också globalt främja jämlikhet.
- För att påverka globaliseringen behövs starka internationella organisationer och avtalsarrangemang. Ett multilateralt system måste grunda sig på ansvariga och redovisningsskyldiga institutioner samt på ett samarbete mellan offentliga organisationer, marknader och aktörer i medborgarsamhället. Utvecklingsländerna behöver få större möjligheter till inflytande särskilt inom internationella finansieringsinstitut. Bättre demokratiska påverkningsmöjligheter också för medborgarorganisationerna ger mervärde åt det internationella systemets funktionsförmåga och acceptabilitet. Man fortsätter söka lösningar på problemen i den globala förvaltningen. En god grund för detta ger också Helsingforsprocessen som grundades år 2002 på initiativ av Finlands och Tanzanias regeringar.
- Finland främjar tillgången till ny teknologi och datateknik i de utvecklande länderna samt söker tillsammans med den privata sektorn informations- och kommunikationsteknologiska lösningar som är lämpliga för de fattigaste utvecklingsländerna och som tjänar uppnåendet av målen i millenniedeklarationen. Finland har mycket erfarenhet speciellt inom områden som energi, trafik, avfallshantering, vattenförsörjning

samt skogs- och bioteknologi. Samtidigt kan företagen dra fördel av de nya marknaderna.

- Den ekonomiska tillväxt som privat näringsverksamhet på hållbar grund ger är viktig i alla länder då det gäller att öka välfärden och arbetsplatser samt minska fattigdomen. Den ekonomiska tillväxten bör tjäna målen för mänsklig välfärd utan att äventyra miljön och naturens mångfald. En utmaning är att skapa möjligheter för hållbara näringar som både tryggar en tillräcklig utkomst för människorna samt skyddar och reproducerar naturresurserna. En god sysselsättningsutveckling är också väsentlig för minskandet av fattigdomen. Satsningen på att utveckla ett arbetsliv som beaktar de mänskliga rättigheterna är ett led i hållbar utveckling.
- Utbildningssystemet bör ge beredskap för ett världsmedborgarskap och vigda synen på miljö- och utvecklingsfrågor samt på behoven av och möjligheterna till en rättvisare fördelning av välfärden.

8 STÖD FÖR HÅLLBARA VAL

Central utmaning

- Hur får man människor och företag att göra hållbara val?

Beteendet styrs vid sidan av värderingar och kultur även av samhällspolitiska incitament, t.ex. beskattning och andra ekonomiska styrmedel, lagstiftning och kunskapsmässig styrning, vilka är centrala medel i främjandet av den hållbara utvecklingen. Även informationssamhällets utveckling ökar medborgarnas och företagens möjligheter till mera hållbara val.

I dagens värld har problemen blivit mera komplicerade och utvecklingsförloppen är förknippade med mycket ovisshet. Det har blivit allt svårare att avgöra kausalförhållandena. Förändringarna är därtill snabba och färdiga lösningar står inte att finna.

En hållbar utveckling förutsätter att medborgarna och företagen gör val som stöder en sådan utveckling. Utöver detta påverkas valen av människornas värderingar och valmöjligheterna. En strikt regleringskultur leder inte nödvändigtvis längre till önskat resultat, eftersom det inte ger tillräckligt med utrymme för nya, innovativa lösningar. Även om en styrning genom lagstiftning i många fall fortfarande är effektiv och nödvändig, behövs i allt högre grad nya instrument, bl.a. ekonomiska styrmedel som uppmuntrar till hållbara val och självständig verksamhet. Internationella spelregler bör dock iakttas. Styrsystemet bör också vara godtagbart i medborgarnas ögon.

En absolut gemensam värdegrund uppnås inte lätt. Därför behövs värde- diskussioner samt fostran, utbildning och information som stöder hållbara val. Informationen om hållbar utveckling bör vara lättillgänglig och lätt att tillägna sig samt bör basera sig på forskningsrön.

8.1 Fostran och utbildning som stöder hållbar utveckling

FN har utropat 2005–2014 till ett decennium för utbildning för hållbar utveckling. Målet är att under decenniet integrera hållbar utveckling i utbildningssystemen i alla stater i världen. Utbildningsministrarna i Östersjöländerna antog år 2002 ett program om utbildning för hållbar utveckling (Baltic21E), utgående

från vilket Finland år 2006 utarbetade ett nationellt program som täcker hela utbildningssystemet. Den nationella strategin och verkställighetsplanen för fostran och utbildning för hållbar utveckling för åren 2006–2014 bereddes på bred bas och godkändes i mars 2006. Dessa två nationella strategier stöder och kompletterar det ur global synvinkel uppgjorda förslaget till åtgärdsprogram för internationell fostran (2006), som utarbetats som ett samarbete mellan undervisningsministeriet, utrikesministeriet, Utbildningsstyrelsen och medborgarorganisationer. I förslaget ingår hållbar utveckling som ett delområde.

Utbildningspolitiken baserar sig på principen om livslångt lärande och utgångspunkterna är jämlikhet och deltagande för hela befolkningen. Det främjar enheten i samhället, ett aktivt medborgarskap och välfärden.

Enligt Finlands grundlag hör ansvaret för naturen och dess mångfald, för miljön och kulturarvet till alla. Fostran och utbildningen skall utveckla förmågan att ta emot ansvaret för både naturens och människornas välmående. Fostran och utbildning för hållbar utveckling syftar till att utveckla den kunskap, de färdigheter, den förmåga och den vision som krävs för att ta till sig en hållbar livsstil och till att ge medborgarna de insikter i grundförutsättningarna för hållbarhet som behövs för att bygga framtiden. De som bygger en hållbar framtid skall ha visioner om omfattningen av förändringsbehoven och ett etiskt ansvar för den nationella och globala jämlikheten och för fördelningen av välbefinnande samt förmåga att sammanjämka olika intressen och göra förändringar.

Det finns ingen universell modell för utbildning för hållbar utveckling. Målen för utbildningen för hållbar utveckling skall ställas upp utgående från den egna kulturen samt de lokala sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållandena, men samtidigt är det viktigt att beakta den globala dimensionen samt ha en helhetssyn av det globala ansvaret.

Utöver undervisnings- och miljöförvaltningen tar bl.a. övriga förvaltningsområden, näringslivet, församlingar, organisationer och medier ansvar för att öka miljömedvetenheten och lära ut en hållbar livsstil. Varje aktör betonar olika aspekter i målen för fostran och utbildningen.

- De utvecklingsobjekt som läggs fram i den nationella strategin för fostran och utbildning för hållbar utveckling (2006) förverkligas i enlighet med den verksamhetsplan som godkänts i Finlands kommission för hållbar utveckling.

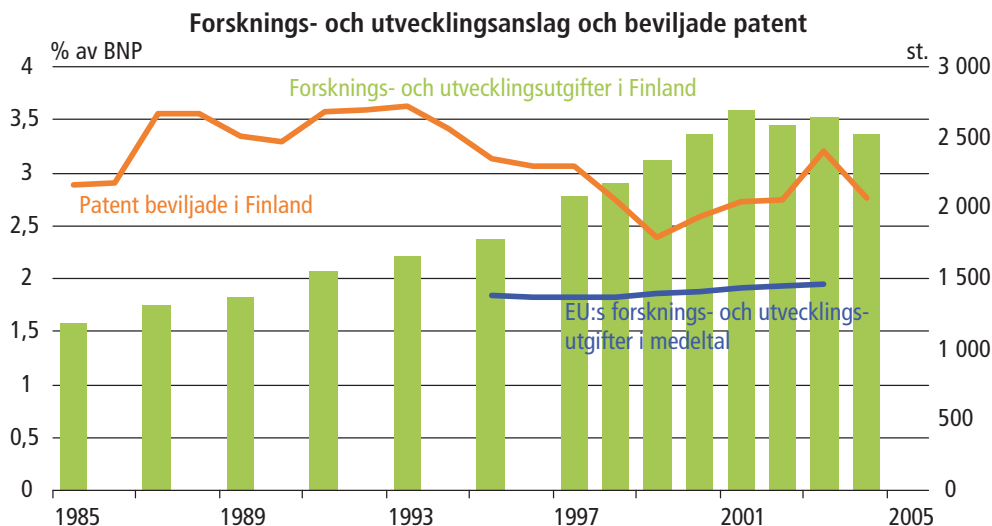
- I framtiden utökas utbildningen med information och undervisning som är viktiga med tanke på utformningen av värderingar och attityder samt gynnar hållbara val. För att man skall lyckas i detta krävs satsningar på grundutbildningen och den kompletterande utbildningen för lärare.
- Utmaningen för ett mera holistiskt lärande konkretiseras i samarbetet mellan läroämnena, i utvecklandet av vardagsrutinerna och verksamhetskulturen samt i en mer intensiv samverkan med det omgivande samhället. För att barn och unga skall lära sig hållbara principer och tillämpa dessa i vardagen krävs ett samarbete både lärare emellan och mellan lärare och andra sakkunniga och föräldrar.
- Vikten av hållbar utveckling stärks i utbildningspolitiken och i grundutbildningen och den kompletterande utbildningen för lärare. Hållbar utveckling bör tas in som ett prioriterat område i strategier som gäller undervisningssektorn och förskoleverksamheten. Stöd ges för fostran och utbildning i andra förvaltningsområdets och aktörers strategier.
- Läromedlen och handböckerna utvecklas så att de motsvarar behoven i undervisningen för hållbar utveckling samt stödjer mångprofessionellt samarbete i skolor och skolor emellan samt mellan skolor och andra aktörer.
- Sådana sätt att delta och påverka som utvecklats och visat sig vara framgångsrika sprids och etableras i utbildningsorganisationerna och nya sätt utvecklas t.ex. genom utvecklande forskning.
- Miljöcertifikatet för läroanstalter utvidgas till att omfatta även den sociala och kulturella dimensionen av hållbar utveckling. Målet är att alla skolor år 2010 skall ha ett verksamhetsprogram för hållbar utveckling och att 15 procent har fått en extern utmärkelse eller ett certifikat över sin verksamhet före utgången av 2014.

8.2 Forskning och utveckling, kunnande och innovationer

Finlands ekonomiska och samhälleliga utveckling under de senaste åren har väsentligen grundat sig på utvecklande av högteknologi och ett framgångsrikt utnyttjande av denna samt på en målmedveten ökning av exporten. Som ett resultat av detta har Finlands ställning i den internationella konkurrensen

märkbart förbättrats. Finland använder varje år cirka fem miljarder euro för forsknings- och utvecklingsverksamhet, dvs. 3,4 procent av bruttonationalprodukten, vilket är näst mest efter Sverige bland OECD-länderna.

Figur 34

Källa: Statistikcentralen, Forsknings- och utvecklingsverksamheten, Patent- och registerstyrelsen, Eurostat

Enligt internationella jämförelser har Finland framgångsrikt klarat av att förena den omfattande produktionen av information och kompetens samt ekonomiskt utnyttjande också med andra målsättningar, så som främjande av välfärd och hållbar utveckling. Utgående från den teknologiska kompetensen kan man också skapa nya behovsbaserade innovationer som söker lösningar på de framtida utmaningarna för bl.a. sysselsättningen, industrin och de offentliga tjänsterna. Förmågan att innovera och skapa nytt förenar ofta framgångsrika organisationer. Å andra sidan uppkommer innovationerna ofta i gränsområdena mellan vetenskapsområden.

Ett målmedvetet utnyttjande av ny datateknik inom miljövärden är tills vidare begränsat till närmast användningen av elektroniska informations-, övervaknings- och mätredskap för processerna. Elektronikindustrins produkter har emellertid också indirekta återverkningar på ekoeffektivitetens utveckling inom andra områden samt på hela samhällsutvecklingen och på levnadsvanorna. Till de indirekta återverkningarna hör de största möjligheterna att främja produktionsmetoder, levnadsvanor och konsumtionsvanor enligt hållbar utveckling.

Inom många produktionsbranscher är miljöfrågorna den faktor som starkast för den tekniska utvecklingen i hela branschen framåt. För att bekämpa klimatförändringen, minska användningen av farliga ämnen och avfallsmängden, få till stånd hållbara trafiklösningar och trygga tillgången till rent vatten kommer det i vilket fall som helst att krävas globala satsningar på ny teknologi. Marknaden för miljöteknologi växer rentav snabbare i utvecklingsländerna än i industriländerna.

EU:s Lissabonstrategi strävar efter att konkurrenskraftiga företag som satsar på mångsidigt kunnande och högteknologi skall ha möjligheter att utveckla och ta i bruk ny miljöteknologi, göra de investeringar som behövs för att minska miljöskadorna och producera nya innovativa lösningsmöjligheter.

- För att få fram innovationer är det viktigt att man utvecklar kunskaps-samhället, dvs. verksamhetsmiljöer som stödjer produktionen och tillämpningen av ny kunskap samt starka kunskapskluster. Flaskhalsar i innovationssystemet avvecklas, och kunskaper och färdigheter som anknyter till riskfinansiering, affärsverksamhetskompetens, kommersialisering och internationalisering utvecklas. De finländska företagen ta till sig ny information särskilt om användbarhet, formgivning och produktifiering av tjänster. Man verkar för att innovationer som stödjer hållbar utveckling skall bli framgångsrika produkter på marknaden och satsar alltså kraftigt på forskning och produktutveckling.
- Framgång i produktionen av innovationer är en avgörande faktor såväl för de enskilda medborgarnas, medborgargruppernas, företagens som för samhällenas framgång. Till grundförutsättningarna hör kompetens på högsta nivå när det gäller teknologi och affärsverksamhet. Vid sidan av teknologiska innovationer behövs emellertid dessutom en målmedveten satsning på produktionen av sociala innovationer för att den samhälleliga och sociala utvecklingen inte skall avskiljas från den ekonomiska och teknologiska utvecklingen.
- Vid sidan av utvecklandet av viktiga styrkeområden i kompetensen satsar man på lovande forskningsområden och på uppnåendet av en tillräcklig volym och en god kvalitetsnivå i dem. Sådana områden är bl.a. bio- och miljövetenskapen samt välfärdsklustret och de kompetens-intensiva tjänsterna. Främjande av innovationer för hållbar utveckling förutsätter en konsekvent politik inom olika sektorer och utveckling

av regleringen så att den belönar innovationsverksamhet som stödjer hållbar utveckling.

- Det är viktigt att säkerställa innovationsverksamheten i politiken för hållbar utveckling genom program och nätverkssamarbete mellan förvaltningen, forskarsamfundet, medborgarsamhället och det ekonomiska livet. Genom en mångsidig forskarutbildning samt genom forsknings- och innovationsverksamhet skapas förutsättningar för en hållbar utveckling. Det fria bildningsarbetet, medborgarorganisationerna och medierna spelar dessutom en viktig roll.
- Principerna för hållbar utveckling bör påverka forskningen genom integrering. En utmaning utgör forskningens genomslagskraft, dvs. hur man skall få ut forskningskunskapen till medborgarna och beslutsfattarna så att den ger ett kunskapsunderlag för hållbara val. För ökad genomslagskraft i forskningen bör de som utnyttjar forskningskunskapen tas med i forskningsprocessen redan i planeringsskedet.

8.3 Ekonomiska styrmedel

De samhällspolitiska incitament som styr beteendet, t.ex. beskattningen och andra ekonomiska styrmedel, har en central roll i främjandet av hållbar utveckling.

För att öka skattesystemets styreffekter har man i miljöpolitiken inlett flera utredningsprojekt. Bland annat i trafikbeskattningen utreds möjligheterna att införa även sådan skattestyrning som gäller annat än bränslen och som på lång sikt inverkar positivt på minskningen av utsläpp. Styrmedel som främjar användningen av biobränslen i trafiken kartläggs, liksom även användningen av skatteinstrumentet för en reglering av kväveoxiderna i energiproduktionen. Det finns ett klart behov av miljöpolitisk styrning för att minska avfallsmängderna och en effektivisering av styrningen utreds i samband med utarbetandet av en ny riksomfattande avfallsplan. Med tanke på en minskning av koldioxidutsläppen har beskattningen förlorat sin betydelse som styrmedel, eftersom Europeiska gemenskapens system för utsläppshandel kraftigt styr utsläppen i utsläppshandelssektorn och indirekt påverkar också andra delar av samhällsekonomin.

- I styrningen använder Finland de ur ekonomisk synvinkel vid varje situation mest kostnadseffektiva och verksamma styrmedlen.

Styrningen av valen bör grunda sig på gedigen vetenskaplig dokumentation och på försiktighetsprincipen som grundar sig på sannolikheter. Styrmedelssystemen bör utvecklas systematiskt och långsiktigt såväl nationellt som inom EU.

- Ekonomiska styrmedel utvecklas som bidrar till att minska användningen av icke förnybara naturresurser och som främjar återvinning och energieffektivitet i fråga om produkter, konsumtionen av dem och energiförbrukningen i samband med dem. Möjligheterna att reducera stöd som är skadliga med tanke på miljön och en hållbar utveckling utreds..
- Genom ekonomisk styrning är det möjligt att främja hållbara produktionssätt, konsumtionsvanor och levnadsvanor, effektivisera miljöstyrningen samt öka den miljöpolitiska kostnadseffektiviteten. Det arbete som inletts för att öka skattesystemets styreffekter fortsätter systematiskt och långsiktigt utgående från miljöbehoven och miljöåtagandena, dock med beaktande av de ekonomiska kraven. De möjligheter som nya medel på marknadsvillkor erbjuder utreds och tas i bruk som ett led i utvecklandet av styrmedelssystemet.
- Utvecklandet av ny teknologi är väsentligt för att man skall få till stånd bestående resultat med tanke på den hållbara utvecklingen. Tillgången till marknaden för ny miljövänlig energiteknologi stöds genom det energistöd som beviljas för investeringar och utredningar som stöder dem. Produktionsstöd beviljas genom skattesystemet för el som producerats med förnybar energi.
- Genom samarbete och gemensamma lösningar inom Europeiska unionen är det möjligt att öka styrmedelssystemets effektivitet och minska anpassningskostnaderna för ny styrning. Målet på lång sikt är att man skall kunna avtala om användningen av effektiva styrmedel i internationellt samarbete som svar på globala miljöutmaningar.
- Det är viktigt att införandet av ekonomiska styrmedel stöds med kunskapsmässiga styrmedel.

9 GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING AV STRATEGIN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Centrala utmaningar

- Hur utnyttjas en god och öppen förvaltning, medborgarsamhället och människors engagemang samt den samhälleliga debatten i verkställandet av strategin?
- Hur införlivas genomförandet och uppföljningen av den nationella strategin med genomförandet och uppföljningen av Europeiska unionens reviderade strategi för hållbar utveckling?

9.1 Aktörer och ansvar

Strategin godkänns av kommissionen för hållbar utveckling och gäller tills vidare.

Politiken för hållbar utveckling i Finland kännetecknas av ett institutionellt lärande där olika aktörer i samhället på ett omfattande sätt deltar både i fastställandet av innehåll och i genomförandet av åtgärder. Regeringen tillsatte Finlands kommission för hållbar utveckling år 1993 och kommissionens arbete har fortgått oavbrutet. Statsministern har allt sedan början varit ordförande för kommissionen. Kommissionen, som har en bred bas och grundar sig på en öppen dialog, har i den nationella debatten lyft fram många viktiga teman som gäller hållbar utveckling, stött olika aktörers arbete och värdefullt bidragit till nationell koherens i frågor som rör hållbar utveckling.

Inkluderingen av hållbar utveckling i de olika förvaltningsområdenas egna strategier och strategiprogram har varit omfattande i Finland. Sektorprogrammen har varit viktiga redskap i främjandet och genomförandet av politikåtgärder i enlighet med hållbar utveckling. Integrationen har också förbundit olika förvaltningsområden till främjande av hållbar utveckling och ökat ägarskapet i sektorerna. Tack vare sektorintegrationen syns principen om hållbar utveckling bl.a. i många styrmedel, så som lagstiftningen, beskattningen och bedömningen av miljökonsekvenser.

Strategier och program har utarbetats och åtgärder har utvärderats också i kommuner, organisationer och företag.

- Målet är att garantera kontinuitet i politiken för hållbar utveckling. Huvudansvaret för riktlinjerna för och genomförandet av den hållbara utvecklingen ligger hos statsrådet, som styr arbetet genom regerings- och politikprogram samt statsrådets principbeslut.
- Målet är att de riktlinjer för hållbar utveckling som läggs fram i strategin skall beaktas i de olika förvaltningsområdenas och andra aktörers egna program och strategier. Inom ramen för Finlands kommission för hållbar utveckling inleds en process där olika grupper både i samarbete och på eget håll främjar förslagen i strategin.
- Man säkerställer att Finlands kommission för hållbar utveckling också i fortsättningen arbetar på bred bas och leds av statsministern.
- Målet för Finlands politik för hållbar utveckling är också att säkerställa att politiken är konsekvent mellan det globala, regionala, nationella och lokala programarbetet. Samarbetet mellan olika förvaltningsnivåer förbättras och dialogen mellan dem ökas. I nationella lösningar ges akt på hur dessa inverkar på regionernas och kommunernas förutsättningar att fatta beslut som stöder hållbar utveckling.
- Medborgarna, kommunerna, regionerna, landskapen, olika samman- slutningar och företag är alla aktörer vilkas val avgör i vilken omfattning en hållbar utveckling kan förverkligas. På lokal nivå och riksnivå har den hållbara utvecklingen framskridit på många sätt. På lokal nivå är utmaningen att koppla samman arbetet för hållbar utveckling med kom- munens strategiarbete och planeringssystem samt att starkare knyta bygder och regioner till processen för hållbar utveckling. Att ta till sig en verksamhetskultur som omfattande samlar olika gruppers ståndpunkter kräver tid och engagemang.
- Det är ändamålsenligt att den nationella strategin för hållbar utveckling behandlas i alla de riksdagsutskott till vilkas verksamhetsområde rikt- linjerna i strategin anknyter.

9.2 Utvärdering och uppföljning

Resultatet av politiken för hållbar utveckling följs upp bland annat genom ett nationellt indikatorarbete. Indikatorerna för hållbar utveckling utvecklas och uppdateras i ett nationellt indikatornätverk mellan olika förvaltningsområden.

Det är viktigt att innovationsverksamheten i politiken för hållbar utveckling säkerställs med hjälp av program och nätverkssamarbete inom förvaltningen, forskar- och medborgarsamhället samt det ekonomiska livet.

Verkställandet och uppföljningen av den reviderade strategin för hållbar utveckling som Europeiska unionen antagit i juni 2006 ställer krav på medlemsstaterna och olika aktörer. Den nationella strategin för hållbar utveckling utvärderas med två års mellanrum och denna granskning kopplas till EU:s utvärderingsprocess. Finlands kommission för hållbar utveckling rapporterar resultaten av utvärderingen till regeringen.

Som en fortsättning på strategin utvecklas en systematisk modell med hjälp av vilken man kan utvärdera strategins effekter på lokal, regional och riksnivå. Detta skulle göra det möjligt att jämföra slagkraften hos olika program.

EU:s reviderade strategi betonar en större integrering och koordinering av EU:s och den nationella hållbara utvecklingens politikområden. Finland deltar i arbetet inom Europeiska unionens nätverk för hållbar utveckling (European Sustainable Development Network, ESDN) och i nätverket för de europeiska kommissionerna för hållbar utveckling (European Environment and Sustainable Development Advisory Councils, EEAC). Dessa nätverk samt de kollegiala utvärderingar (peer review) som föreslås i strategin används till att stärka och likrikta de europeiska och de nationella politikområdena.

STATSRÅDETS KANSLI

SNELLMANGSGATAN 1, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
tfn (09) 16001, (09) 57811
fax (09) 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN 978-952-5631-56-2 (pdf)
ISBN 978-952-5631-55-5 (tryck)
ISSN 0782-6036

441

Painotuote

697

Distribution och försäljning:
Universitetstryckeriets bokförsäljning
www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti
books@yliopistopaino.fi
PB 4 (Berggatan 3 A)
FI-00014 HELSINGFORS UNIVERSITET
tfn (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374